

Sedat Veyis rnek Hakkında

1950-2015 Yılları Arasında Yayınlanan Yazılar

Yayına Hazırlayanlar

Serpil Aygün Cengiz

Eren Zencirden

Meryem Bulut

Günseli Bayraktutan

Sedat Veyis Örnek Hakkında
1950-2015 Yılları Arasında Yayımlanan Yazılar

Ankara, 2015

©TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması

Yayına Hazırlayanlar

Serpil Aygün Cengiz
Eren Zencirden
Meryem Bulut
Günseli Bayraktutan

Yayının Hazırlanmasına Katkıda Bulunanlar

Meryem Karagöz
Aysun Ezgi Bülbül
Sevinç Gülçiçek
Uğur Çelik

Literatür Taramasına Katkıda Bulunanlar

Abdurrahim Türker
Solmaz Karabaşa
ile
Adem Tokuç
Ahmet Turan
Bircan Yıldız
Burçin Yılmaz
Büşra Çavgın
Büşra Eryeğit
Damla Akdere
Emre Yüksel
Emrullah Turgut
Ersel Çetin
Gül Koç
Gülşah Özçelik
H. Nisa Konu
Kartal Yiğit Dalgır
Mehmet F. Özkaleli
Merve Yurtseven
Merve Yılmaz
Özge Özdemir
Pınar Koç
Sevgi Akkaş
Sultan Söylemez
Sümeyye B. Demir
Sultan Solgun
Rabia Yeniceli
Tuğçe Topuz
Zehra Tekin
Yasin Şahin
Zehra Tekin
Zerrin Hasgül
Zeynep Gülveren

Kapak Fotoğrafı

Sedat Veyis Örnek (İznik, Kasım 1975, Öğsev ve Halis Dörtlemiz'in albümünden)

Kapak Tasarımı

A. Engin Uçar

TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması
başlıklı proje kapsamında hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER¹

(Metnin Yayımlandığı Yıla Göre)²

CİLT 01

1950

M. Nevzat Ugan, “İki Yılbaşı”³

1951

Mehmet Hâdi İlbâs, “Cebeci”

Ahmet Turan Gürel, “Mektup”

1959

Hikmet Dizdaroğlu, “Yeni Hikâyeler”

1964

“Sedat Veyis Örnek”

“15 Günün Olayları”

1965

“Su ve Sucular”

Lütfi Ay, “1 Piyas Gördüm”

1967

Nihat M. Özön, Baha Durder “Sedat Veyis Örnek”

1968

Adnan Binyazar, “Pirinçler Yeşerecek”

Sami N. Özerdim, “Yeni Kitaplar”

1969

Sami N. Özerdim, “Yayınlar Arasında”

Adnan Binyazar, “Yeni Türk Tiyatrosu (Ali Püsküllüoğlu)”

¹ Bu kitapta yer alan yazılar yayımlandıkları mecradaki özgün biçimleri korunarak derlemeye dahil edilmişlerdir, dolayısıyla metinde sayfa numarası yoktur. Her metnin başında ilgili yazının tam künyesi bulunmaktadır. Aranılan yazıya kolayca ulaşabilmek için o yazıya dair “İçindekiler” bölümündeki bilgilerden seçilen sözcükler kullanılarak (örneğin ilgili metnin tırnak içinde yazılan başlığı yazılarak) metnin taratılması söz konusu yazıya ulaşılmasını sağlayacaktır.

² Sedat Veyis Örnek hakkında yayımlanan yazılar için “İçindekiler” şeklinde iki ayrı indeks hazırlanmıştır: “Metnin Yayımlandığı Yıla Göre” (bu indekste cilt numarası ayrıca belirtilmiştir, metinlerin tamamı 8 ciltlik pdf metin olarak hazırlanmıştır) ve “Metnin Yazar(lar)ının Soyadına Göre”.

³ Nevzat Ugan’ın bu yazısının sadece “Arkadaşım Veyis Örnek’e” şeklindeki epigrafi Sedat Veyis Örnek’le doğrudan ilgili görünmektedir. Benzer biçimde, Bu derleme kitapta Sedat Veyis Örnek’i doğrudan konu edinen yazılar dışında Örnek’ten sadece bahseden yazılara da yer verilmiştir.

- “Ayın Olayları”
Adnan Binyazar, “Ankara’da Tiyatro”
Adnan Binyazar, “Yeni Türk Tiyatrosu”
- 1970**
- “Ayın Olayları”
Behçet Necatigil, "Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"
- 1971**
- Sevda Şener, “Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları”
Ali Hikmet (Hilmi Yavuz), “Kitaplar - Etnoloji Sözlüğü”
Galatea Kazantzaki, “Adalet Kaçağı” (Çev.: Ahmet Yorulmaz)
- 1972**
- Emin Özdemir, “1971’de Dilimiz”
Adnan Binyazar, “1971’de Deneme- Eleştiri- İnceleme”
Sevda Şener, “Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan”
Atilla Özkırımlı “Anadolu Folklorunda Ölüm”
Muzaffer Uyguner, “Anadolu Folklorunda Ölüm Üzerine”
- 1974**
- “Ayın Olayları”
“Ayın Olayları”
M. Alâeddin Asna, “Nereye Kadar Uygarlık”
- CİLT 02**
- 1975**
- Kemal Kandaş, “Yanlış-Doğru”
“Profesör Veyis Örnek Şehrimize İncelemeler Yapmak Üzere Şehrimize Geldi”
İhsan Hınçer, “I. Uluslararası Folklor Kongresi”
Bora Hınçer, “Yüzyılımızın Büyük Folklor Olayı”
“Terim Sözlüklerimizden Örnekler: Sedat Veyis Örnek: Budunbilim Terimleri Sözlüğü”
“Ayın Olayları”
- 1976**
- Mustafa Mutlu, “Karagöz Yarışması ve Metin Özlen’le Bir Konuşma”
Okşan Atasoy, “Olaylı Folklor Kongresinin Ardından”
Okşan Atasoy, “Uluslararası Folklor Kongresi Programından İki Bilim Adamının Çıkarılması
Protestolara Yol Açtı”
Atilla Özkırımlı, “Kitap... Kitap... Kitap... Kitap...”
“Ayın Olayları”

CİLT 03

1977

Paul J. Magneralla - Orhan Türkdoğın "Türk Sosyal Antropolojisinin Gelişimi"

1978

"Ayın Olayları"

Ali Rıza Balaman, "Türk Halkbilimi Sedat Veyis Örnek"

Ümit Kaftancıoğlu, "Halkbilim'de Don Islatmadan Balık Tutmak"

1979

Marin Jabinski, (Жабински, Марин) "Семинар на младите етнографи и фолклористи от балканските страни"

1980

"Haberler: Türk Dil Kurumunca Düzenlenen Konuşmalar Dizisi"

Kutlu Özen, "Sivas Folkloruna Gönül Verenler" (Daktilo metin)

"Yitirdiklerimiz, Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"

Zeynep Oral, "Sedat Veyis Örnek, Bir Yaşam Boyu Türk Halk Bilimi"

Doğın Hızlan, "Ağzı Avşar Elması Yavrum"

M. Şerefettin Canda, "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"

"Hemşehrimiz Sedat Veyis Örnek'i Kaybettik"

Ömer Cahit Yıldız, "Sedat Veyis Örnek"

Halûk Çağdaş, "Sedat Veyis'te Öldü"

Nihat Doğın, "Bir Demet Çiçek Sedat Veyis Örnek'e"

Vedat Karadeli, "Sedat Veyis Örnek"

Mustafa Ekmekçi, "Çeşitleme"

Emre Kongar, "Bir Bunlu Cumartesi Daha"

Adnan Binyazar, "Sedat Veyis Örnek'in Son Kitabı"

Adnan Binyazar, "Sanatçı, Bilim Adamı, Sedat Veyis Örnek'i Yitirdik"

Şerafettin Turan, "Sedat Veyis Örnek İçin"

Sevgi Sanlı, "Dolu Dolu Yaşamış Bir Bilim Adamı"

Oktay Akbal, "Ölümler ve Biz"

A. Şerif Özcan, "Örnek İnsan, Sedat Veyis Örnek"

Kaya Özsezgin, "Gerçek Bir Halkbilimcinin Ardından"

CİLT 04

1981

Neriman Samurçay, "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"

Sevda Şener, "Sedat Veyis Örnek'in Oyun Yazarlığı"

Ali Rıza Balaman, "Halkbilimci Sedat Veyis Örnek'in Ardından"

Erden Erden "Kültürümüzün Atardamarlarını Yıkamalıyız"

Muhlis Günay, "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek İçin"

Özdemir Nutku, "Sessizlikte Ölen Bilim Adamı"

Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Sedat Veyis Örnek Üstüne"

Acaroğlu, Türker "Örnek Bir Bilim Adamını Yitirdik"

Haldun Taner, "Acımasız Martın Yitirdikleri"

1982

Özdemir Nutku, "Sedat Veyis Örnek"
Müşerref Hekimoğlu, "Bir Ödül Töreninden İzlenimler"
Zeynep Oral, "Yaşasın Tiyatro"

1983

Zümrüt Nahya, "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"
Özdemir Nutku, "Cumhuriyet Tiyatrosu"
Muhan Bali, "Folklor ve Halk Edebiyatı Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar"
"Sedat Veyis Örnek"

1987

"Sedat Veyis Örnek"

1989

Çukurova Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü Tiyatro Öğrencileri "Ölüm – Doğum – Düğün"
(Broşür)

1990

"Sedat Veyis Örnek"
"Prof. Sedat Veyis Örnek anıldı"

1991

Kutlu Özen, "Ölümünün 10. Yılında Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"
"Büyük Düşüncelerle Genç Bir Profesör" (Çev.: Serpil Aygün)

1993

"Sedat Veyis Örnek"
Sevda Şener, "Cumhuriyet Dönemi Tiyatrosunun Bir Aydın Yazarı: Sedat Veyis Örnek"

CİLT 05

1994

Turgut Akpınar, "Anadolu'da Yörüklerde de Rastlanan İlginç Bir Âdet Bebeklerin Kafatasına Yeni
Bir Şekil Verme"
Seyit Kemal Karaalioğlu, "Örnek, Sedat Veyis (1928)"
Bozkurt Güvenç, Gencay Şaylan, İlhan Tekeli ve Şerafettin Turan "Kültür Bakanlığı'nın Kültür
Siyaseti"
Adnan Mahiroğulları, "Dünden Bugüne Zara, Sivas"

1996

Sahil Bozkurt, "Cumhuriyet Tiyatrosunda Oyunlara Yansıyan Töresel Ögeler"
Ahmet Turan Alkan, "Bir Biyografi Denemesi"

1998

Metin Turan, "Aramızdan Ayrılışının 18. Yılında Ülkesine Akan Bir Yıldız: Sedat Veyis Örnek"

CİLT 06

1999

Ali Rıza Balaman ve Emre Kongar, "Sedat Veyis Örnek"
Vahap Sümbüloğlu, "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"

2001

Vahap Sümbüloğlu, "Örnek Hoca, Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"
Doğan Hızlan, "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"

2002

"Halkbiliminin Kaybı: Sedat Veyis Örnek"

2003

M. Muhtar Kutlu, "Örnek, Sedat Veyis (1929-1980)"

2004

"Sedat Veyis Örnek"
Gürbüz Erginer, "Bir Halkbilimcinin Gözünden Ölüm"
"Sedat Veyis Örnek"
Adalet Ağaoğlu, "Damla Damla Günler"

2006

Nurettin Öztürk, "Edebî ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler"
"Sedat Veyis Örnek"
İbrahim Aslanoğlu, "Sedat Veyis Örnek"
G. Gonca Alpaslan Gökalp, "Modern Edebiyatta Sözlü Kültür Etkisi"

CİLT 07

2007

"Sedat Veyis Örnek"
Sadık Aslankara, "Yaratıcı Drama'yla Halkların Doğum-Düğün-Ölüm Kültürünü Sözmek"
Hikmet Altınkaynak, "Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü"

2008

Öğsev Dörtlemez, "Manuh mu Sever?"
Mahmut Makal, "Yaşar Nabi Köy Enstitülerinin Yanındaydı"
Remzi Demir, Doğan Atılğan "Sedat Veyis Örnek (1927-1980)"

2009

Mehmet Ali Yıldırım, "Sedat Veyis Örnek"
Halil Söyler, "Sayın Hüsamettin Gürsoy'a Dilekçemdir"
Kutlu Özen, "Sivas İlindeki Folklor Araştırmaları (1927-2008)"

2011

Gültekin Emre, "Dağlarca'nın Portre Şiirleri ya da Ağıtları"

2012

Halûk Çağdaş, "Genç Yaşta Yitirdiğimiz Sanatçı ve Bilim Adamı Sedat Veyis Örnek"

2013

Işıl Özgentürk, "Kız Dedikleri de Bir Kancık"
Tahsin Saraç, "Yaz Kırığı"
Yakup Kadri Bozalıoğlu, "Vefatının 32. Yıldönümünde; Halkbilimci- Araştırmacı- Yazar- Oyun
Yazarı- Çevirmen Türk Halkbilimi Konusundaki Araştırmalarıyla Tanınmış Bilim Adamı
Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'i Hatırlamak"

2014

"Sedat Veyis Örnek, Fakültesinde Anılacak"
Kurthan Fişek, "Denize düşen yılanı sarılır, ama, denizler dalgalanmadan durulmaz!"
M. Sabri Koz, "Sivas Folkloruna Emek Verenlerden..."
Doğan Hızlan, "Ankara'da İki Önemli Sempozyum"
M. Mahzun Doğan, "Sedat Veyis Örnek'i Anımsamak"
M. Mahzun Doğan, "Radyo Tiyatrosu Ölmemeli"
"Halkbilimin Öncüsü Sedat Veyis Örnek Anıldı"
"Halkbilimin Öncüsü Sedat Veyis Örnek Ankara Üniversitesi'nde Anıldı"
"Örnek Örnek Yaşamıyla Anıldı"
"Bir Halkbilimciyi Anmak: Sedat Veyis Örnek".

CİLT 08

2015⁴

M. Mahzun Doğan, "Sessizlik Suikastini Yırtmak"
Doğan Hızlan, "Çok Yönlü Bir Halkbilimci"
Tekin Şener, "İlhan Başgöz'le Sivas'ta İki Gün"

⁴ 2015 yılında TÜBİTAK SOBAG 114576 Sedat Veyis Örnek Sözlü tarih, Biyografi ve Belgelik çalışması projesi kapsamında hazırlanarak yayımlanan Folklor/Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı'nda Sedat Veyis Örnek üzerine 25 yeni yazı yayımlanmıştır. Dergide yer alan yazıların tamamı bu e-metne ekli olarak 5 Haziran 2016 tarihinden itibaren yayımlanacaktır.

Ahmet Özdemir, "Sedat Veyis Örnek"
Sirel Ekşi, "Eskilerden Bir Yaprak"
Doğan Hızlan, "Sedat Veyis Örnek Anılıyor"
Nevin Halıcı, "Sedat Veyis Örnek'in Anısına"
"Folklor Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması Programı Gerçekleştirildi"
"Sedat Veyis Örnek, Folklor/Edebiyat'ın Özel Sayısına Konu Oldu"
"Folklor Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması Programı Gerçekleştirildi"
Doğan Hızlan, "Çok Yönlü Bir Halkbilimci"
"Folklor/Edebiyat Dergisi- Sayı 82"
"Sedat Veyis Örnek Folklor/Edebiyat'ın Özel Sayısına Konu Oldu"
Yakup Kadri Bozalioğlu, "Sedat Veyis Örnek"
Serpil Aygün Cengiz, "Ankara'nın Önemli Değerlerinden Sedat Veyis Örnek"
Ahmet Özdemir, "Folklor/Edebiyat Dergisi Özel Sayısı"
"Folklor Edebiyat Dergisinin Sedat Veyis Örnek Adına Hazırlanan 82. Sayısı Çıktı"
"Folklor-Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı"
"UKÜ'nün Uluslararası Hakemli Dergisi Folklor/Edebiyat'ın 82. ve Özel Sayısı Çıktı"
Yakup Kadri Bozalioğlu, "Sedat Veyis Örnek"
Göktañ Ay, "Sedat Veyis Örnek ve Almanya'dan Kalanlar"
Nail Tan, "Folklor Edebiyat Dergisinin Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Üzerine"
Göktañ Ay, "Bu Nasıl Seçilmiş Pop 20?!"
Metin Turan, Serpil Aygün Cengiz, "Sedat Veyis Örnek'i Vefatının 35. Yılında Yeniden Hatırlamak"
"UKÜ'nün Uluslararası Hakemli Dergisi Folklor/Edebiyat'ın 82. ve Özel Sayısı Çıktı"
Göktañ Ay, "Sedat Veyis Örnek'in Almanya İzleri..."
"UKÜ'nin Yayın Organı Derginin Özel Sayısı Çıktı"
Ahmet Say, "Türkiye'de Folkloru 'Bilim' Kılan"
Göktañ Ay, "İmanlı İnsan ve Temizlik"
M. Mahzun Doğan, "En Kısa Gündüzde 'Siyah Sıcak Güneş'..."
M. Mahzun Doğan, "Sokaklar, Adlarından mı İbarettir Yalnızca?"

İÇİNDEKİLER⁵

(Metnin Yazar[lar]ının Soyadına Göre)⁶

A

- Acaroğlu, Türker 1981 “Örnek Bir Bilim Adamını Yitirdik”
Ağaoğlu, Adalet 2004 Damla Damla Günler
Akbal, Oktay 1980 “Ölümler ve Biz”
Akpınar, Turgut 1994 “Anadolu’da Yörüklerde de Rastlanan İlginç Bir Âdet Bebeklerin Kafatasına Yeni Bir Şekil Verme”
Ali Hikmet (Hilmi Yavuz) 1971 “Kitaplar - Etnoloji Sözlüğü”
Alkan, Ahmet Turan 1996 “Bir Biyografi Denemesi”
Aslankara, Sadık 2007 “Yaratıcı Drama’yla Halkların Doğum-Düğün-Ölüm Kültürünü Süzmek”
Aslanoğlu, İbrahim 2006 “Sedat Veyis Örnek”
Asna, M. Alâeddin 1974 “Nereye Kadar Uygarlık”
Atasoy, Okşan 1976 “Olaylı Folklor Kongresinin Ardından”
Atasoy, Okşan 1976 “Uluslararası Folklor Kongresi Programından İki Bilim Adamının Çıkarılması Protestolara Yol Açtı”
Ay, Göktan 2015 “İmanlı İnsan ve Temizlik”
Ay, Göktan 2015 “Bu Nasıl Seçilmiş Pop 20?!”
Ay, Göktan 2015 “Sedat Veyis Örnek ve Almanya’dan Kalanlar”
Ay, Göktan 2015 “Sedat Veyis Örnek’in Almanya İzleri...”
Ay, Lütfi 1965 “1 Piyas Gördüm”
“Ayın Olayları” 1969
“Ayın Olayları” 1970
“Ayın Olayları” 1978
“Ayın Olayları” 1974
“Ayın Olayları” 1974
“Ayın Olayları” 1975
“Ayın Olayları” 1976
Aygün Cengiz, Serpil, 2015 “Ankara’nın Önemli Değerlerinden Sedat Veyis Örnek”

B

- Balaman Ali Rıza ve Kongar, Emre 1999 “Sedat Veyis Örnek”
Balaman, Ali Rıza 1978 “Türk Halkbilimi Sedat Veyis Örnek”
Balaman, Ali Rıza 1981 “Halkbilimci Sedat Veyis Örnek’in Ardından”
Bali, Muhan 1983 “Folklor ve Halk Edebiyatı Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar”
Binyazar, Adnan 1968 “Pirinçler Yeşerecek”
Binyazar, Adnan 1969 “Yeni Türk Tiyatrosu [Ali Püsküllüoğlu]”
Binyazar, Adnan 1969 “Ankara’da Tiyatro”
Binyazar, Adnan 1969 “Yeni Türk Tiyatrosu”
Binyazar, Adnan 1972 “1971’de Deneme- Eleştiri- İnceleme”
Binyazar, Adnan 1980 “Sanatçı, Bilim Adamı, Sedat Veyis Örnek’i Yitirdik”
Binyazar, Adnan 1980 “Sedat Veyis Örnek’in Son Kitabı”
“Bir Halkbilimciyi Anmak: Sedat Veyis Örnek” 2014

⁵ Bu kitapta yer alan yazılar yayımlandıkları mecradaki özgün biçimleri korunarak derlemeye dahil edilmişlerdir, dolayısıyla metinde sayfa numarası yoktur. Her metnin başında ilgili yazının tam künyesi bulunmaktadır. Aranılan yazıya kolayca ulaşabilmek için o yazıya dair “İçindekiler” bölümündeki bilgilerden seçilen sözcükler kullanılarak metnin taratılması ilgili yazıya ulaşılmasını sağlayacaktır.

⁶ Sedat Veyis Örnek hakkında yayımlanan yazılar için “İçindekiler” şeklinde iki ayrı indeks hazırlanmıştır: “Metnin Yazar[lar]ının Soyadına Göre” ve “Metnin Yayımlandığı Yıla Göre” (bu indekste cilt numarası ayrıca belirtilmiştir).

Bozalioğlu, Yakup Kadri 2013 "Vefatının 32. Yıldönümünde; Halkbilimci- Araştırmacı- Yazar- Oyun Yazarı- Çevirmen Türk Halkbilimi Konusundaki Araştırmalarıyla Tanınmış Bilim Adamı Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'i Hatırlamak"

Bozalioğlu, Yakup Kadri 2015 "Sedat Veyis Örnek"

Bozalioğlu, Yakup Kadri 2015 "Sedat Veyis Örnek"

Bozkurt, Sahil 1996, "Cumhuriyet Tiyatrosunda Oyunlara Yansıyan Töresel Ögeler"
"Büyük Düşüncelerle Genç Bir Profesör"

C

Canda, M. Şerefettin 1980 "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"

Ç

Çağdaş, Haluk 1980 "Sedat Veyis'te Öldü"

Çağdaş, Haluk 2012"Genç Yaşta Yitirdiğimiz Sanatçı ve Bilim Adamı Sedat Veyis Örnek"

Çukurova Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü Tiyatro Öğrencileri 1989 "Ölüm – Doğum – Düşün" (Broşür)

D

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 1981 "Sedat Veyis Örnek Üstüne"

Demir, Remzi, Doğan Atılğan 2008 "Sedat Veyis Örnek (1927-1980)"

Dizdaroğlu, Hikmet 1959 "Yeni Hikâyeler"

Doğan, M. Mahzun 2014 "Radyo Tiyatrosu Ölmemeli",

Doğan, M. Mahzun 2014 "Sedat Veyis Örnek'i Anımsamak"

Doğan, M. Mahzun 2015 "Sessizlik Suikastini Yırtmak"

Doğan, Nihat 1980 "Bir Demet Çiçek Sedat Veyis Örnek'e"

Dörtlemiz, Öğsev 2008 "Manuh mu Sever?"

E

Ekmekçi, Mustafa 1980 "Çeşitleme"

Ekşi, Sirel 2015 "Eskilerden Bir Yaprak"

Emre, Gültekin 2011 "Dağlarca'nın Portre Şiirleri ya da Ağıtları"

Erden, Erden 1981 "Kültürümüzün Atardamarlarını Yıkamalıyız"

Erginer, Gürbüz 2004 "Bir Halkbilimcinin Gözünden Ölüm"

F

Fişek, Kurthan 2014 "Denize düşen yılanı sarılır, ama denizler dalgalanmadan durulmaz!"

"Folklor-Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı" 2015

"Folklor Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması Programı Gerçekleştirildi"
2015

"Folklor Edebiyat Dergisi Sedat Veyis Örnek Özel Sayısı Buluşması Programı Gerçekleştirildi"
2015.

"Folklor Edebiyat Dergisinin Sedat Veyis Örnek Adına Hazırlanan 82. Sayısı Çıktı" 2015

"Folklor/Edebiyat Dergisi- Sayı 82" 2015

G

Gökalp Alpaslan, G. Gonca 2006 "Modern Edebiyatta Sözlü Kültür Etkisi"

Günay, Muhlis 1981 "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek İçin"

Gürel, Ahmet Turan 1951 "Mektup"

Güvenç, Bozkurt, Gencay Şaylan, İlhan Tekeli ve Şerafettin Turan 1994 "Kültür Bakanlığı'nın Kültür Siyaseti (1979)"

H

"Haberler: Türk Dil Kurumunca Düzenlenen Konuşmalar Dizisi" 1980

Halıcı, Nevin 2015 "Sedat Veyis Örnek'in Anısına"
"Halkbilimin Öncüsü Sedat Veyis Örnek Anıldı" 2014.
"Halkbilimin Öncüsü Sedat Veyis Örnek Ankara Üniversitesi'nde Anıldı" 2014
"Halkbiliminin Kaybı: Sedat Veyis Örnek" 2002
Hekimoğlu, Müşerref 1982 "Bir Ödül Töreninden İzlenimler"
"Hemşehrimiz Sedat Veyis Örnek'i Kaybettik" 1980
Hınçer, Bora 1975 "Yüzyılımızın Büyük Folklor Olayı"
Hınçer, İhsan 1975 "I. Uluslararası Folklor Kongresi"
Hızlan, Doğan 1980 "Ağzı Avşar Elması Yavrum"
Hızlan, Doğan 2001 "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"
Hızlan, Doğan 2014 "Ankara'da İki Önemli Sempozyum"
Hızlan, Doğan 2014 "Ankara'da İki Önemli Sempozyum"
Hızlan, Doğan 2015 "Çok Yönlü Bir Halkbilimci"
Hızlan, Doğan 2015 "Çok Yönlü Bir Halkbilimci"
Hızlan, Doğan 2015 "Sedat Veyis Örnek Anılıyor"

İ

İlbas, Mehmet Hâdi 1951 "Cebeci"

J

Jabinski, Marin (Жабински, Марин) 1979 "Семинар на младите етнографи и фолклористи от балканските страни"

K

Kaftancıoğlu, Ümit 1978 "Halkbilim'de Don Islatmadan Balık Tutmak"
Kandaş, Kemal 1975 "Yanlış-Doğru"
Karaalioğlu, Seyit Kemal 1994 "Örnek, Sedat Veyis (1928)"
Karadeli, Vedat 1980 "Sedat Veyis Örnek"
Kazantzaki, Galatea 1971 "Adalet Kaçağı" (Çev.: Ahmet Yorulmaz)
Kongar, Emre 1980 "Bir Bunlu Cumartesi Daha"
Koz, M. Sabri 2014 "Sivas Folkloruna Emek Verenlerden..."
Kutlu, M. Muhtar 2003 "ÖRNEK, Sedat Veyis (1929-1980)"

M

Magneralla, Paul J. - Türkdogan, Orhan 1977 "Türk Sosyal Antropolojisinin Gelişimi"
Mahiroğulları, Adnan 1994 "Dünden Bugüne Zara, Sivas"
Makal, Mahmut 2008 "Yaşar Nabi Köy Enstitülerinin Yanındaydı"
Mutlu, Mustafa 1976 "Karagöz Yarışması ve Metin Özlen'le Bir Konuşma"

N

Nahya, Zümrüt 1983 "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"
Nutku, Özdemir 1981 "Sessizlikte Ölen Bilim Adamı"
Nutku, Özdemir 1982 "Sedat Veyis Örnek"
Nutku, Özdemir 1983 "Cumhuriyet Tiyatrosu"

O

Oral, Zeynep 1980 "Sedat Veyis Örnek, Bir Yaşam Boyu Türk Halk Bilimi"
Oral, Zeynep 1982 "Yaşasın Tiyatro"

Ö

"Örnek Örnek Yaşamıyla Anıldı" 2014
Özcan, A. Şerif 1980 "Örnek İnsan, Sedat Veyis Örnek"
Özdemir, Ahmet 2015 "Folklor/Edebiyat Dergisi Özel Sayısı"

Özdemir, Ahmet 2015 "Sedat Veyis Örnek"
Özdemir, Emin 1972 "1971'de Dilimiz"
Özen, Kutlu 1980 "Sivas Folkloruna Gönül Verenler" (Daktilo metin)
Özen, Kutlu 2009 "Sivas İlindeki Folklor Araştırmaları (1927-2008)"
Özen, Kutlu, 1991 "Ölümünün 10. Yılında Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"
Özertim, Sami N. 1968 "Yeni Kitaplar"
Özertim, Sami N. 1969 "Yayınlar Arasında"
Özgentürk, Işıl 2013 "Kız Dedikleri de Bir Kancık"
Özkırmılı Atilla 1972 "Anadolu Folklorunda Ölüm"
Özkırmılı, Atilla 1976 "Kitap... Kitap... Kitap... Kitap..."
Özön, Nihat M., Baha Durder 1967 "Sedat Veyis Örnek"
Özsezgin, Kaya 1980 "Gerçek Bir Halkbilimcinin Ardından"
Öztürk, Nurettin 2006 "Edebî ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler"

P

"Prof. Sedat Veyis Örnek anıldı" 1990
"Profesör Veyis Örnek Şehrimize İncelemeler Yapmak Üzere Şehrimize Geldi" 1975

S

Sanlı, Sevgi 1980 "Dolu Dolu Yaşamış Bir Bilim Adamı"
Samurçay, Neriman 1981 "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"
Saraç, Tahsin 2013 "Yaz Kırığı"
Say, Ahmet 2015 "Türkiye'de Folkloru 'Bilim' Kılan"
"Sedat Veyis Örnek" 2004
"Sedat Veyis Örnek" 1964
"Sedat Veyis Örnek" 1983
"Sedat Veyis Örnek" 1987
"Sedat Veyis Örnek" 1990
"Sedat Veyis Örnek" 1993
"Sedat Veyis Örnek" 2004
"Sedat Veyis Örnek" 2006
"Sedat Veyis Örnek" 2007
"Sedat Veyis Örnek, Fakültesinde Anılacak"
"Sedat Veyis Örnek Folklor/Edebiyat'ın Özel Sayısına Konu Oldu" 2015
"Sedat Veyis Örnek, Folklor/Edebiyat'ın Özel Sayısına Konu Oldu" 2015
Söyler, Halil 2009 "Sayın Hüsamettin Gürsoy'a Dilekçemdir"
"Su ve Sucular" 1965
Sümbüloğlu, Vahap 1999 "Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"
Sümbüloğlu, Vahap 2001 "Örnek Hoca, Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek"

Ş

Şener, Sevda 1971 "Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları"
Şener, Sevda 1972 "Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan"
Şener, Sevda 1981 "Sedat Veyis Örnek'in Oyun Yazarlığı"
Şener, Sevda 1993 "Cumhuriyet Dönemi Tiyatrosunun Bir Aydın Yazarı: Sedat Veyis Örnek"
Şener, Tekin 2015 "İlhan Başgöz'le Sivas'ta İki Gün"

T

"Terim Sözlüklerimizden Örnekler: Sedat Veyis Örnek: Budunbilim Terimleri Sözlüğü" 1975
Taner, Haldun 1981 "Acımasız Martin Yitirdikleri"
Turan, Metin 1998 "Aramızdan Ayrılışının 18. Yılında Ülkesine Akan Bir Yıldız: Sedat Veyis Örnek"
Turan, Şerafettin 1980 "Sedat Veyis Örnek İçin"

Turan, Metin – Aygün Cengiz, Serpil 2015 “Sedat Veyis Örnek’i Vefatının 35. Yılında Yeniden Hatırlamak”

U

Ugan, M. Nevzat 1950 “İki Yılbaşı” (Arkadaşım Veyis Örnek’e)

“UKÜ’nin Yayın Organı Derginin Özel Sayısı Çıktı” 2015

“UKÜ’nün Uluslararası Hakemli Dergisi Folklor/Edebiyat’ın 82. ve Özel Sayısı Çıktı” 2015

“UKÜ’nün Uluslararası Hakemli Dergisi Folklor/Edebiyat’ın 82. ve Özel Sayısı Çıktı” 2015

Uyguner, Muzaffer 1972 “Anadolu Folklorunda Ölüm Üzerine”

Y

Yıldırım, Mehmet Ali 2009 “Sedat Veyis Örnek”

Yıldız, Ömer Cahit 1980 “Sedat Veyis Örnek”

“Yitirdiklerimiz, Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek” 1980

“15 Günün Olayları” 1964

Magneralla, Paul J. - Türkdoğan, Orhan 1977 "Türk Sosyal Antropolojisinin Gelişimi", Çev.: Selçuk Mülayim. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 277-302.

Bunun sebebi bilgi almak için kendilerine başvurduğumuz farklı Türk bilim adamlarının farklı tutumlarından doğmaktadır.

TARİHSEL ve DÜŞÜNSEL KAYNAK

Türkiye’de sosyal bilimler Osmanlı’nın son dönemleri ve Türk Cumhuriyetinin ilk yıllarında karşılaşılan sosyal, ekonomik ve siyasi sorunlara çözüm bulma çabasıyla gelişti.¹ 18. yüzyılın sonunda 19. yüzyılın başında Osmanlı aydınları İmparatorluklarının çöküş sebeplerini ve mümkün olan kurtuluş yollarını tartışmaktaydılar. İslâm Doğunun Hıristiyan Batı karşısındaki yığın halini hayretle seyrediyorlardı. Muhafazakâr veya “Pan-İslamcı” lar çözüm olarak islâmi nitelikte bir yeniden canlanış öngörürlerken, “Batıcılar” Avrupayı başarıya götüren sosyal, hukuki, eğitsel ve idarî bütün kurumların alınmasını teklif ediyorlardı.

Ordu Batıdan Doğuya doğru ilerleyen kültür hareketi için önemli bir kanal olmuştur. Güçlü Avrupa ordusuyla ilişkide olan Osmanlı liderlerinin çoğu çöküşün sebebini kendi ordularının taktik ve araç-gereç yönünden modası geçmiş oluşuna hamlediyorlardı. Böylece, Batılı anlamda modern matematiğin, fizik bilimlerin okutulduğu yeni okullar kuruldu. Örneğin, 1828 de Avrupalı kurucular “yeni” Osmanlı ordusuna doktor yetiştirecek bir tıp okulu kurdular. Sivil ahali hâlâ Galen ve İbni Sina yazmalarına dayalı bir tıp tedavisi ortamı yaşamaktaydı (Lewis, 1961 : 82-83).

Avrupayla olan diplomatik ilişkiler Batı etkilerini İmparatorluğa sokan ikinci bir kanal olmuştur. 1834 de elçi olarak Paris’e yollanan Mustafa Reşit Paşa (1800-58) 19. yüzyıl Osmanlı reformlarının gerçek mimarı olarak gösterilir. O, Fransızları esas alarak, önemli Fransız aydınları olan Oryentalist (Şarkiyatçı) Silvestre de Sacy ve toplum felsefecisi Auguste Comte’dan etkilenip, fikirlerini buna göre değiştirdi. Onun Comte ile olan yazışma ve konuşmaları Osmanlı yönetimi ve toplumunu geliştirmek için metodlar arama yolunda bir Osmanlı liderinin Batının sosyolojik düşüncesi ilk ve doğrudan ilişki olmaktadır. Paris’ten sonra Reşit Paşa Londra’ya yollandı, burada da İngiliz siyasi sisteminden epeyce etkilendi.

Onun geniş çapta düzenleyip şekil verdiği reformlar topluca “Tanzimat”, “tekrardan düzenleme” adıyla bilinir ki başlıca ilkeleri şunlardır (Lewis, 1961 -105) : Hayat ve itibar güvenliği, toprak vergisi yüzünden köleliğin kaldırılması ve buna benzer cezalandırmalara son verilmesi, silahlı kuvvetlerin düzenli bir şekle sokulması, din farkı gözetmeksizin vatandaşların kanun karşısında eşit sayılması.

Bu son ilke eski İslâm geleneğini en çok değiştiren, bu yüzden İslâmî esasları en çok sarsan ilke oluyordu.

Avrupa ile yoğun ilişkiler, Fransız, İngiliz ve Sardinya Birleşik kuvvetlerinin Osmanlıların yanında Rusya'ya karşı savaştığı Kırım savaşında (1853-56) görülür. Çok sayıda İngiliz, Fransız ve İtalyan subay, tüccar, gazeteci, askeri ve gezgini İstanbul'da ve İmparatorluğun diğer kısımlarında ekonomik ve düşünce yönünden Avrupalı tarzı getirdiler. Birçok varlıklı Osmanlı ailesi için evlatlarını bir Avrupa eğitiminden geçirmek moda oldu, öğrenciler için Paris, Cenova, Londra gibi Batı kültürü ve siyasi düşüncesinin merkezi olan şehirler tercih olundu.

Tanzimatı izleyen dönemde, şekil ve öz yönünden klasik Osmanlı edebiyatından farklı bir edebiyat gelişti. Batı sosyal ve siyasi düşüncesini Türkiye'de yayan bu edebi harekete üç kişi öncülük etti : İbrahim Şinasi (1827 - 71), Ziya Paşa (1825-80) ve Namık Kemal (1840-88).

İbrahim Şinasi bir topçu subayının oğlu olup çocukluğunda, Osmanlı hizmetindeki bir Fransız dönmesinden (renegade) Fransızca öğrenmişti. Sonra, Paris'te Mustafa Reşit Paşanın himmetiyle yazılarından çok etkilendiği şair-devlet adamı Lamartin'in yanına geldi. Beş yıl sonra Türkiye'ye döndü ve Halk Eğitimi Nazırlığına atandı. 1859 da bu işten ayrılınca Batıdaki gibi bir gazete çıkarmaya başladı (Lewis 1961 : 133-134).

Ziya Paşa da çocukluğunda Fransızca okumuş, ve Mustafa Reşit Paşanın yardımıyla Sultanın üçüncü sekreterliğine atanmıştır. Daha sonra Osmanlı yöneticileriyle fikir ayrılığına düşmüş Avrupaya gönderilerek sırasıyla Paris, Londra ve Cenovada kalmıştır. Rousseau'nun Emile'ini Türkçeye çevirmiş ve Osmanlı düzenini şiddetle eleştiren bir de eser yazmıştır. Rüya adlı bu kitabında Osmanlı İmparatorluğunun reorganizasyonu meselesini Fransız ve İngiliz rejimlerinin ilkeleriyle karşılaştırarak ele almıştır (Emin 1934).

Namık Kemal bu üç yenilikçinin en genci ve ünlüsüdür, aristokrat bir aileden, dünyaya gelmiş, özel hocalar tarafından eğitilmiştir. Onyediy yaşındayken Türkiye'nin Batıya açılan penceresi olan Bab-ı Ali'nin Tercüme bürosunda iyi bir mevkiye getirilmiştir. Bu sırada Şinasi'nin etkisine girmiş ve onun gazetesinde bir arada çalışmıştır. Burada yayınlanan Osmanlı işlerini eleştiren makaleleri sebebiyle devlet adamlarının husumetini çekmiş ve o da 1867 de Ziya Paşa ile Avrupa'ya yollanmıştır. Orada geçirdiği üç yıl içinde Londra, Paris ve Viyana'da bir yandan hukuk ve iktisat tahsil eder-

ler grubuna katılarak Türkiye'nin çağdaşlaşması sorunlarına girdi. 19. yüzyılın Avrupa sosyolojisi ve Emile Durkheim'in kavramları, teori ve metodlarından Türk toplumunun durumuna en uygun olanını inceledi.

Sabahaddin gibi, Gökalp'de Türkiye'deki siyasi değişimin bir anlamda genel sosyokültürel değişimle atbaşı gitmesi gerektiğine inanıyordu. Bu arada Durkheim'in sosyolojisini Türk sosyal ve kültürel problemlerine uygulamayı denedi. Türk dergilerinde yazdığı özgün makalelerinde Türk ve İslâm bütününe Batı uygarlığının nasıl birleştirileceğini açıkladı. Gökalp'in mülâhazalarından başlıcası "kültür" ve "uygarlık" arasındaki ayırımıdır. Ona göre uygarlık farklı halklar tarafından yaratılan paylaşılmış değerlerdir; bunun için de öncelikle insanoğlunun bilimsel ve düşünsel ürünleri yer alır. "Kültür" ise tersine bir tek milletin sosyo-kültürel değerleri, kendine mahsus görüş ve ifadeleridir. Reformcu topluluk içinde Gökalp, önce orijinal kültürü anlayıp kavramak, daha sonra ise bu kültürün, içinde uyumlu bir şekilde yer alacağı bakış tarzına uygulamayı savunuyordu. Onun sosyo-kültürel felsefesi Türkiye'de birbiriyle zıtlaşan Pan-İslamistlerle Batıcılar arasında bir çözüm getiriyordu. Bu iki zıt ekipten farklı olarak Gökalp millî gelişmede Türkleşmek, İslâmlaşmak ve çağdaşlaşmayı uyumlu bir bütünlük içinde birlikte savunuyordu (Emin 1931, Gökalp 1959, 1968 : Heyd 1950).

Gökalp Türk Devriminin fikir babası olarak bilinir (Webster 1939 : 138). Türkiye'de ilk sosyoloji kürsüsü 1915 de İstanbul Üniversitesinde onun için kuruldu. Kendisi sosyokültürel araştırmalar enstitüsü ve 1917 de kısa bir süre çıkmış olan İçtimaiyat Mecmuasını kurdu. Onun etkisiyle Durkheim, Lévy - Bruhl, Faunconnet ve Mauss'un birçok önemli eserleri Türkçeye çevrildi : Gökalp liselerde de sosyolojiye giriş dersi koymayı önerdi. Onun bu önerisi 1924 de Fransız Eğitim Bakanlığının Fransız okullarına uygulanan şekliyle alındı. İlk sosyoloji kitabı olarak Hess ve Gleyze'nin yazdığı Fransızca kitap tercüme edildi. 1927 de, Gökalp'in ilk öğrencileri Mehmet İzzet ve Ali Kâmiyine Fransız modellerine uygun ilk okul kitabını hazırladılar. Türkiye'de, II. Dünya Savaşı öncesi sosyolojisinde Gökalp ve Durkheim'in ağır basan etkileri görülür (Berkes 1936).

Osmanlı döneminin sonu ve cumhuriyetin başlarında bütün sosyal düşüncelerde görülen ortak özellik "sosyolojinin bir felsefe gibi hatta dini bir düşünce gibi ele alınması ve ahlâki, sosyal, siyasi hatta dini problemlerde mistik bir kaynak olarak kabul edilmesidir" (Lewis 1961 : 227).

Genç Türkler kendi görüşlerine Osmanlıcılığın mirası gibi bakıyor, Osmanlı İmparatorluğunun, içinde her ırktan ve dinden bütün ahalinin vatandaşlık haklarına sahip, bunun huzuru içinde yaşamalarını sağlayacak liberal kurumlarla çağdaştırılmasını istiyorlardı. Fakat, Arap milliyetçiliğinin gelişmesi ve 1900 lerin başında patlak veren Balkan savaşında Arnavut ve Slavların Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmaları Osmancılık akımını uygulanamayacak bir hale sokmuştu.

19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başına doğru, Pan-Türkizm akımı, birçok kaynaklardan beslenerek Asya'daki Türk halklarını bir millî devlet halinde toplamayı hedef alan yeni bir siyasi ideoloji haline geldi. Bu akımı doğuran ve geliştiren kaynaklar : Avrupa'daki milliyetçilik akımının örnek teşkil etmesi, Türkolojinin Türk dili, tarih ve kültürü Türkiye'de ve Avrupa'da gelişmesi; Aydın "Rusya Türkleri" (Müslüman Tatarlar, Volga Türkleri, Orta Asya, Kırım ve Azerbaycan) nin Rusya'daki Pan-İslavizm akımını tanıdıktan sonra Türkiye'ye göç etmeleridir.

Bu yeni ideolojinin ilk belirtisi "eski kalıntıları, tarihi, dilleri, edebiyatları, etnografi ve etnolojisiyle, sosyal şartları ve Türklerin bugünkü medeni durumları, Türk ülkelerinin eski ve çağdaş coğrafyası" üzerinde çalışmalar yapmayı şiar edinen 1908 de İstanbul'da kurulan Türk Derneğidir (Lewis 1961 : 343) Gökalp 1912 de derneğin organı Türk Yurdu'nun başına geçerek Türkçü hareketin baş teorisyeni oldu. Onun dergi başkanlığı sırasında Türkçülük üzerine birçok kültürel ve siyasi yazı yayınlandı.

Türk Yurduyla birlikte 1912 de İstanbul'da Türk Ocağı adlı bir kulüp kuruldu ve şubeleri diğer şehirlere yayıldı, bu dergiyle ilan olunan gaye Türklerin sosyal, ekonomik ve bilimsel seviyesinin gelişmesi, Türk ırkının ve dilinin yücelmesi yolunda çalışmalar şeklinde özetleniyordu (Lewis 1961 : 344). 1930 da bu topluluğun Türkiye'deki şubelerinin sayısı 255 i bulmuştu (Karpaz, 1963 : 56).

I. Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı ve hemen ardından Atatürk'ün dinamik liderliğinde kurulan Türk Cumhuriyeti Pan-İslâmizm, Osmanlıcılık ve Pan-Türkizm ideolojilerini terketti. Atatürk Türkiye'yi çağdaştırmak, Batılı bir millî devlet haline getirmek istiyordu. Onun dış politikası bütün istilâcı hayallerin karşısındaydı. Atatürk'ün görevi milleti Türk devleti sınırları içinde, dini ve sülalelere dayanan bağımlılıklardan ayrı bir Türk anavatanı bir bütün olarak toplamaktı.

Bu görüş Mustafa Kemal ve çevresindekiler tarafından, Türklerin beyaz, Arî ırka mensup, Ortaasya kaynaklı ve bütün uygarlıklardan haberdar bir toplum olduğu şeklinde benimseniyordu. Eski vatanındaki olumsuz hayat şartları nedeniyle Türkler çeşitli dalgalar halinde, beraberlerinde uygarlıklarını da taşıyarak Asya ve Afrikanın çeşitli bölgelerine göç etmişlerdi. Çin, Hint ve Orta Doğudaki uygarlıklar asılları Türk olan Sümer ve Hitit öncü kavimleri tarafından yaratılmıştı. Buna göre Anadolu antik çağlardan beri bir Türk yurduydü. Yarı yarıya hatalı da sayılabilecek olan bu gerçek devletin resmî görüşü olarak ortaya kondu, bu doktrini "doğrulamak" üzere birçok araştırma grupları çalışmaya başladı (Lewis 1961 : 353).

Artık Anadolu Türk milliyetçiliğinin beşiği olmuştu. Arkeoloji, antropoloji ve tarih Anadolu kültürlerinin Türk çağlarına kadar olan devamlılığını sağlamaya yararırken Anadolu'nun Batıyla olan yakınlığı da ortaya konuyordu (Karpat 1963 : 56).

Pan - Türkizm - Türk Ocağının kuruluş felsefesi kendi içinde çelişkiye düştüğünden, Atatürk bu kurumun yerine Cumhuriyet Halk Partisinin denetiminde Halk Evleri adını alan yeni bir eğitim-kültür kurumu kurdu. Kuruluş tarihi olan 1932 den 1950 de kapanışına kadar Halk Evleri 478 şube halinde şehirlerde, kasaba ve köylerde Türkiye'nin her yanına hızla yayıldı." Bu kurumların ilk amacı Anadolu toprağında yatan millî kültürü halkla aydın arasında bir köprü kurarak yaygınlaştırmak, ikinci amacı ise, uygarlık unsurlarını, Cumhuriyet rejiminin kendine özgü milliyetçi düşüncesini bir öğreti haline getirmek" idi (Karpat 1963 : 55).

Halktaki kültürü aydın kesimine öğretmek için, Halk Evleri 1930 ve 1940 larda, Anadolunun taşra merkezlerinde sayısız dilbilim, etnografik ve folklorik eser yayınladı. Bu eserlerin birçoğu yetersiz olmakla beraber, bazıları dikkat çekici nitelikteydi. Bunlar arasında etnografik alanda Hamit Zübeyir Koşay (1944), Abdülkadir İnan (1968) ve Mehmet Halit Bayrı (1939, 1947) nin eserlerini sayabiliriz.

Milliyetçi eğilimdeki genel siyasetin bir başka sonucu olarak İstanbul Üniversitesinde 1924 de kurulan Türkoloji Enstitüsünü sayabiliriz. Bu kurumun yayın organı tarihi, filolojik ve folklorla ilgili makaleleri kapsayan Türkiyat mecmuasıdır.

Gelişme Dönemi

Türkiye'de sosyal antropoloji bu milliyetçi amaçların ortamı içinde kendiliğinden gelişti. 1925 de Antropoloji Enstitüsü veya Türkiye Antropolojik Araştırma Merkezi adıyla bilinen kurum İstanbul Üni-

versitesi Tıp Fakültesi içinde kuruldu. Buranın yayınlarının çoğu fiziki antropoloji konularındaydı, bu arada İstanbul Üniversitesinde 1925 den 1931 e kadar Dinler Tarihi Profesörlüğü yapmış olan George Dumézil (1928)'in bazı folklor çalışmalarını, aynı dönemlerde İstanbul Üniversitesinde sosyoloji dersleri veren Max Bonnafous (1928)'un İstanbul şehrindeki intihar olayları üzerine sosyo istatistiksel bir çalışmasını bastı. Enstitünün yayınladığı ilk gerçek sosyal antropolojik eser Kemal Güngör'ün "Güney Anadolu Yürükleri Üzerinde Etno-antropolojik Çalışma" sıdır (1940-41).

Şevket Aziz Kansu (d. 1909) ilk Türk profesyonel antropoloğu olarak bilinir. 1927 de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde asistan-ken "Ecole Pratique de Houtes Etudes" deki Laboratoire d'Anthropologie'nin başkanı Georges Papillaut'la ve Ecole d'Anthropologie'de çalışmalar yapmak üzere Fransa'ya gönderildi. Kansu 1929 da "L'Étude morphologique des erânes néocaledoniens et des négres africains" adlı tezini başarıyla savundu ve kendisine "le diplôme des sciences anthropologiques" (Kansu 1940 : 37) verildi. Aynı yıl Türkiye'ye dönerek İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde fiziki antropoloji dersleri verdi ve Antropoloji Enstitüsünün yayını Revue Turque d'Anthropologie'i çıkardı. 1933 de Cumhurbaşkanı Atatürk kendisini Ankara'ya davet ederek ondan bir arkeolojik kazı yapmasını istedi. Kansu, 1935 de, Anropoloji Enstitüsünü yönetmekteyken yeni kurulmuş olan Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinde fiziki antropoloji, etnoloji ve prehistorya alanındaki çalışmalarıyla çok tanınmış bir bilimci. Antropoloji ve Etnoloji Bölümünün Ordinaryüs Profesörü ve kürsü başkanı, ve 1946 da Ankara Üniversitesinin ilk Rektörü ünvanını aldı (Kansu 1946, 1955).

Enstitünün baş görevi Kemalist tarih tezini işlemekti : Kültürel kaynakları araştırmak, tarihi gelişmeyi ve Türk halkının fiziki karakteristiklerini ortaya koymaktı. Meselâ, 1937 de, Atatürk'ün emriyle, antropoloji profesörleri, öğrenciler doktorlar ve sağlık memurları bütün Türkiye'yi dolaşp 64.000 kadın ve erkeğin kafatası ölçülerini altı ay gibi bir süre içinde aldılar (Kansu 1940 : 20-23).

Türkiye'nin Batılılaşması planının bir parçası olarak, Atatürk 1930 larda Ankara'da çeşitli fakülteler kurdurduğu gibi 1933 de İstanbul Üniversitesini de tekrar düzenletti. Hitler'in siyasetini kabul etmeyen 100 kadar profesör derhal çağırılarak kabul edildi. Bunlar arasında 1930 larda Ankara'ya gelenlerden besteci Paul Hindemith Türk müzik eğitiminin ıslahına yardımcı oldu; Opera Müdürü Carl Ebert Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı ve Sahne Sanatlarını kur-

du ve yönetti; Hititolog Hans Güterbock (şimdi Şikago Üniversitesindedir); ve Sinolog-sosyolog Wolfram Eberhard (şimdi Kaliforniya Üniversitesi, Berkeleydedir) bunlar arasındadır (Fermi 1971 : 67, 352-53). Eberhard 1937 de Ankara Üniversitesine davet edilerek Klasik Çince ve tarih dersleri vermeye başladı. Çünkü Türkler Çin kaynaklarına dayanarak erken tarihlerini böylece bilgi bakımından tamamlamayı umuyorlardı. Oradaki 11 yıllık eğitimi süresince Çince ve halk bilim konularında, Türk bilim kültür tarihi hakkında dikkat çekici bir eser vermiştir (1962).

Türk sosyal antropoloji araştırmaları 1940 dan 1960 a kadar parlak bir şekilde gelişti. Tamamı köye hasredilmiş çalışmalar, saha araştırmaları elbette bu dönem içinde hem Türkiye'deki sosyal antropoloji ve hem de Türk kırsal hayatına yabancıların bakışından güçlü etkiler almıştır. Zamanımıza göre kayda değer beş bilim adamı sayabilirim.

Bunlardan birincisi olan Niyazi Berkes İstanbul ve Ankara Üniversitesinde sosyoloji öğrenimi gördükten sonra 1935 de Şikago Üniversitesinde araştırmacı olarak bulundu. Amerikan sosyolojisi (Berkes 1938-40) üzerine Ülkü dergisinde bir dizi makaleleri yayınlandı ve 1939 da Türkiye'ye dönerek Ankara Üniversitesinde sosyoloji doçenti oldu. 1940 da, Ankara yakınındaki bir grup köyde nüfus, ekonomik hayat, çalışma düzeni, maddi kültür ve sosyal düzen konularında saha çalışmalarına başladı (Berkes 1942). 1952 de gittiği Kanada'nın Mc. Gill Üniversitesindeki İslâm Araştırmaları Enstitüsünde profesörlüğe yükseldi. Onun en önemli yayını Türkiye'deki Laikliğin Gelişmesi'dir.

İkinci bilim adamı olarak aldığımız Behice Boran Columbia Üniversitesinde sosyoloji öğrenimi gördükten sonra Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi felsefe bölümünde sosyoloji doçenti ünvanını aldı. Başlıca eserinde (Boran 1945) Türkiye'nin batısında Manisa yakınındaki dağ ve ova köylerindeki bir grupta sosyal yapıyla ekoloji arasındaki ilişkiyi karşılaştırmalı olarak ele alır. Eserinin giriş bölümünde "sosyal kurum", "bütünleşme" ve "farklılaşma" gibi bir dizi yapısal kavramın tartışmasını yapmaktadır. Yazar aynı zamanda Durkheim'in sosyolojisini eleştirirken saha metodolojisinin önemine de karşı çıkmaktadır. Diğer bölümlerde yazar araştırma malzemesini demografi, ekonomi, sosyal tabakalaşma, dış ilişkiler, aile ve şehirleşme gibi başlıklar altında toplar. Boran siyasi bir hareketin içine girdi ve 1946 da Üniversiteyi bıraktı. Sonunda Türkiye İşçi Partisinin başkanı oldu, 1972 de Marksist hareket ordu tarafından önlendi, fakat 1975 de tekrar toplanan harekette Boran başkan oldu.

Bu devrelerin en esaslı çalışması Ankara yakınındaki Hasanoğlan köyünde sosyolog İbrahim Yasa tarafından yönetildi. Yaşa 1917 de Bergama'da doğdu; Missouri Üniversitesinden sosyoloji dalında B.A. (1933) ve M.A. (1937) ünvanlarını ve Cornell Üniversitesinden sosyoloji Ph. D (1941) ünvanını aldı. 1942 de Hasanoğlan yakınındaki bir köye sosyoloji eğitmeni olarak atandı, ve 1944'de onun öğrencileri köydeki sosyal, kültürel ekonomik hayat üzerinde çalışmaya başladılar, bütün çalışma dikkatleri, "köye demir yolunun gelmesiyle köyün ekonomik ve sosyal izolasyondan kurtulması ve kapalı bir köy halinden açık bir köye dönüşmesi" nin özelliklerini taşıyan 30 yıllık bir dönemin değişimleri üzerinde toplanmıştı (Yasa 1957 : iii). Ayrıntılı eserinin sayfalarında (Türkçesi 1955 de ve İngilizcesi 1957 de basıldı) hayatının çeşitli yıllarında köyde edindiği bilgiler yer almaktadır. Hazırladığı bu monografiyi şu kısımlarda inceliyor : araştırma metodları, köyün tarihi ve tabii çevre, seyahat ve ulaşım, nüfus, ekonomi, kan davası, eğitim, idari durum, din ve sosyal değişme.

Kitabın İngilizce basımına bir takdim yazısı yazan A.T.J. Matthews şöyle diyor (s. V - VI).

İlk belli başlı Türk sosyoloğu Ziya Gökalp'ten beri son zamanlara kadar Fransız ekolü bir takip edilmiştir. Onun yönelişi bilimsel olmaktan çok felsefidir ; Türk toplumunun bugün ne olduğundan çok ne olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Yazık ki bu görüşe gereğinden fazla ilgi gösteren bazı bilim adamları işin içine kendi ideolojik inançlarını kattılar, sonuç olarak siyasî liderlerle ters düştüler. Böylece bu anlayışın sosyolojide de kabulü imkânsız hale geldi. Bu monografinin, gelişmekte olan Türk sosyolojisinin yeni bilimsel bir yön kazanmasındaki seçkin rolünü kaydetmek gerekir.

Yasa, 1949 da, İstanbul Üniversitesinde Sosyoloji Doçenti oldu, 1950 yılı yazında Türkiye'nin batısındaki Sindel köyünde saha araştırmalarını yönetti. O, özellikle komünitenin sosyal, ekonomik, dini inanç ve aile yapısındaki insan ilişkilerinin etkisiyle ilgilendi (Yasa 1960). Bu eserlerinde, fakat daha çok Hasanoğlan çalışmasında Türkiye'de daha sonra yapılacak olan köy araştırmalarının bir modelini veriyordu. 1959 da Yasa Siyasal Bilgiler Fakültesinde Sosyoloji Bölümü Kürsüsünün başkanı olarak Ankara Üniversitesine geçti.

Bu dönemin dördüncü bilim adamı, 1919 Malta doğumlu Nermi Erdentuğ'dur. Ankara Üniversitesi Antropoloji Enstitüsünde öğrenimini, 1940 da mezuniyet ve 1942 de doktorasını tamamladı. Bundan sonra sırayla Asistan (1940), Doçent (1944), ve Profesör (1959) olarak Enstitüde görevine devam etti. Onun Hal (Er-

dentüğü 1956) ve Sün (Erdentuğ 1959) e bağlı köylerde yaptığı saha çalışmaları Türkiye'nin gelişmemiş doğu bölgesindeki kırsal komünüteleri konu alan tamamen etnografik bir kitaptır. Çalışmalarında yazar malzemesini ekonomik hayat, sosyal, dini hayat ve inançlar gibi başlıklar altında topluyor. (Köy çalışmaları hakkında ilgi çekici bir kısım yazıları bu dönem içinde Hilmi Ziya tarafından yayınlanan Sosyoloji Dergisinde çıkmıştır).

Bu dönemin sosyal bilimcilerinden seçtiklerimizin sonuncusu Mümtaz Turhan'dır (1908-60). Turhan babasının devlet memuru olarak görev yaptığı doğu Anadolu şehri Erzurum'da doğmuştur. İlk öğrenimini Kayseri, lise öğrenimini Bursa ve Ankarada yaptı. Sonra Berlin ve Frankfurt Üniversitelerinde okudu, 1935 de psikoloji doktorası aldı. 1935 de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Deneysel Psikoloji asistanı olarak atandı, 1939 da Doçent oldu (Gülensoy 1969 : 244). Bundan kısa bir zaman sonra İngiltere'de Deneysel Psikoloji Profesörü Sir Fredric C. Bartlett'in yanına giderek çalıştı ve 1944'de Cambridge Üniversitesinde ikinci bir doktora daha yaptı, 1952 de İstanbul Üniversitesinde psikoloji kürsüsünün başkanı seçildi.

Yazıları, araştırma ve dersleriyle, Turhan Türkiye'deki psikolojik antropolojinin gelişmesinde başta gelen kişi sayıldı. Gökalp gibi, o da Türkiye'deki sosyal bilimciler topluluğunun fikri lideri oldu. Turhan Türkiye'nin Batıyla olan kültür ilişkilerine aşırı bir ilgi duydu. Käydeki gelişme ve eğitim reformu hakkında yazılar yazdı. Onun ilk ve en önemli sosyal bilimle ilgili eseri - Kültür Değişmeleri : Sosyal psikolojik Deneme (1951) - olup, bu eserinde Rivers, Malinowski, Rodcliffe Brown, Wissler, Redfield, Linton, Lowie, Kroeber ve diğerlerinin farklı antropolojik kültür teorilerini katkılarıyla tekrar ele almıştır. Daha sonra, şahsen yönettiği saha çalışmalarıyla beş Doğu Anadolu köyünde davranışlar ve kültürle ilgili değişimleri araştırdı. Bunu Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyıllarında bir psikokültürel değişim tartışması izledi. Analizleri boyunca, o Batılı sosyal bilimcilerin, özellikle güvendiği Barlett (1923, 1946)'in teori ve kavramlarını uyguladı. Barlett'inkine uygun olarak, Turhan kültürü "sert" ve "yumuşak" deyimleriyle belirtilen özelliklerine göre inceledi (G. Barlett 1946) kullandığı kültürün içindeki elemanlar ona benzemezliğini veriyordu.

1957 de yazdığı "Köy Araştırma Metodları Üzerine Düşünceler" adlı makalesiyle, Turhan köylülerin dışarıya karşı davranışları ve zihinlerindeki genel danışma (atıf) çerçevelerine özel bir önem veriyordu. Yazılarında, Gökalp gibi, Türkiye'de her iki kültürü (Avrupa ve Türkiye) anlayarak uyumlu bir Batılılaşmayı öngörmekte, her iki

toplumun değer ve davranışlarına derince nüfuz etmektedir. Bu görünüşünün bir ifadesi olarak şu analogiyi yapıyor (Turhan 1950 : 67-67).

Oluşturulmak istenen bir değişmeyi başarabilmek için önemli bir şart değişmeyi yöneten ve deneten kişinin iyi bir tercüman gibi davranabilmesidir. Nasıl iyi bir tercüme her iki dilin de inceliklerini bilen birinin elinden çıkarsa, kültürel değişmenin denetimi ve yönlendirilmesi de en azından her iki kültürde değişime katılan sosyal ve psikolojik inceliklerini anlaşılmasıyla mümkündür.

Türkiye'de sosyal antropolojiyle meslek olarak uğraşanlar Birleşik Devletlerdeki gelişmeyi izleyebilmiş kişilerdir (Berkes, Boran, Yassa v.b.). 1950 lerden sonra, antropoloji Ankara Üniversitesinde akademik bir statü kazanır. Türk antropoloğu Şenyürek (1953 : 79) şöyle yazıyor :

Türkiye'de, iyi çalışan ve tam teşekküllü bir Antropoloji Bölümü Ankara Üniversitesindedir. Antropoloji ve Etnoloji Bölümü, 1936 da Ankara Üniversitesinin sekiz fakültesinden biri olarak kurulan Dil, Tarih ve Coğrafya bünyesinde 1946 da yerini aldı. Antropoloji ve Etnoloji Bölümünde fiziki antropoloji, prehistorya (Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik evreler), insan paleontolojisi, etnografi, etnoloji, sosyal antropoloji konularını kapsayan kırk iki farklı ders okutulmaktadır. Hem lisans hemde Edebiyat Doktoru ünvanları veren antropoloji ve etnoloji bölümlerinin halen iki profesör, iki doçent ve üç asistanı vardır. 1940 dan beri bu bölüm antropoloji ve etnoloji dallarında yirmisekiz lisans ve beş Edebiyat Doktoru ünvanı vermiştir. Şimdi ise (1952) bölümde altısı diğer fakültelerden, özellikle Coğrafya bölümünden olup Antropoloji ve Etnoloji Bölümünden sertifika almış olan on dört öğrenci bulunmaktadır. Antropoloji ve Etnografi Bölümü fiziki antropoloji laboratuvarı, özel bölüm kitaplığı, prehistorya fiziki antropoloji ve etnolojik buluntuların sergilendiği bir müzeyle tam teşekküllüdür.

Bu devre içinde, bir dizi Türk romancısı sosyal bilimlerin gelişmesine paralel olarak kırsal ortalama köy hayatına karşı popüler bir ilgi uyandırdılar. Bu romancıların çoğu köylüyü Türk toplumunun cahil ve istismar edilen bir kesimi olarak alan gelişmeci düşünürlerdi. Bunlar arasında Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1899-1974) nun Yaban romanı, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk köy romanı olarak kabul edilir; Sabahattin Ali (1907-48); Kemal Tahir (doğ. 1910); Orhan Kemal (1914-71); ve Bizim Köy'ün yazarı Mahmut Makal (doğ. 1931) politik atılımları yanında bir dizi eserler verdiler (Rathbun 1972 ve Stone

1973 de bu edebî gelişmeyi konu alan çok güzel tartışmalarda bulunmuşlardır).

Uluslararası resmi kuruluşlar ve sosyal bilimlerle ilgili topluluklar da Türkiye'ye özel bir ilgi göstermişlerdir, çünkü liderleri Batılılaşma çabası içinde olan İslâm ülkeleri arasında Türkiye'nin seçkin bir yeri vardır. Meselâ, 1950 lerde, aralarında Türklere Timur, Fındıkoğlu, Velidedeoğlu, Belgesay ve Postacıoğlu'nunda bulunduğu uluslararası bir hukukçular ve sosyal bilimciler Türkiye'de İsviçre medenî kanununun kabulü dolayısıyla bir toplantı yaptılar. (Bu konferansın raporu için, bkz. International Social Science Bulletin 1957; daha sonraki bir toplantı için, bkz. Magnarella 1973).

Lewis bu gelişme döneminin Türk bilim adamlarını şöyle tarif ediyor (1961 : 432).

Birbiri ardından gelen hükümetleri desteklemek ve güçlendirmek üzere, Türk üniversiteleri, aydın toplulukları etkileyici ve seçkin araştırma ve yayınlar, özellikle tarih, arkeoloji, dil ve edebiyatta genel amaç Türkün geçmişi kapsayan ve ışık tutan eserlere sahip çıktılar. Sosyal bilimlerde büyük projeler yapıldı. Hiçbir dönemde 1930 lardaki kadar bilimsel olmaktan çok siyasî sonuçlara yönelik değerlerde eserler verilmedi. Bununla beraber, Türk bilim adamları zamanla tenkitçi bilim adamlığına ve kabul edilmiş ilkelere daha çok yaklaşıldılar, tamamiyle bölgesel olmaktan çok ifadeli bir tarzı benimsediler.

GÜNÜMÜZDE

1960'larda ve 1970'in başlarında, bir yandan sosyal bilimlerdeki hareketlerin hızı bir yandan da miktarı çok arttı. Bu sebepten, bizim tartışmamız bu en yüksek seviyeyi inceleyerek son bulacak. Bu devri karakterize eden ana çizgiler şöylece belirmektedir : 1) Hem sosyal antropologlar hem de sosyologlar tarafından veri birikimleri (araştırma, soru düzenlenmesi ve istatistikler halinde) ve tekniklerin daha geniş çapta uygulanması; 2) Türkiye'nin sosyal problemlerine bilimsel çalışmaların daha çok uygulanması; 3) Şehir hayatında sosyal bilim çalışmasının uygulanması; 4) Ankara ve İstanbul dışında da sosyal antropoloji ve sosyoloji merkezlerinin gelişmesi; 5) Türk folkloru üzerinde yeni sistematik çalışmalar yapılması; ve 6) Hükümete bağlı şehir ve kırsal bölgelerin sorunlarıyla ilgilenen özel kurumların meydana getirilmesi.

Bu dönemin başlıca sosyolog-antropoloğu Mübeccel Kıray'dır. 1923 İzmir doğumlu olan bu yazar mezuniyet ve mezuniyet sonrası çalışmalarını Ankara Üniversitesinde tamamlayıp, 1944'de sosyoloji doçenti

ünvanını aldı. Hemen ardından Kuzeybatı Üniversitesinde kültürel antropoloji üzerinde çalışarak 1950'de Ph.D. ünvanını aldı. Türkiye'ye dönüşünde, 1960'da Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesinde doçent olarak göreve başladı, 1965'de profesör oldu. Şimdi kendisi üniversitenin Sosyal Bilimler Bölümü başkanıdır.

Kıray, Zonguldak'ın batısında, bir Karadeniz sahil kasabası olan Ereğli'de bu dönemin en önemli çalışmalarından birini yönetti (Kıray, 1964; bu eserin İngilizce tartışması için, bkz Magnarella 1970). Bu çalışma iki bakımdan önem taşıyor. Birincisi, bütün çalışma bir endüstri merkezi olmasına karar verilmiş küçük bir kasabada yoğunlaştırılmıştır. Kasaba üzerinde yapılan sistematik bir çalışmayla buranın endüstri öncesi karakteriyle, daha sonra yapılacak endüstri sonrasına ait bir çalışmanın sonuçları karşılaştırılabilecektir. İkincisi, çok geniş sayısal verilere dayanan geniş planlama sonucu kasabalı insanın sistematik örneği çıkarılmıştır. Eser demografi, eğitim, ulaşım, din, yenileşme, dünya görüşü ve kasaba-köy bağlantıları gibi konularla değerlendirilmiştir. Çalışma kasaba sosyal araştırması ve sayısal verilerin toplamına dayanıyor. Yasa'nın köy çalışması gibi Kıray'ın çalışması da sonrakilere için önemli bir model teşkil eder.

1966'da İbrahim Yasa Ankara'nın gecekondu bölgesindeki yaşayan ailelerin ekonomik ve sosyal hayatı üzerine yaptığı bir araştırmayı yayınladı. Bu araştırma Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının himayesinde örnekleme tekniğine göre, 916 ev sahibi dolaşarak toplandı. Ankara'da diğer bir araştırma Ankara Üniversitesi Şehircilik Bölümü üyelerinden Başkan Fehmi Yavuz (1962, 1966), Cevat Geray (1966) ve Ruşen Keleş (1966, 1972) nin katılımıyla yürütüldü. İstanbul Üniversitesine mensup bir grup sosyal bilimci (antropolog olmayanlar), (C.O. Türengil, Z.F. Fındıkoğlu, M. Eröz, ve A. Kurtkan gibi) dikkatlerini şehirleşme sorununa toplayarak Sakarya Araştırma Merkezinde, Adapazarı'nın sosyal, fiziki ve eğitim sorunları üzerinde inceleme yaptılar. (Bu araştırma Sosyoloji Konferansları, 1966-67 de yayımlandı).

Diğer bir şehir araştırma projesi İzmir'de Türk Sosyal Bilim Derneğince yürütüldü. Bu çalışmada Şerif Mardin, Ruşen Keleş, Cevat Geray, Deniz Baykal, Ergün Özbudun (siyasal bilimci); Mübeccel Kıray, Oğuz Arî (sosyolog); Orhan Türkay (ekonomici) Çiğdem Kâğıtçıbaşı (psikolog); Şefik Uysal (eğitimci) ve Emre Kongar gibi elemanlar yer aldı. Araştırmada halkın çeşitli kesimlerine sorular yöneltildi ve araştırmacı üyeler kendi sahalarına düşen sorunların veri analizlerini yaptılar : Kandavası, politika, dini değerler, davranışlar v.b. gibi.

Arî (1972), Kiray (1972) ve Kongar kendi bulgularını yayınladılar. Yazık ki, bir Ford Vakfı tarafından finanse edilen bu önemli çalışmada bir sosyal antropoloğun katkısı olmadı. Araştırmacıların düşünceleri dışında, üzerinde çalışılan toplum hakkında pek çok veri toplandı, bulgu ve araştırmalarla Türkiye'nin büyük şehirlerindeki hayat hakkında eşsiz bilgiler verecek bir çalışma yapıldı.

Bir şehir toplumu üzerindeki yegâne etnografik çalışma sosyolog Fatma Mansur (1972) tarafından Ege kıyısında küçük bir kasaba olan Bodrum için yönetildi.

Çeşitli Türk bakanlıkları, özellikle İmar ve İskân Bakanlığı şehir araştırmaları üzerine önemli girişimlerde bulunmaktadır (Ayda ve Turhan Yörükân'ın Tezcan 1969 daki yazılarının referanslarına bakınız).

Bu dönem kırsal topluluklarda incelendi. Kent bilimcisi Cevat Geray (1967) Kayseri yakınındaki bir köyde Bünyan Kasabasının gelişmesi üzerine bir çalışmayı yönetti. Yasa'nın (1969) Hasanoğlundaki diğer bir çalışmasında, 1954'deki idari durumu ele alan çalışması üzerine birçok sosyal, ekonomik ve kültürel değişme inceleniyordu. Bunu takibeden yıllarda Yasa'nın öğrencilerinden Ankara Üniversitesi mezunu iki sosyal bilimci karşılaştırmalı ilginç bir köy çalışması yayınladılar. Bunlardan biri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Sosyoloji Doçenti olan Özer Ozankaya (1971) tarafından yayınlanan Kuzeydoğu da gelişmemiş bir köyde orta Anadolu'da gelişmiş bir köyün siyasal kültürlerini karşılaştıran eserdir. Diğeri, Ankara bölgesindeki iki köyün sosyoekonomik değişimini karşılaştıran Erdoğan Güçbilmez'in (1972) çalışmasıdır. Yasa'nın diğer bir öğrencisi İsmail Beşikçi bir Kürt aşireti üzerinde çağdaş anlamda bir sosyal etüd yaptı (1969). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde sosyolog olan Mahmut Tezcan kan davası konusunda bir çalışma yaptı (Tezcan 1972), ve M. Kiray coğrafyacı Jan Hinderink'le işbirliği yaparak Türkiye'nin orta güneyindeki dört köyün coğrafi ve sosyo-ekonomik karşılaştırmalarını yürüttüler (Hinderink ve Kiray 1970). Bir köyde özellikle aile hayatını ele alan ilginç bir sosyal çalışma ilk defa Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinde Ev Ekonomisi Doçenti olan Rezan Şahinkaya (1966, 1970) tarafından yapıldı.

Bütün bu köy araştırmaları, soru soran elemanlara ve mülâkat yapıp veri toplayacak kişilere ihtiyaç gösteriyordu. Bütün bu elemanlar ilgilendikleri toplumu anlayabilmek için sosyal antropolojik teknikleri bilerek uygulamalıydılar. Vedia Emiroğlu (1972) adlı Erdentuğ'un bir öğrencisi bir Karadeniz sahil köyünde istisnai bir çalışma yaptı. Köy kültürüne ayrıntılı bir etnografi uygulayarak, araştırmacı kül-

türel değişme sorunu üzerinde durduğu çalışmalarında özellikle yeni ziraat teknolojisinin geleneksel tarzlara ve davranışlara etkisi üzerinde yoğunlaştırdı. Yazar, eserinin giriş bölümünde kültürel değişme konusunda Batılı antropologların Malinowski, Mead, Herskovits, Redfield, Foster yanında Ziya Gökalp ve Mümtaz Turhan'ı görüşlerini tartışmaktadır.

Bu dönem içinde, Nermin Erdentuğ'da kültürel yönü ağır basmayan (Karşılıklı - kültür araştırması) iki eser yayınladı. Birinde (Erdentuğ, 1972) yazar Türkiye, İran ve Pakistan'da kırsal hayatı inceler; diğesinde ise (Erdentuğ 1972 b) Türk ve Japon kültürleri arasındaki benzerlikleri kaydeder.

Günümüzde sosyal bilim araştırmaları daha çok Ankara ve İstanbul Üniversitesine mensup bilim adamlarınca sürdürülürken, belirli sosyal bilim sahalarında önemli görüşler ortaya atılmaya başlanmıştır. Erzurum'daki yeni Atatürk Üniversitesinde köy sosyolojisi üzerinde Orhan Türkdoğan çalışmaktadır. 1928 Malatya doğumlu olan Türkdoğan Ankara Üniversitesinde sosyoloji ve antropoloji öğrenimi görmüş, 1955 de Sosyoloji Bölümünden mezun olmuştur. 1959 da, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde asistan olmuştur. Bundan sonraki yıllarda, Türkiye'deki üç Molokan (Rus Hıristiyanları) köyünde sosyal antropolojik nitelikte bir saha çalışması yönetmiştir. Bu doktora tezi (1971 de basıldı) bugünkü Türkiye'de müslüman olmayan bir halk üzerine yapılmış ilk bilimsel çalışmadır. Türkdoğan, 1962'den 1964'e kadar Birleşik Devletlerin Missouri ve Nebraska Üniversitelerinde antropoloji üzerine çalışmıştır. Sonra, Atatürk Üniversitesine dönerek 1967'de Doçent ve 1971'de Profesör olmuştur. Çeşitli yayınlarında problemlere derinlik ve görüş getirmektedir. Toplum sağlığı ve tıbbi sosyoloji (1972), toplum kalkınması (1969), karşılaştırmalı sosyal yapı (1965), köy sosyolojisi (1970 a) ve şehircilik sorunları (1971) bunlar arasında Türkdoğan, Türkiye'de oluşan, geri kalmış bölgeleri inceleyip eğitim alanına sokan yeni bir grubun temsilcisidir. Bu sebeple onlar ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarını genişçe anlamak isteyen bir topluluk olarak önemle kaydedilmelidir.

Üniversitelerde Antropoloji

Ankara Üniversitesi Antropoloji Enstitüsü kurulduğu 1935 yılından beri diğer Türk Üniversitelerine göre çok geniş bir eğitim uygulaması yaptı. Bugün Enstitünün dört kürsüsü vardır : Fiziki Antropoloji, Etnoloji, Paleoantropoloji ve Prehistorya. Her kürsünün eğitim ve araştırmacıları şunlardır :

Fiziki Antropoloji : 1975 sonbaharında duruma göre kürsünün eylemli tek üyesi Dr. Asistan Armağan Saatçioğlu'dur. Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu (Kürsü başkanlığı yapmıştır) ve 1973 de emekli olan Prof. Dr. Seniha Tunakan.

Etnoloji : Kürsü başkanı Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'dan başka Prof. Dr. Orhan Acıpayamli ile Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, asistan Dr. Atilla Erdem ve Dr. Zafer İlbars.

Acıpayamli 1922'de Denizliye bağlı Acıpayam köyünde doğmuş Türkiye'nin önde gelen folklorcularındandır. Ankara Üniversitesi'nin Antropoloji Enstitüsünden 1945'de mezun oldu. Daha sonra Ankara'nın 265 km. kuzey doğusundaki Amasya Müzesinde asistan olarak çalıştı. Buradaki görevi sırasında folklor malzemesi topladı ve analizi ile uğraştı. Bunu takibeden yıllarda 1954'de Ankara Üniversitesi Antropoloji Enstitüsünün Etnoloji asistanı oldu, ertesi yıl Paris'te üç ay kalarak Henri Rivière'de folklor çalışmaları yaptı. 1965 de doçent, ve 1970'de profesör oldu. Basılmış olan başlıca eserlerinin bazıları Türk doğum adetleri (1961), Anadolu'da nazar (1962) ve Türk yağmur duası (1963) dir. Onun folklorla yaklaşımı İngiliz ve Fransızlarkine benzer.

Sedat Veyis Örnek Etnoloji Kürsüsünün üçüncü üyesidir ve aynı zamanda bir folklorcudur. 1927'de Sivas'ta doğdu, 1953'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1960'da Batı Almanya'nın Tübingen Üniversitesinde doktora yapmaktayken Ankara Üniversitesi Antropoloji Enstitüsüne Etnoloji asistanı oldu. 1965'de doçent, 1971'de profesör oldu. Onun başlıca çalışma alanı hayatın çeşitli devreleriyle ilgili Türk folklorik uygulamaları oldu (Örnek 1966, 1971 a). Hazırladığı Etnolojik Sözlük (1971 b) Türkçedeki antropolojik deyimleri ve antropoloji sahasının önemli kişilerini anlatıp bilgi veren bir eser olarak antropoloji öğrencileri için yararlı bir başvurma kitabıdır.

Paleoantropoloji : Bir kürsü geniş çapta, şimdi ölmüş bulunan Ord. Prof. Dr. Muzaffer Şenyürek tarafından geliştirildi, bugün Prof. Dr. Enver Bostancı kürsünün başkanıdır. Kürsünün diğer üyeleri Berna Alpagut ve Esin İter asistanlardır. Doçent Dr. Refaket Çiner ise 1974'de ölmüştür.

Prehistorya : Başkanlık yapan Prof. Dr. Kılıç Kökten kürsüyü geliştirmiş ve 1974'de ölmüştür. Kürsüde bugün Dr. Güner Soylu ve Dr. Asistan Işın Yalçinkaya görev alıyorlar.

Enstitü, 1939'da yayını kesilen bir dergiyi 1963'de tekrar çıkarttı. Kürsünün başkanları yayın kurulunu oluştururken, makaleler antropolojinin dört kürsüsü tarafından hazırlanmaktadır.

İstanbul Üniversitesinde, 1959'da Prof. Mümtaz Turhan'ın gayretiyle Edebiyat Fakültesinde bir Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü kuruluncaya kadar antropolojiyle ilgili bir çalışma yapılamıyordu. Aynı yıl içinde, C.W.M. Hart adlı Avustralya doğumlu, Amerikalı bir antropolog bu Kürsüde Uygulamalı Antropoloji çalışmaları yapan İlk Başkan oldu. Ertesi yıllardan itibaren kürsü bölüm haline gelerek öğrencilere tez ve sertifika vermeye başladı. Bölüm ilk öğrencilerini 1964'de mezun etti.

Hart bütün öğrencilerinin antropolojiyi arazi çalışmasında öğrenmelerini öngörüyordu. Birçok öğrenci okul dışına çıkarak İstanbul gecekondularında yaşayanların hayatı ve sorunları üzerinde çalışmalar yaptı. Çeşitli yıllar içinde öğrenci grupları Zeytinburnu gecekondu semtinde sistematik olarak veri topladılar. Bu veriler kendi tezleri için esas olurken öte yandan Hart'ın bir monografisine de esas teşkil ediyordu (1969). Diğer öğrenci tezlerinin konuları köyler, fabrika işçileri ve İstanbul'un diğer topluluklarından ve Türkiye nüfusundan seçilmişti (Saran 1971). Hart 1969'da Birleşik Devletlere döndü, ve şimdi Wichita Devlet Üniversitesinde ders vermektedir; onun burada kurduğu sosyal antropoloji geleneği asistanı Dr. Nepan Saran tarafından sürdürülmektedir. Saran'ın başlıca çalışması İstanbul'daki suçlu gençlerle ilgilidir (Saran 1968). 1971 de kürsünün bir doçenti (Dr. Saran), iki asistanı ve 250 öğrencisi vardı (Saran 1971 : 3). Aynı yılda kürsünün yıllık yayını olan Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Dergisi'nin ilk sayısı çıkarıldı.

Diğer çeşitli Türk Üniversitelerinde antropoloji eğitimi yapılmaktadır. Bugün Türkiye'deki antropoloji yayınları içinde geniş yer tutan Bozkurt Güvenç'in yazılarını saymalıyız (1972), Ankara Hacettepe Üniversitesinde dersler vermekte olan Güvenç antropolojinin tarihi gelişmesi ve başlıca alanları konusunda çalışmaktadır. Zıt kültürlerde olduğu kadar Türk verilerini de resimleyen kitabı özellikle Türk okuyucusu için hazırlanmıştır.

Değerlendirme

Yetişmekte olan çok sayıdaki sosyal bilimci, Türkiye'deki sosyal araştırmaların geleceği konusunda iyimser düşünmemize sebep oluyor. Türkler, ülkelerinde sosyal bilimlerin gelişmesi için ciddi bir gayret göstermişlerdir. 1970'de Türkiye'deki sosyal bilim mezunları bu gelişmeleri konu alan bir konferans topladılar (Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi 1971). Konferansa Katılanlardan Bozkurt Güvenç (1971) Türk sosyal antropolojisi hakkında bir dizi eleştiriler yaptı. Eleştirilerinde, Türk sosyal antropologlarının araştırma konu-

larını ve kavramların uygulanmasını çok sınırlı tuttuklarını ifade etti. Araştırılmamış konular arasında çocuk sosyalizasyonu, kültür ve şahsiyet, bölgesel pazarlar gibi alanları saydı. Kullanılmamış veya az kullanılmış kavramlar için de Büyük Gelenek - Küçük Gelenek, bunların birliği, çelişmeleri, rol ve statüden oluşan bir liste sunuyordu. (Biz bunlara emik-etik ayırımını da katabiliriz). Güvenç, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan deyimlerini (Üçüncü Dünya ülkelerinin bilim adamlarının sosyal bilimlere yakınlarına sokmaya çalıştıkları deyimler meselesi) ve tam gelişmiş araştırma metodları hakkında da eleştiride bulundu.

Bu sonuncu eleştiriye, biz de birçok Türk sosyoloğu, sosyal antropoloğunun sosyal araştırmada söz konusu metodları hemen hemen hiç uygulamadıkları şeklinde belirtmiştik. Bununla beraber mülakat ve anket yaparak önemli veriler toplayanlar, bunları değerlendirmeye, anlamaya çalışmayıp söz konusu topluluğun hayatına ve sorunlarına uygulamamaktalar. Onların çok sayıda veri toplama ve istatistik ayırımı önem vermeleri, sosyal bilimcileri anlamaya çalıştıkları toplumdan ayırmak gibi endişe verici bir duruma sokuyor. Anketçi ve mülakatçıları kapalı (tutuk) bir biçimde kullanıyorsa sosyal bilimcinin projesi, açıklamaya çalıştığı insan toplumunun davranışlarını tutumlarını, gözleriyle görse bile, yürümez. Sosyal antropolojideki kişisel zorlukların çoğunun altında bu sorun yatar.

Buna ilâveten Güvenç Türk sosyal bilimcilerinin herhangi bir teorik görüşü geliştirmemiş ve ona katkıda bulunmamış olmalarını da eleştirir. Bununla beraber, bugün mevcut olmasa bile Türk sosyal bilimlerinde Fransız sosyal teorileri etkili olmuştur. Meselâ, Claude Lévi - Strauss'un Türk antropolojisinde tıpatıp karşılığı yoktur.

Güvenç, Türk üniversitelerindeki kürsü enstitü ve bölümlerin yakın bir işbirliği kurmasını da salık verir.

Konferansın başlıca temennilerinden biri de sosyal bilim araştırmalarında öncelik verilen sosyal sorunlar ve ekonomik gelişme konularına Türk hükümetinin destek olması ve uygulamalarında göz-önüne almasıydı. Gelişmekte olan ülkelerde hükümet kurumlarıyla sosyal bilimciler arasındaki işbirliği ve bağlantılı çalışma, devlet tarafından sağlanan fonlarla topluma en yararlı projeler başarılabilecektir.

KAYNAKLAR

- ABADAN, NERMİN. 1964. *Batı Almanya'daki Türk işçileri ve sorunları* (Turkish workers in West Germany and their problems). Ankara : Devlet Planlama Teşkilatı Yayını [WE]
- ACIPAYAMLI, ORHAN. 1961. *Türkiye'de doğumla ilgili adet ve inanmaların etnolojik etüdü* (An ethnologic study of customs and beliefs associated with birth in Turkey). Atatürk Üniversitesi Yayınları 15.
- . 1962. *Anadoluda nazarla ilgili bazı adet ve inanmalar* (Some customs and beliefs associated with the evil eye in Anatolia). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 20 : 1-42.
- . 1963. *Türkiye'de yağmur duası* (The rain prayer in Turkey). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 21 : 1-40.
- AHMAD, FERÖZ. 1969. *The Young Turks*. Oxford : Clarendon Press.
- ARI, OĞUZ. 1972. *İzmir'de kitle haberleşmesi* (Mass communication in İzmir). Sosyal Bilimler Derneği Yayınları A-2.
- BARTLETT, F. C. 1923. *Psychology and primitive culture*. Cambridge : Cambridge University Press.
- . 1946. Psychological methods for the study of "hard" and "soft" features of culture. *Africa* 16 : 145-55.
- BAŞGÖZ, İLHAN. 1968. *Türk halk edebiyatı* (Turkish folk literature). İstanbul : Ararat Yayınevi. [WE]
- BATES, DANIEL G. 1973. *Namands and farmers : A study of the Yürük of southeastern Turkey*. University of Michigan Museum of Anthropology Papers 52.
- BAYRİ, MEHMET HALİT. 1939. *Halk adetleri ve inanmaları* (Folk practices and beliefs). Eminönü Halkevi Neşriyatı 11.
- . 1947. *İstanbul folkloru*. İstanbul : Türkiye Basımevi.
- BEELEY, BRIAN W. 1969. *Rural Turkey : A bibliographic introduction*. Ankara : Hacettepe University Publications.
- BENEDICT, PETER. 1974. *Ula : An Anatolian town*. Leiden : Brill.
- BERKES, NİAZİ. 1936. Sociology in Turkey. *American Journal of Sociology* 42 : 238-48.
- . 1938-40. *Birleşik Amerika Devletlerinde sosyoloji* (Sociology in the United States). *Ülkü* 11-14.
- . 1942. *Bazı Ankara köyleri üzerinde bir araştırma* (Research on some Ankara villages). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Enstitüsü Neşriyatı Sosyoloji Serisi 2.
- . 1964. *The development of secularism in Turkey*. Montreal : McGill University Press.
- BEŞİKÇİ, İSMAIL. 1969. *Doğuda değişim ve yapısal sorunlar* (Questions concerning change and social structure in the East). Ankara : Doğan Yayınevi.

- BONNAFOUS, MAX. 1928. Le suicide à Stamboul : Étude statistique et aussi d'interprétation sociologique. *Revue Turque d'Anthropologie* 5 : 22-40.
- BORAN, BEHİCE SADIK. 1945. *Toplumsal yapı araştırmaları* (Studies of social structure). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Enstitüsü Sosyoloji Serisi 3.
- BORATAV, PERTEV NAİLİ. 1975. *Türkische Volkserzählungen und die Erzählerkunst*. Taipei : Orient Cultural Service. [WE]
- DAVISON, RODERIC H. 1963. *Reform in the Ottoman Empire 1856-1876*. Princeton : Princeton University Press.
- DEMİRKAN, SALAHADDİN. 1941 a. *Küçük Çekmece köyü* (Küçük Çekmece village). İstanbul : Kültür Basımevi.
- . 1941 b. *Celaliye Köyü* (Celaliye village). İstanbul : Burhaneddin Basımevi.
- DE PLANHOL, XAVIER. 1958. *De la plaine Pamphylienne aux Lacs Plisidens : Nomadisme et vie paysanne*. Paris : Adrien-Maisonneuve (Bibliothèque Archéologique et Historique de l'Institut Français de'Archéologie d'Istanbul).
- DUMEZIL, GEORGE. 1928. Une survivance du Manichéisme dans le folklore sibérien. *Revue Turque d'Anthropologie* 5 : 15-21.
- EMİN, AHMET. 1931. "Gökalp, Ziya" in *Encyclopaedia of the Social Sciences*, vol. 6, pp. 687-88.
- . 1932. "Kamal Mahmud Namuk," in *Encyclopaedia of the Social Sciences*, vol. 7, pp. 535-36.
- EMİROĞLU, VEDİA. 1972. *Edilli köyünün (Akçakoca) kültür değişmesi bakımından incelenmesi* (A study of culture change in Edilli village [Akçakoca]). Ankara : Varol Matbaası.
- ERDENTUĞ, NERMİN. 1956. *Hal köyü'nün etnolojik tetkiki* (An ethnological study of Hal village). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 109.
- . 1959. *Sün köyü'nün etnolojik tetkiki* (An ethnological study of Sün village). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 132.
- . 1969. *Cultural change in Turkish traditional society*. Vienna : International Committee on Urgent Anthropological and Ethnological Research. [NE]
- . 1972 a. "Türkiye, Pakistan ve İranköyür topluluklarının karşılaştırmalı etnolojik incelemesi (A comparative ethnological study of rural society in Turkey, Pakistan, and Iran)," in *Türkiye Türk toplumlarında kültürel antropolojik (ethnolojik) incelemeler* (Cultural anthropological (ethnological) studies of Turkish societies). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 29.
- . 1926 b. "Türk ve Japon kültürleri arasında bazı benzerlikler (Some similarities between Turkish and Japanese culture)," in *Türkiye Türk toplumlarında kültürel antropolojik (ethnolojik) incelemeler* (Cultural anthropological (ethnolojik) studies of Turkish societies). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 29.
- . 1972 a. The basic points to be taken into consideration in the efforts to modernize. *Annales de l'Université d'Ankara* 12. [NE]
- . 1975. *Türk köylerinde öğretmen-imam ve muhtar ilişkilerinin eğitim açısından değerlendirilmesi* (An evaluation of teacher-imam-headman relations from the standpoint of education). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1 (1-4). [NE]

- ERMI, LAURA. 1971. 2d revised edition. **Illustrious Immigrants**. Chicago : University of Chicago Press.
- GENÇLER, AHMET. 1974. Diyarbakır ve çevresinde sosyalleştirilmiş sağlık hizmetlerini etkileyen toplumsal ve kültürel faktörler, Unpublished doctoral dissertation, Ankara University, Ankara, Turkey.
- ERAY, CEVAT. 1966. Şehirsel toplum kalkınması (Urban social development). **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** 21.
- . 1967. **Toplum kalkınması deneme çalışmaları Bunyan örneği** (Test activities in community development : The Bunyan case). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 228-210.
- GÖKALP, ZİYA. 1959 (1911-23). **Turkish nationalism and Western civilization : Selected essays**. Translated and edited by Niyazi Berkes. New York : Columbia University Press.
- . 1968 (1920) **The principles of Turkishism**. Translated and annotated by Robert Devereux. Leiden : Brill.
- HİÇBİLMEZ, ERDOĞAN. 1972. **Yenimahalle ve Kayadibi karşılaştırmalı bir köy araştırması** (A comparative village study of Yenimahalle and Kayadibi). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 327.
- GELENSOY, TUNCER. 1969. Prof. Dr. Mümtaz Turhan. **Türk Kültürü** 75 : 244.
- GÜNGÖR, KEMAL. 1940-41. **Cenubi Anadolu Yörüklerinin etno-antropolojik tetkiki** (Ethno-anthropological study of the South Anatolian Yuruks). Ankara : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- GÜVENÇ, BOZKURT. 1971. "Etnolojik ve sosyal (kültürel) antropolojik araştırmalar (Ethnological and social [cultural] anthropological research)," in **Türkiye'de sosyal araştırmaların gelişmesi** (The development of social research in Turkey). Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-11.
- . 1972. **İnsan ve kültür : Antropolojiye giriş** (Mankind and culture : An introduction to anthropology). Ankara : Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- KONGAR, EMRE. 1972. **İzmir'de kentsel aile** (Urban family in İzmir). Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları A-3.
- KOŞAY, HAMİT Z. 1944. **Türkiye türk düğünleri üzerine mukayeseli malzeme** (Comparative materials on Turkish weddings). Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınlarından 2(4).
- LEWIS, BERNARD. 1961. **The emergence of modern Turkey**. London : Oxford University Press.
- MAGNARELLA, PAUL J. 1970. From villager to townsman in Turkey. **Middle East Journal** 24 : 229-40.
- . 1973. The reception of Swiss family law in Turkey. **Anthropological Quarterly** 46 : 100-16.
- . 1974. **Tradition and change in a Turkish town**. Cambridge : Schenkman/Wiley.
- MANSUR, FATMA. 1972. **Bodrum, a town in the Aegean**. Leiden : Brill.
- MARDİN, ŞERİF A. 1962. **The genesis of young Ottoman thought**. Princeton : Princeton University Press.
- MORRISON, JOHN A. 1939. **Alışar : A unit of land occupance in the Kanak Su Basin of central Anatolia**. Chicago : University of Chicago Libraries. (private publication).

- OZANKAYA, IZER. 1971. **Köyde toplumsal yapı ve siyasal kültür** (Social structure and political culture in the village). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları 322.
- ÖGEL, BAHAEDDİN. 1962. **İslamiyetten önce Türk kültür tarihi** (Pre-Islamic Turkish culture). Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÖRNEK, SEDAT VEYİS. 1966. **Sivas ve çevresinde hayatın çeşitli safhalarıyla ilgili batıl inançların ve büyüsel işlemlerin etnolojik tetkiki** (An ethnological study of superstitions and sorcery associated with various stages of the life cycle in Sivas and its environs). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları 174.
- . 1971 a. **Anadolu folklorunda ölüm** (Death in Anatolian folklore). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 218.
- . 1971 b. **Etnolojik sözlüğü** (Ethnologic dictionary). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 200.
- RAMSAUR, ERNEST E. 1957. **The Young Turks : Prelude to the Revolution of 1908**. Princeton : Princeton University Press.
- RATHBURN, CAROLE. 1972. **The village in the Turkish novel and short story, 1920 to 1955**. The Hague : Mouton.
- SABAHADDİN, PRENS. 1965. **Türkiye nasıl kurtarılabilir** (How can Turkey be saved?). İstanbul : Elif.
- SARAN, NEPHAN. 1968. **İstanbul şehrinde polisle ilgili olan onsekiz yaşından küçük çocukların sosyo-kültürel özellikleri hakkında bir araştırma** (Research on the socio-cultural characteristics of children under eighteen years of age with İstanbul police records). İstanbul Üniversitesi Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Yayını 1.
- . 1971. "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Antropoloji Bölümü araştırma faaliyeti (Social research activities of the Social Anthropology Division of İstanbul University's Literature Faculty)," **Türkiye'de sosyal araştırmaların gelişmesi** (The development of social research in Turkey). Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-11.
- STIRLING, PAUL. 1965. **Turkish village**. New York : Wiley. [IY]
- STONE, FRANK A. 1973. **The rub of cultures in modern Turkey**. Bloomington : Indiana University Press.
- ŞAHİNKAYA, REZAN. 1966. **Orta Anadolu köylerinde aile strüktürü** (Family structure in central Anatolian villages). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları 255.
- . 1970. **Hatay bölgesinde köy ve şehirde aile mutluluğu ve çocuk ölümü** (Family happiness and child mortality in the villages and city of the Hatay region). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları 425.
- ŞENYÜREK, MUZAFFER SÜLEYMAN. 1953. "Southwest Asia," in **International directory of anthropological institutions**. Edited by W. L. Thomas and A. M. Pikelis. New York : Wenner-Gren Foundation for Anthropological Research.
- ŞEVKİ, MEHMET ALİ. 1968. **Osmanlı tarihinin sosyal bilimle açıklanması ve öteki makaleleri** (An explanation of Ottoman history through social science, and other articles). Translated into modern Turkish by Muzaffer Sencer. İstanbul : Elif.

- SZYLIOWICZ, JOSEPH S. 1966. *Political change in rural Turkey*. The Hague : Mouton.
- TEZCAN, MAHMUT. 1969. *Türk sosyoloji bibliyografyası 1928-1968*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 6.
- . 1972. *Kan gütmeye olayları sosyolojisi* (The sociology of blood feud events). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 24.
- TURHAN, MÜMTAZ. 1950. Analysis of the cultural changes. *Sosyoloji Dergisi* 6 : 57-68
- . 1951. *Kültür değişimleri : Sosyal psikoloji bakımından bir tetkik* (Culture change : A social psychological investigation). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından 479.
- . 1957. Köy tetkiklerinde kullanılacak metodlar hakkında bazı düşünceler (Some thoughts on village research methods). *Sosyoloji Dergisi* 12 : 98-103.
- TÜRKDOĞAN, ORHAN. 1965. *Erzurum ve çevresinde sosyal araştırmalar* (Social research in Erzurum and its environs). Ankara Üniversitesi Yayınları 40.
- . 1969. *Toplum kalkınması* (Community development). Atatürk Üniversitesi Yayınları 68.
- . 1970 a. *Türkiye'de köy sosyolojisinin temel sorunları* (Basic questions on rural sociology in Turkey). Atatürk Üniversitesi Yayınları 76.
- . 1970 b. *Ziya Gökalp sosyolojisinde bazı kavramların değerlendirilmesi* (An evaluation of some concepts in Ziya Gökalp's sociology). Erzurum : Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- . 1971. *Malankarlar'ın toplumsal yapısı* (The Molokans' social structure). Atatürk Üniversitesi Yayınları 137.
- . 1972. *Doğu Anadolu'da sağlık-hastalık sisteminin toplumsal araştırması* (A community health system study in East Anatolia). Atatürk Üniversitesi Yayınları 161.
- . 1974 *Yoksulluk kültürü* (Culture of poverty). Atatürk Üniversitesi Yayınları 336.
- Türkiye'de sosyal araştırmaların gelişmesi* (The development of social research in Turkey). 1971. Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-11.
- WEBSTER, DONALD E. 1939. *The Turkey of Atatürk*. Philadelphia : American Academy of Political and Social Science.
- WEIKER, WALTER F. 1969. Modern Turkish studies. *Middle East Studies Association Bulletin* 3(3) : 1-16.
- YAŞA, İBRAHİM. 1955. *Hasanoğlan köyü'nün içtimal-iktisadi yapısı* (The socio-economic structure of Hasanoğlan village). Ankara : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- . 1957. *Hasanoğlan : Socio-economic structure of a Turkish village*. Ankara : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- . 1959 a. Köylerin sosyolojik bakımdan incelenmesinde bazı esaslar. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 14 (1). [IY]
- . 1959 b. Örnekolay araştırmalarında gözlem ve mülakat metodlarının önemi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 15(2). [IY]
- . 1960. *Sindel Köyü* (Sindel village). Ankara : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

- . 1962 a. Toplum kalkınması ve köylerimizde yardımlaşma gelenekleri. **Ankara nÜiversitesi Siyasaı Bilgiler Fakültesi Dergisi** 18(1). [IY]
- . 1962 b. Türkiye'de halk sağlık folkloru ve meseleleri. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** 17(3-4). [IY]
- . 1962 c. **Köy İnceleme ve araştırmalarında metod**. Siyasal Bilgiler Fakültesi İskân ve Şehircilik Enstitüsü Yayınları 139. [IY]
- . 1963 a. Taygeldi ailesi, ayrı cinsten çocuklu dulların evlenmesi. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** 17(2). [IY]
- . 1963 b. Sindel (karşılaştırılmalı bir köy- araştırması özeti). **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** 18(2). [IY]
- . 1966 a. **Ankara'da gecekodu aileleri** (Shantytown families in Ankara). Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları 46.
- . 1966 b. **Gecekodu ailelerinin işgüc çeşitleri**. Siyasal Bilgiler Fakültesi İskân ve Şehircilik Enstitüsü Yayınları 3. [IY]
- . 1968. İcğaçlerin büyük şehirlerin işgüc çeşitlerindeki etkileri. **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 1(1-4) [IY]
- . 1969. Yırmibeş yıl sonra **Hasanoğlan köyü** (Hasanoğlan villoge after twenty-five years). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 270.
- YALGIN, ALİ RIZA. 1950. **Toroslar'da Karatepeli bölgesi** (The Karatepeli district of the Taurus Mountains). CHP Halkevi Yayınları [WE]
- YAVUZ, FEHMİ. 1962. **Şehircilik** (Urban planning). Ankara : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- . 1966. Ankara ve şehirciliğimiz (Ankara and our urban planning). **Mimarlık Dergisi** 11.

“Ayn Olayları” 1978 *Varlık Dergisi*, 1 Eylöl, Sayı 852, 2.

AYIN OLAYLARI

BEDRETTİN CÖMERTİN ARDINDAN

Eğitim ve kültürümüze çok emeği geçmiş gerçek ilerici bir gençti. Daha başarılar daha çok hizmetler beklenirdi kendisinden. Ne var ki karanlık güçlerin kallesçe bir saldırısına uğrayarak yitip gitti. Onu Roma'da Avrupa yazarlarının kongresinde tanıştık ilkin. Aydın-lık, çalışkan, çok kültürlü bir arkadaş oldu Roma günlerimde. Kendisi orada eğitimini yürütüyordu. Sonra bu çalışmalarını başarıyla sona erince yurdumuza döndü. Üniversitelerimizde öğretim kadrosunda devam etti başarıları. Kendisinden çok şey beklendiği bir sırada böylesine zalimce pisi pisine harcanmasına yanmamak mümkün mü?

REMZİ BENGİ'Yİ DE YİTİRDİK

Remzi eski adıyla Babıalî yayını hayatında çok büyük emekleri geçmiş bir yayıncıydı. Onu ilkin Divan Yolu'ndaki küçük dükkânında tanıştım. Ben o sıralarda hemen o dükkânın karşısındaki bir evde oturuyordum. Çok küçük bir sermaye ile başlamıştı. Eski yeni kitaplar satarken kira ile de kitap verirdi. Sonra Ankara'ya gittiğimde ara sıra İstanbul'a gelişlerinde Remzi dostumuzun başarılı çalışmalarını görüyordum. Ankara caddesindeki mütevazı denebilecek bir dükkânda gene kitapçılık yapıyor du, bir yandan da yeni kitaplar yayınlamaya da başlamıştı. Çevrilecek kitapları seçmede Sabri Esat Siyavuşgil gibi bu işten iyi anlıyan ünlü kişilerden yararlanırdı. Zamanla işini büyüttü, dükkân dışında Çağaloğlu'nda büyük bir yayım yurdu kurdu, bir de büyük matbaası vardı. Kendim de bu işe girişmeden benim de birkaç çevirim Remzi yayınevinde çıkmıştı. Özellikle Panait Istrati serisinin ilk kitapları Remzi yayınevinde çıkmıştı. Dürüst, güler yüzlü, çalışkan bir insan olan Bengi'nin Türk kültürüne hizmetleri unutulmuyacaktır.

Remzi benden iki yaş büyüktü. Demek başka bir dünyaya göç açısından benim de sıram geliyor sayılır. Er veya geç kim belli bir yaştan sonra kabiliyor ortada. Geride yararlı hizmetler bırakıp gidenlere ne mutlu.

Y. N.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜ YIKANLAR

Demokrat Parti'nin iktidara gelince ilk işi Atatürkçülüğü yıkmaya çalıştı. Ezanın yeniden arapçaya çevrilmesiy-

le başladı bu akım. Yavaş yavaş devrimlerin altından üstünden kemirmeler başladı. Okul kitapları değiştirildi. Atatürk andları kaldırıldı. Hacıların hocalarının sırtları okşandı, camiler Atatürk düşmanlığı yaymak için vazılara serbest kürsüler oldu. Halk partisini yıkarak ebedi saltanatlarını yürütebileceklerini sanmışlardı. Ne oldu ordu ayaklandı Demokrat partinin temelini kazdığı Atatürk binası başlarına yıkıldı.

Onun ardından Adalet partisi aynı yolda yürümeyi bol oy almanın tek koşulu sanarak bu işte eski demokrat partinin hatalarını yürütme çabasına girişti. Milli, ölkü derken gençlik düpedüz birbirine düşman iki gruba ayrıldı. Şimdi bu gayretlerin önüne geçilmez sonuçları olan kargaşa, anarşi çok geçmeden bütün yurdu kapladı.

Tuttukları yanlış ve tehlikeli yolun, yalnız kendileri için değil ulusumuz için yarattığı korkunç tehlikeleri artık anhyacakları sanıldığı bir sırada gene aynı ulusu ve gençliği birbirine düşman iki inanca bölme çalışmaları aynı hızla devam ettirildi. Bugün de bu aci, bu zehirli havayı dolduruyoruz ciğerlerimize, ulusça, hep birlikte başımıza gelebilecek felaketlerin korkusuyla titriyoruz. Yazık, yazıklar, yazıklar olsun, bu derece ilerisini görmekten aciz particilerin gödişine...

ÖNEMLİ BİR ESER BORATAV'IN BİBLİYOGRAFYASI

Kitabın başında Boratav'ın sayın eşi Hayrünisa Hanımın Pertev Beyin kısa bir biyografisi yazısından sonra, Marielle Kalus, 12 sayfa tutan Prof. Boratav'ın yapıtlarını kapsayan bir bibliyografi hazırlamıştır.

KİTAP SİPARİŞ ŞARTLARIMIZ

Posta masraflarının yüksekliği dolayısıyla siparişlerde şu şartlara dikkat edilmesini rica ederiz:

50 liradan aşağı ödemeli siparişler gönderilmez, ödemeli siparişlerde ancak 100 liradan yukarısına % 20 indirim yaparız.

Brüt 250 liranın üstünde siparişlerde okurlarımız % 20 indirimden başka «Büyük Cep Kitapları» yada Dünya Klasikleri serilerimizden kendi seçecekleri 5 kitabı parasız alırlar. 500 lira üstündeki siparişlerde % 20 indirimle birlikte Büyük Cep Kitapları ve Dünya Klasikleri serimizden kendi seçecekleri 15 kitabı parasız alırlar. Ancak kitaplardan bazıları bitmiş olabileceği için, yerlerine başka hangi kitapların gönderileceğinin ayrıca gösterilmesi yerinde olur. Başka yayınevlerine ait kitaplar gönderilemez.

Bu büyük boy, çok güzel 395 sayfalık yapıtta, ünlü Türkolog Prof. Dr. Bazin ile birlikte 34 bilimci ve yazarın Türk Edebiyatı, Türk kültürü ile ilgili makaleleri vardır. Bu yazarlara Türkiye'den de Metin And, Günzün Dino, Aynur Flamin, Altan Gökalp, Nedim Gürsel, Samim Kocagöz, Sedat Veyis Öneri makaleleriyle katılmışlardır.

Sayın Prof. Dr. Pertev Naili Boratav'a daha uzun yıllar esenlikler ve daha da başarılı çalışmalar dileriz.

İSVEÇTE ERGÜVEN

Yirmi beş yıldır şiir, çeviri ve inceleme yazılarını (Fransız ve İsveç Ozanları üzerine) Varlık'ta okuduğumuz ozan Abdullah Rıza Ergüven, Stockholm Üniv. de iki yıl (1968 - 70) İsveç Dili ve Yazını öğrenimi yaptıktan sonra Çevirmen olarak çalışıyordu.

Verilen bilgiye göre, Varlık okuyucularının çok iyi tanıdığı Abdullah Rıza Ergüven, Stockholm Üniversitesi Öğretim Gö-

revlisi (Türkoloji Lektörü) olarak atanmıştır. Yeni görevinde başarılar dileriz.

SALİH ACAR'IN SERGİSİ

Ünlü ressamımız Salih Acar'ın Kelebekler, Böcekler ve Balıklar konusundaki resim sergisi Yapı ve Kredi Bankası'nın 160. Sergisi olarak 28 Ağustos'tan 28 Eylül'e kadar devam edecektir. Zahir Güvemli bu vesileyle şunları söylüyor: «Benim bildiğim, tanıdığım, sevdiğim Salih Acar, tekniğin, yani resim ve sanat tekniğinin her imkânına hâkim olduğu halde yalnız kendi seçtiği yolu sürdüren değerli bir sanatçı olarak saygınlığını devam ettirmektedir, bugün kelaynakları, yarın balıkları, öbür gün kuşları yada kelebekleri konu alması, kendini aldatmak isteyen her gerçek sanatçı gibi, onun için de sadece bir vesileden ibarettir. Siz bu motiflerle onun ne yaptığına, neler yaptığına, nasıl kişisel olduğuna bakın. Bakın ve görün; görün, en önemlisi bu.

ROMEN SİNEMASI

Romanyanın Türkiye başkonsolosluğu Romanya sinemasının en güzel filmlerinin gösterilmesi için 18 Ağustos akşamı konsoloslukta bir gala gösterisi düzenlemiştir.

SUMAN'I DA YİTİRDİK

Prof. Heykeltraş Nusret Suman'ı da yitirdik. 24 Ağustos günü Resim ve Heykel alanında önemli çalışmaları ile kendini tanıtmış olan Suman'la yurdumuz büyük bir sanatçıyı yitirmiş olup, Anısı önünde saygıyla eğiliriz.

VARLIK

Her ayın başında çıkar, sanat ve fikir dergisi — 44. Yıl — Sayı 852 — 1 Eylül 1978 — Adres İSTANBUL Ankara Caddesi, Çağaloğlu yokuşu, 40 — Telefon, yazı işleri 22 63 27 — Satış: 22 69 24 — Sahibi ve yazı işleri sorumlu yönetmeni: Yaşar Nabi Nayır — Abone şartları: Yıllık 90, altı aylık 50, öğretmen ve öğrenciler için yıllık 75, altı aylık 40 lira, yabancı ülkeler 15 dolar — Posta çeki hesabı No: 89842 — Adres değiştirmek için 2 liralık pul gönderilmelidir. — Gönderilen yazılar geri verilmez ve cevaplandırılmaz — İlanlar, santimi 50 lira — İstanbul'da SERBEST Matbaası'nda dizilip basılmıştır.

Balaman, Ali Rıza 1978 “Türk Halkbilimi Sedat Veyis Örnek” *Türk Dili Dergisi*, Ocak, Sayı 316,
74-75.

TÜRK HALKBİLİMİ

Toplumsal bilinçlenmenin zorlaması ve bilinçlenme hızıyla koşut gelişme gösteren halkbilim (folklor), günümüzde öyle bir işlevsellikle karşımıza çıktı ki, sanki, "gereksinmeler yeni buluşların anasıdır" yaygın özdeyişini bize bir kez daha kanıtlamaya çalışıyor.

Halka gerekli ve yeterli hizmet verebilmenin önkoşulu halkı tanımaksa, halkbilim halkı tanımanın yolunu (yöntemini), yordamını (araçlarını) bilimsel yaklaşımla ortaya koymayı amaçlamakta, bunu yaparken de, halkın yaşam biçimini kendisine konu olarak seçmektedir.

Halkbilim alanında yapılan çalışmaların tümü içerisinde seçkin yeri olan, 1973 yılında Pertev Naili Boratav'ın gerçek anlamda özgün bir çalışma ürünü *Türk Folkloru* adıyla yayımlanan yapıtımdan sonra Sedat Veyis Örnek'in *Türk Halkbilimi*¹ bilim dünyası için bir kazanç, Türk halkı için de bir övünç kaynağı niteliğindedir. Yapıtı, meslekten olsun olmasın, herkesin ilgisini çeken; sıcak, yumuşak, yağmur sonrası toprak kokusu gibi buram buram halk kokan, yoğun bir emek ürünü.

Üç bölümden oluşan yapıtın birinci bölümü; "Giriş", "Kaynaklar", "Araştırma Teknikleri", "Halkbilimiyle İlgili Yayınlar", "Halkbilimiyle İlgili Toplantı, Seminer...", "Halkbilimiyle İlgili Kuruluş ve Dernekler" altbaşlıkları altında işlenen konuları kapsamaktadır. Bu bölüm, öylesine özenle işlenmeye çalışılmış ki, Türk halkbiliminin gelişme çizgisi içerisinde bu bilime az ya da çok hizmeti dokunanlar büyük bir hakbilirlik örneği verilircesine anımsanmış ve tek tek sıralanıp adları, hizmetleri belirtilmiştir. Ne var ki, yapılan tüm hizmetlere, uğraşılara ve savaşımına karşın halkbilim yazarın gönlündeki bilimsel niteliğini ve yerini henüz bulamamıştır. Yazar, altının çizilmesi gereken şu öneriyi getirmektedir: "Çağdaş üniversite anlayışının kaçınılmaz gereği olan halk yaşamını derinliğine araştırma ve inceleme işini bilimsel yöntem ve tekniklerle bir

¹ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1977, 262 s., 150 Tl. (Renkli resimli).

an önce üstlenecek halkbilim kürsülerinin ya da araştırma enstitülerinin üniversitelerimiz içinde kurularak araştırma ve öğretime başlamaları zaman geçirilmeden gerçekleştirilmelidir." İnsanın kültürlenme (toplumsallaşma) süreci içerisinde kendini ve toplumunu öğrenmesi, nesnel ölçülerle başka toplumlar arasındaki yerini görmesi, kimi toplumlara benzer ve benzersizliklerinin ayırımına varması, kendini bulması ve bu eylemler içerisinde giderek bilinçlenmesinden daha önemli ne isteği olabilir ki? Yazar, haklı olarak üniversite düzeyinde halkbilim kürsülerinin gerekliliğine değinirken bizler biraz daha ileriye giderek -araştırma ve inceleme konularını üniversitelere bırakarak- halkbilim konulu derslerin orta, hatta ilkökul öğrenimi düzeylerinde bile yerinin olabileceğini bir gereklilik olarak görmekteyiz.

Sosyal normları, ikinci bölümde "Örf", "Âdet", "Teamül", "Anane", "Gelenek", "Görenek", "Töre" ve "Moda" altbaşlıklarıyla incelenen ve örnekleyen yazar, *en iyi tanım daha iyileri yapılmaya kadar geçerlidir* ilkesine de bağlı kalarak çok tutarlı tanımlar yapmıştır. Bu tanımlar, salt bellekte tutma ve yinleme biçimine yönelik olmaktan çok, işlerlik, kolay anlama ve anlatmayı amaçlamaktadır.

*Etnoloji Sözlüğü*² ve *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*³ gibi yayımlanmış iki sözlüğün yazarı olan Örnek, yapıtında, konulara ilişkin terim ve sözcüklerin tümüne egemendir. Örneğin, çoğu zaman karışık biçimde, birbirinin yerine kullanılan "âdet", "gelenek", "görenek", "töre" gibi sözcüklerin türetsel irdelemelerini (etimolojilerini) yaparak ve aralarındaki ayrımları vurgulayarak terimlerin doğru anlaşılmasına ve karıştırılmamalarına olanak sağlamıştır.

İnsan yaşamının en önemli geçiş dönemleri, "Doğum", "Çocuk", "Evlenme" ve "Ölüm", yapıtın üçüncü (son) bölümünde öbürlerinden daha yoğun bir biçimde ele alınıyor. Çoğunlukla geleneksel kırsal yörelerden örneklenen ve resimlenen olgular, nesnel gerçek-

² Sedat Veyis Örnek, *Etnoloji Sözlüğü*, A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, 268 s.

³ Sedat Veyis Örnek, *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1973, 92 s.

liği içinde tutarsız yargılardan arındırılarak verilmeye çalışılıyor. Olaylar ve olaylar dizini olgular betimlenirken, soyutlamalardan kaçınılıp olduğunca elle tutulur, gözle görülür duruma sokuluyor ve okuyucu bu kolaylık içinde kendi yaşam kırıntularından kimi yaşantılarını anımsamakta güçlük çekmiyor. Gazetelerden özenle taranmış sünnet, nişan, evlenme, doğum, ölüm duyuruları, birer *etnografik* veri olarak, olayların anlatımında süslü ve doyurucu kanıt niteliğinde karşımıza çıkmakta, bilimsel gerçekliğin, yeterlik ve gereklilik koşullarını tamamlamaktadır. Öyle ki, yapıtı şöyle bir karıştırırken kendinizle ilgili bir gazete haberine ya da duyurusuna rastlamak bile olasıdır.

Halkbilimin yararçı yanı, daha önce sözünü ettiğimiz gibi halkı tanımaya olanak sağlamaksa bunun birçok örnekler arasında bir örneğini "Ad Koyma" altbaşlığı altında bulabiliriz. Örneğin, kent yaşam biçiminde bir örneğine rastlanmayan *Satılmış* adının kırsal bölge yaşamı içerisindeki yaygınlığının nedenleri verilmeye çalışılmış. Yeni gelinin tüm beklentilere karşın hâlâ gebe kalmaması ya da gebe anne adayının karnındaki çocuğunun durmaması (düşmesi) sonucu, aile ya da gelin, yatıra başvurmakta, doğacak çocuğunu yatıra bağışlamakta ve ondan "Doğuracağım çocuğu başışla, onu sana sattım. Adımı Satılmış koyacağım." diye dilekte bulunmaktadır. Doğaldır ki bu durumda ailenin doğan ilk çocuğunun adı *Satılmış* olacaktır. Satılmış adıyla ilgili yörel araştırma ve gözlemlerimiz de bu adın ailenin ilk çocuklarında görüldüğü biçimindedir. Ailenin büyük erkek çocuğunun bu addan ötürü saygıdeğer olması gerekmez mi? İşte, halkbilimin halkı adıyla sanıyla tanımasına yararı kuşku götürmeyecek biçimiyle ortadadır.

TÜRKÇE SÖZLÜK

70 lira

Yazar son sözde, devletin izlemesi gereken kültür politikasına da değinmeden geçemiyor. "Temel çizgileriyle halkımızın sezgisine, beğenisine, öccerisine ve yaratma gücüne dayandırılacak kültür politikamız; kültürel değerlerimizin yozlaşmış yok olmasını önleyeceği gibi, onları okuyup anlatarak yerelliklerine ve ulusallıklarına çağdaş boyutlar kazandıracaktır." diyerek değişen Türk toplumunda değişme süreci içerisinde bir durumdan başka bir duruma sokulan kimi değerlerin, beğenilerin daha iyiyeye, doğruya ve güzele ulaşması gerekirken bir başboşluk içerisinde yozlaşmasından, kaybolup gitmesinden kaygılanmakta, yakınmakta ve böylece önemli bir toplumsal soruna parmak basmaktadır.

Son sözü izleyen kaynakçaların anlamlı zenginliği, dizinlerin eksiksizliği ve düzeni yapıtın bilimsel içeriği yanında biçimsel yanını da tamamlamaktadır.

Bütün bunlar yapıpı edilirken yaygın kullanılan öz Türkçe sözcüklere yerinde ve doğru olarak yapıtta yer verilmesi, gelişen ve güzelleşen Türk dili adına bir övünç nedenidir. Yazarı bu becerisinden ötürü kutlamalıyız.

Yapıtta yaşanmış ve yaşamakta olan kültürlerin birer laboratuvarı saydığımız etnografik malzemeleri (kullanım, giyim, kuşam, takı vb.) sergileyen müzelerle değinilmemesi bir eksiklik sayılır kanısındayız. Ayrıca, yazarın denetimi dışında kalan kitap fiyatı çok yüksek tutulmuş. Özellikle Türk okuyucu kesiminin satın alma gücünün üstünde olan bu fiyat, korkarım yapıtı edinmek isteyenlerin içini burkacaktır. Hele, halkbilime gönül veren birer amatör halkbilimci olan öğretmen, öğrenci ve öbür okurlar, yapıtı ancak vitrinlerde izleyebileceklerdir. Dileriz, toplumbilimlerin tümünde kullanılacak bir yardımcı ders kitabı niteliğinde olan bu yapıtın, kısa sürede yapılacağı sanılan ikinci baskısının, yazar ya da yazarı destekleyen bir kurumca daha ucuz baskıyla halkın hizmetine sunulsun.

Sonuç olarak, yapıtı, tüm ilgi duyanlara salık verilebileceği gibi, yazar, gerçekten kutlanmaya ve övgüye değer. Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*'ni yazarak toplumumuza önemli bir yapıtı kazandırmıştır.

Ali Rıza BALAMAN

Kaftancıoğlu, Ümit 1978 “Halkbilim’de Don Islatmadan Balık Tutmak” *Folklor Araştırmaları*, Eylül, Yıl 30, Cilt 18, No 350, 8421-8422.

FOLKLOK ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

EYLÜL 1978

YIL : 30 — CİLT : 18

No. 350

HALKBİLİM'DE DON ISLATMADAN BALIK TUTMAK

Yazan : Ümit KAFTANCIOĞLU

Türkiye'mizde, aydınlar ve aydın geçinenler arasında bir türlü sağlık kazanmayan sayrılıklar vardır. Halkbilim üstüne yazı yazmak, kural koy-
mak, öğretmen kesilmek.: Dahası bu konu üstünde «Tek yetkili» görünmek tutkusu bir tür hastalık hastalık! Elbette bunun nedenleri var. Sanıyorum bu nedenleri sıralamak gerekirse öncelik kazanan, bu kişilerin derleme gibi, halk arasına girme gibi zor bir uğraşa dayanamayacak güçsüzlükleri gelir. Sonra, bir türlü büyük kenti bırakıp Anadolu'nun yoksulluk dolu, yoksunluk dolu kırlarını, bayırlarını gezmek, öğrenlerinde geceleme zorluğu. Sonra halkı kendi ölçülerine göre çok önemsiz saymaları. Bir de, şurdan burdan, şundan bundan alıp, altını üstünü değiştirip allayıp pullayıp ortaya sürmek gibi kolay işler varken ne diye yollara düşsünler? Niye böylesi bir güçlüğü katlansınlar?

Yıllardır karıştırdığım, okuduğum elinizdeki şu dergi, bana çok şeyler öğretmiştir. Kimlerin nerelerden ne aldığını yakından izleme olanağı vermiştir. Şimdi açık açık yazsam, desem ki «Şu adam, şu derlemeleri benden almıştır, benim derlemelerimden almıştır», hemen yadırganır, suçlanırız. Bu yolu seçmek istemiyorum. Yararsız mı bu yol üstünde yürümek, bir takım alıp aşırımları duyurmak? Yararlı, buna inanıyorum. Ne var ki, kimi üstadlar (!) «Vay efendim, sel yokken kum vardı», derler. Bilmezler ki «Boynuz sonradan çıkar, kulağı geçer.» Bu özsözleri, bu atasözlerini bile yazmaktan kaçınmak isterdim. Ne yapalım ki kimileri bu sözlerdeki açıklığı bile kavrayamazlar?

TRT ekranlarını izleyenler, radyoları dinleyenler çok iyi bilirler, halk sanatçılarının büyük bir bölümü belki yirmi, belki otuz yıldır, belki de TRT'ye ayak attıklarından bu yana halkın içine girmemişlerdir. Derleme yapmazlar, köy düşünlerine gitmezler. Öylesine büyük kentli olmuşlardır ki giyimleri, davranışları, ağızları, rengini sildikleri türküler bile halktan değildir. Bir dörtlüğün, bir dizesini bozarlar, uyduruk bir satır, bir sözcük eklerler, Ege dolaylarından bir türkünün havasından bir kaşık, bir kaşık da Diyarbakır yöresinden katarlar, olur yeni bir türkü. Ve biz, bizler, bu bozuntu türküyü dinleriz. Ne uyak kalır, ne anlam kalır, ne Türkçe ses uyumu kalır, ne yakışık alacak bir söyleyiş güzelliği kalır.

İşte bu çalıp çırpma, uydurma, aşırma; Halkbilimcilere, derlemecilere, folklor üstüne yazanlara da bulaştı. Belki kadrolu ve TRT'ye ve belli yerlere kapak atmış sanatçılara da bu tür yazarlardan geçmiştir, aynı hastalık.

Pir Sultan üstüne yazılan yapıtlara bakıyorum. Pir Sultan'ın olmayan bir nice uydurmalar, Karacaoğlan'a bakıyorum bir nice uydurmalar, Köroğlu'na bakıyorum bir nice yanlışlar, yanlışlıklar... Ne geçiyor elimize, ne sağlıyoruz? Eğer amacımız Halk kültürüne, halkbilimine yardım etmek, onu açıklamak, yorumlamaksa, halkın geleneksel kültürünü derleyip toplamaksa, çalıp çırpmalar, alıp aşırımlar bir şey sağlamaz, tersine çok şey götürür. Eğer, kolay yolu seçenler masa başında onun bunun derlemelerinden alıp değiştirerek, adını sanını duyurmak iste-

yenler gerçekten halkçı ise ne diyelim? Bir sö-
zümüz yok, Varsın bu çalıp çırpmacı halkçılık-
larına sarılsınlar. Belki adlarını tarihlere geçi-
rirlen (1).

Ne var ki, bunların adını klmse «hayır dua»
ile anmaz. Bunların adlarının önünde hep ünlem
işareti yer alacaktır. Kendilerini bile kandırmak
gücünde olmayan bu kişiler kimseyi uyutamaz-
lar. Folklor çalışması, şurdan burdan aşırımlar-
la olmaz. Böylelerine gülerler. Kimi çalışmalar-
dan elime geçenlere bakıyorum, karıştırıyorum.
Şuradan buradan duyulmuş, daha önce bir baş-
kasınca derlenmiş parçaları alıp kendi bulgula-
rıymış gibi gösteriyorlar. Küçültücü bir iş oldu-
ğu gibi, inandırıcı olması da söz konusu olmu-
yor.

Saniyorum, derlemecilik denince bir alın
teri, bir emek gerekiyor. Yani, «Balık tutmak için
önce dön ıslatmak gerek.» Bir köyde, bir ilçede,
bir yaylakta, kırsakta, bölgede bir süre kalmak,
yerleşmek, halkın geleneklerini izlemek yerine
yaşamak gerek. Kimileri ne yapıyor; filan ada-
mın filan derlemesinden yararlanıyor. Yararlan-
mak kötü mü? Elbette güzel. Ne var ki yarar-
lanma ile, çalmayı ayırmak gerek. «Bu dörtlük-
ler 'nin yapıtından alınmıştır», de-
mek varken, kendi emeğini ileri sürmek küçük-
lük değil de nedir? Sonra, o çaldığımız kişinin
derlemesinin doğru olduğunu nereden biliyoruz?
Bir suça, bir yanlış ortak olmaktan kaçınmak
araştırmacı için, yazan için, derleyen için ilk ko-
şuldur. Süslü bir paket diye elimize aldığımız
belki de bir oyuncak tuzaktır. Patlar elimizde,
sonra sakat kalırız. Kuşkusuz halkbilimine de
yara vermiş oluruz.

Kimden, nereden, kimin hangi yapıtından,
hangi yazısından ne aldığımızı bildirmek, halk
kültürü çalışmasının önemli koşullarındandır.
Fakat kimi büyük folklorcular (1) alıp aşırma-
yı, çalıp çırpmayı, «Başkasının eme-
ğiyle gerdeğe girmeyi», koşul olarak bellemiş-
lerse elbette «Yüzlerini ıslatan her şeye rah-
met», diyeceklerdir.

Bizim ülkemizi kasıp kavuran bozukluk öy-
lesine atlamalar yaptı, ülkeyi öylesine baştan
başta sardı ki, bu ahtapotun kolları arasında gü-
neşi sıvamak isteyenler çıktı. Bu karanlık tut-
kusu olanlar, kendilerini öylesine pazarlamış, öy-
lesine büyük göstermiştir ki, bunlara söz söyle-
mek bile «Kimsenin ağzının aşı değildir». Bilen

bunlardır, el yazmaları olan bunlardır, doğru on-
lardadır, onların dediğinin, bildiğinin terasına
söz edilmez, eleştirilmezler, beğenmek zorun-
dayız bunları (1). Neden böyledirler? Elbette
bentten bir savak açılırsa, alttan çamur birikir.
tisi çıkar ortaya. Öyleyse eleştirilmez olmak,
bunlar için varlıklarının tek nedeni, tek dayana-
ğı! Başka neleri var?

Böylelerine bir iki örnek vermek iyi olur.
Orhan Şaik Gökyay'ın «DEDEM KORKUTUN
KİTABI»'na baksınlar. Kimden ne aldığını bir
ciltlik kitap olacak ölçüde sıralamış. Ruhlı Su-
nun büyük plaklarına baksınlar, ilk ağızda kim-
den, kimlerden yararlandığını yazmış. Sedat
Veyis Örnek'in «TÜRK HALK BİLİMİ» adlı ya-
pıtına baksınlar, fotoğraflardan tutunuz bir tek
satır aldığı kimselerin, yapıtların adını tek tek
belirtmiştir. Böylesi dürüst örnekler bu açıdan
bakmak istemiyorsanız, belki çalıp aşıracağınız,
alıp değiştireceğiniz çok şey var bu yapıtlarda,
o yüzden bakın hiç değilse.

Ne diyelim, yaşamanız daha nice yıllar sür-
sün, bu en içten dileğim. Yalnız yaptıklarınız
bitsin, diyorum. Aydınlık, dürüstlük sizler için
de seçenek olsun.

Bize gelen KİTAPLAR

- Ayhan Zeren: «MÜZİKTE SES SİSTEMLE-
Rİ». Genel Diziler. Yazarın Önsöz'ünden sonra
1. bölümde: Ses sistemi ne
demektir, Ses nedir, Ses çar-
talının titreşimleri, Basit harmonik hareket, Kar-
ışık sistemlerin titreşimleri, Kulağın bazı özel-
likleri, Aralık nedir, Aralık birimleri; 2. bölüm-
de: Müziğin insan yaşayışına girişi, Genel diziler-
lerin oluşumu, Doğal dizilerin ayrıntıları, Sonuç;
3. bölümde Seslerin adlandırılması, Nota yazı-
sı, 24 numaralı dizideki aralıklar, Tanpereman ve
en sonda da Kaynaklar ile Dizin yer almaktadı-
r. Haberleşme adresi: Merkez Bankası Evleri,
Onurlu Sokak, No. 4, Kalaba - Arıkara'dır. Eserde
50 nin üstünde grafik, şema, nota, işaret ve di-
zilere ait çizelge ve şekil yer almaktadır. Kitap,
23,5 X 16,5 cm boyunda, 120 sayfadır. İyi ka-
ğıda basılıdır. Üzerinde fiyatı yazılmamıştır. (A-
kara, 1978)

Jabinski, Marin (Жабински, Марин) (1979) “Семинар на младите етнографи и фолклористи от балканските страни”. Българска етнография, Год. 4, Кн. 3-4, София: Българска академия на науките, Етнографски институт с музей. (“Balkan Ülkeleri Genç Etnograf ve Halkbilimci Semineri”, Bulgar Etnografisi, Yıl 4, Kitap 3-4, 120-123. Sofya: Bulgar Bilimler Akademisi Etnografi Enstitüsü ve Müzesi.)

Metinde (sayfa 120'de) işaretlenen yerin çevirisi:

“Türkiye Cumhuriyeti'nden Prof. Dr. Sedat Örnek katıldı.”

Metinde (sayfa 123'te) işaretlenen yerin çevirisi:

“Türkiye'den Prof. Sedat Örnek, Çarşamba günü yapılan seminerin son oturumunun başkanlığını yaptı. Oturum kapanışında S. Örnek, meslektaşlarıyla tanışma ve Bulgar etnografisi ve halkbilimine ilişkin izlenim edinme olanağı veren seminere katılımından duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Ayrıca sunulan bildirilerin yüksek bilimsel düzeyini belirtti.”

Teşekkür...

Sedat Veyis Örnek'in Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki bulunan personel dosyasında yer alan 7 Kasım 1978 tarihli dilekçesindeki “Sofya'da düzenlenen Balkan Ülkeleri Genç Etnograf ve Folklorcuları Etnografya Semineri'ne katılmak üzere 29 Ekim 1978 günü Ankara'dan ayrıldım ve 5 Kasım 1978 günü yurda döndüm” cümlesinden yola çıkarak yaptığımız araştırma için yukarıda kaynağı belirtilen ve aşağıda tam metin olarak yer alan Marin Jabinski'nin “Balkan Ülkeleri Genç Etnograf ve Halkbilimci Semineri” (1979) başlıklı metni Sofya'da (Bulgaristan) araştırarak bulan ve proje ekibimize Türkçeye çevirisiyle birlikte ileten Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bulgar Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. **Zeynep Zafer**'e teşekkür ederiz.

TÜBİTAK SOBAG destekli 114K576 numaralı
Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması Proje Ekibi

Българска етнография

Година IV. Кн. 3-4. София, 1979

Българска академия на науките
Етнографски институт с музей

Съдържание

Елена Славцова. Старинни средства за провяване на професионалните думени култури в селото	61
Хоанг Нан (СР Виетнам). Традиционната женска носия в елементите от нея в съвременната облекча на жените в село Банкоа	66
Георги Георгиев. Символично-святковите елементи на сярбайската носене при капитализма (1878—1944)	76
События	
Слава Райчева. Влиянието на Странжа от древността до наши дни	85
Александър Трафимов (СССР). Български и чужди народни динци	91
Милка Пеева. Пиварите в колониите улични	91
Евдокия Крустикова. Традиционни форми на организация на колективния труд в индустриалния три края	113
Из истории на науката	
Ангелин Рабев (НССР). Етнографски изследвания за България в Чехословакия в периода между двете световни войни	121
Млади дари	
Петко Шурев. Етнографският архив в Пловдив	132
Малки етнографи	
Розка Турталева. Ученическия кръжок по етнография в родния ми Вина	146
Известия, откъси, известия	
Иван Курков. Етноетнографията на българските народни сръбски елементи	158
Райка Дражева. Н. Н. Велков. Филмът символично-святковите елементи на сярбайската носене при капитализма. М., 1978. 226 с.	165

Научен живот

Семинар на младите етнографи и фолклористи от балканските страни

Марин Жабински

От 30 октомври до 4 ноември т. г. в София се състоя семинар на младите етнографи и фолклористи от балканските страни. Той бе организиран от Международната асоциация за проучване на Югоизточна Европа (AJESE) при ЮНЕСКО и от Етнографския институт с музей при Българската академия на науките. След проведения през лятото на тази година в Румъния семинар на младите археолози от балканските страни това бе още една проява на стремежа на младите учени да се опознаят, да разширят и задълбочат творческите контакти помежду си.

В семинара взеха участие представители на четири балкански страни: от Социалистическа република Румъния — проф. Ромулус Вулканеску и д-р Паул Дролжану, от Република Гърция — д-р Анна Папамихелис-Кутрубас, от Република Турция — проф. **Седак Орнек**. От страната-домакин участваха младите сътрудници на Етнографския институт с музей Тая Бонева, Мария Сарафова, Вера Ковачева, Надя Велчева, Гата Симеонова, Янка Ройдева, Мария Галапова, Светла Богданова, Веселка Василева, Снежанка Димитрова, както и Евгения Мицева, Лили Даскалова, Доротей Добрева и К. Михайлова от Института за фолклор при БАН. Присъстваха и музейни работници от страната.

Семинарът бе открит от директора на Етнографския институт с музей при БАН чл.-кор. проф. д-р Веселин Хаджиниколов. Той изтъкна ролята на Международната асоциация за проучване на Югоизточна Европа, заслугата на председателя и чл.-кор. проф. д-р Николай Тодоров и на нейния генерален директор акад. Е. Кондураки от Румъния като инициатори за организирането на срещата на младите етнографи и фолклористи от балканските страни, както и приносът на Българския национален комитет по балканистика. В. Хаджиниколов посочи положителния характер на това начинание и изрази увереност, че то ще спомогне за укрепването на сътрудничеството между учените от балканските страни.

Приветствие от името на председателя на Асоциацията Н. Тодоров и от името на Българския национален комитет по балканистика поднесе проф. Василка Тъпкова-Занмова.

Първото делово заседание на семинара бе председателствувано от Делчо Тодоров — ръководител на Секция „Етнография на съвременността“ при Етнографския институт. Изнесени бяха два встъпителни доклада: „Българската традиционна материална култура (същност и специфични особености)“ от ст. н. с. Ганка Михайлова и „Етнографски аспекти на народната култура“ от ст. н. с. Стоян Генчев.

В своя доклад Ганка Михайлова изтъкна историческите предпоставки за ясно изразената локална специфика на българската традиционна материална култура. Те се коренят в затворената организация на живот, който в условията на политическата зависимост, протича главно в селището. В такава социална среда се осъществява непрекъснато и трайно възпроизводство на народността по своята същност и местна като конкретна реализация традиция в материалното народно творчество, процес, който в посочените политически условия се схваща и осъзнава от народа като борба за съхранение.

Като се разглежда традиционната материална култура по мястото на нейното съществуване, подчерта Г. Михайлова, се установява, че тя функционира главно в две социални сфери — на ежедневния стопански и семеен бит и в системата от обичаи, обреди и празници. Но докато в сферата на ежедневната дейност традиционната материална култура отразява преди всичко възрастовата и семейната иерархия, то обредната вещ въплъщава ритуалния характер и дълбоката обредна символика на духовната сфера. Там тя се пре-

върше в системата от по-други порядък, свързан с цялото общество, а не с отделен човек.

Анализът на българската традиционна материална култура, който започва през времето на нейното функциониране, така и по отношение на стила, формата и обема, показва пряко и неразривна връзка с патриархалния стил, характерен за българското село до епохата на Възраждането. Тя се очертава като своеобразна културна форма, която изразява традиционния стил на патриархалния общинен живот и е свързана с традиционния по-старинен живот. За сметка на слабо очертаните стилови и класови особености, локален живот. За сметка на слабо очертаните стилови и класови особености, локален живот. За сметка на слабо очертаните стилови и класови особености, локален живот.

Традиционната материална култура от доим. възрожденска епоха се отличава с демократичен характер. Подчертава се в заключение Г. Михайлова, с културата се характеризира като демократична и потребност. Затова тя е действителният носител на обществения живот, на родностни особености в културата на българския народ. Тя е извор за силно патриотично въздействие, което се утвърждава и в наши дни.

След като посочи, че през последното десетилетие фактично се възстановява теорията на марксистката етнография и особено с очертаването на патриархалния стил като обект на етнографията и особено с очертаването на патриархалния стил като обект на етнографията и особено с очертаването на патриархалния стил като обект на етнографията.

По-нататък докладчикът казва, че етнографските изследвания на народната култура изследват няколко линии на изследване. Преди всичко това е изследването на народната култура като система с изцяло стилизирано съдържание. Етнографските изследвания на народната култура изследват няколко линии на изследване. Преди всичко това е изследването на народната култура като система с изцяло стилизирано съдържание.

След изследването на стилизираната специфика, продължава следващият докладчик, който казва за определянето на обществения и народния стил в изследването на стилизираната специфика, която като система с изцяло стилизирано съдържание. Етнографските изследвания на народната култура изследват няколко линии на изследване. Преди всичко това е изследването на народната култура като система с изцяло стилизирано съдържание.

Регионалният аспект в изучаването на народната култура има изключително значение. Основните изследователски аспекти за изучаването на народната култура, подчертава в заключение Ст. Генчев, са в тясна връзка с изучаването на стилизираното съдържание. Без изясняване на конкретната иерархия в стилизираното съдържание за принадлежност и разбиране правата и обратната връзка между народната култура и стилизираното съдържание във всеки исторически период, не е възможно да се изучат стилизираните функции на регионалното, нито да се разкрие механизмите на стилизираното съдържание като съществена страна на стилизираните процеси.

Следобедното заседание бе председателствано от Р. Вуливански, който даде гласност на ст. и с. Гет. Стефана Стойкова. Темата на доклада бе "Българските хайдушки песни и тяхното отношение с хайдушките песни на другите Балкански народи". Хайдушките песни на Балканските народи, подчерта тя, съществуват като една форма, са тясно свързани в идеологическо отношение. В тези песни е отразен неизвисяният дух на хайдушките "роби" и вярата на народа в неговите собствени сили. Общото идеологическо съдържание определя общите теми на българските хайдушки песни и хайдушките песни на другите Балкански народи. Тази идеологическа и тематична връзка е във връзка с етническите исторически и социални условия, в които се намират Балканските народи. Етнографските изследвания на природата, с начина на живот, в който са поставени да живеят хайдушките влияния на природата, с начина на живот, в който са поставени да живеят хайдушките влияния на природата, с начина на живот, в който са поставени да живеят хайдушките влияния на природата.

Българските народни песни бяха предмет на доклада на ст. и с. Гет. Мария Велкова подчерта, че еволюцията на хайдушкия фолклор би трябвало да се изследва като цялостен единен и еднакъв процес.

Етнографски асоциации за Етнографския през лятото на страни това бяха и задълбочат от Социално-Дружану, от урция — проф. Етнографския на, Гата Симеова, Снежанка К. Михайлова и от страната гзей при БАН международната ля и чл.-кор. дураки от Руи и фолклорният комитет по балане и изрази учените от от името на ка Тъпкова-но Тодоров — ия институт. ална култура фски аспекти ва ясно изра-Те се коренят зависимост, ато и трайно тна реализа-политически йното съще-иве социални реди и праз-лна култура вълпявана м тя се пре-

ската му специфика, като отразява това, което е общо в неговите локални варианти. Тебележат в същото време най-важните етапи на историческото развитие на народната култура и свидетелствуват за нейната жизненост. Облеклото носи отпечатъка на техническата мисъл и на художественото майсторство на българския народ. Те са материализация на народния талант, свойствени за неговата психика. По-нататък М. Велева направи ретроспективен анализ на най-важните етапи от историята на българското народно облекло. Този анализ, каза тя в заключение, показва, че българските носии са носители на стойностите, валидни за облеклото от всички епохи. Устойчивостта на етническите черти на традиционното облекло го трансформира в единствен паметник на културата и в неизчерпаем източник на информация върху историята на народа и страната.

Първото заседание от втория ден на Семинара бе председателствувано от Мария Велева. Дедю Тодоров говори по въпросите на етнографията на съвременността, нейното развитие, проблематика и методи. Той посочи социално-икономическите и културно-битовите предпоставки за социалистическите преобразования в бита и културата на народа. Направен бе и кратък обзор на научноизследователските резултати от етнографските изследвания, посветени на съвременния бит и култура. Подробно авторът се спря на някои методологически и методически въпроси, свързани с етнографските проучвания на съвременността, и по-специално на конкретните изследователски задачи и насоки в работата на секция „Етнография на съвременността“ при Етнографския институт с музей.

„Характер и развитие на българската традиционна обичайна система“ бе темата на доклада на и. с. Маргарита Василева. Тя направи кратка характеристика на състава, структурата и развитието на обичайната система от средата на XIX в. до средата на XX в.

След като посочи, че общият процес на развитие на обичайната система довежда към края на 50-те години на настоящия век до разрушаване на нейната цялост, авторката подчерта, че успоредно с този общобългарски процес на разрушаване на традиционната народна култура и в частност на обичайната система, протича и процес на нейното интегриране, което води към създаването на единна обичайна система в цялата страна. Подчертава се общи развойни тенденции, наблюдавани в цялата страна, интеграционният процес не завършва. Обичайната система, макар и единна по своя основен състав и структура, запазва в известна степен и до днес своето етнографско регионално многообразие, доколкото влиза като компонент в съвременната социалистическа култура.

В своя доклад „Характер, функции и проявление на съвременната празнично-ритуална система в българското село“ и. с. Борис Тумангелов се спря на главните особености на празниците, на тяхната жизненост и обществена значимост, както и на качествената разлика между тях. Те могат да бъдат разглеждани и определени като една от най-важните подсистеми на културата. След това той разгледа в исторически аспект формирането и развитието на българската празнично-ритуална система. Научно обосновава и защитимо е, отбелязва авторът, конструирането на една макросистема, означена като „Съвременна (българска) празнично-ритуална система“, която върху основата на детерминантите „време на проявление“, „етнос“ и „българска социалистическа държава“ ще включи всички съвременни функциониращи празници и ритуали в НР България. Към двете основни подсистеми — социалистическата и църковно-религиозната — като трети компонент ще бъдат включени съществуващите празници и ритуали от традиционната празнично-ритуална система.

Следобедното заседание бе председателствувано от Стоян Генчев. В дневния ред бяха включени два доклада: „Методически въпроси, свързани с етнографското изследване на социално-нормативната страна на народната култура“ от ст. и. с. Райна Пешева и „Из историята на нашето тъкачество и декоративните тъкани по българските земи“ от ст. и. с. Гина Кръстева.

В доклада си Райна Пешева посочи, че един от въпросите, свързани с методиката на изследване на социално-нормативната култура, е трудното и разграничаване от компонентите на материалната и духовната подсистема на народната култура. Този въпрос е доста сложен, тъй като е свързан и с проблема за т. нар. „обща зона“ на предметената култура и на общественото съзнание. Социално-нормативната култура заема важно място в програмата за предаването и разпространението на етнокултурната информация. Тези положения очертават важното методическо значение на „дешифрирането“ на регулативните механизми, присъщи на нея в обектите на етнографското изследване.

Една от съществените процедури при изследването на социално-нормативната култура е разкриването на онези полета, в които се пресичат отношенията, присъщи на социалното съществуване на човека и семейството, проявяват се съответните им регулативни механизми. Втората важна процедура е разкриването на системите, чрез които се възпроизвежда социално-нормативната култура и се осигуряват нейните пространствено-временни параметри.

В доклада си Гина Кръстева подчерта, че произходът на тъкачеството в нашите земи трябва да се търси в най-отдалечената античност. Аргумент за такова предположение е преди всичко констатацията, че даже скромните обиталища, убежища и прибежища са

снабдени с тъкани, които облагородяват интериора и създават известен комфорт. На второ място, тъканите позволяват да се изучат най-старите средства за декорация, които съществували и съществуват винаги у народите, останали на ниско историческо равнище на тяхната еволюция. След това авторката разгледа в исторически аспект данните за тъкачеството на нашите земи през античността, средновековието и Възраждането.

Последното заседание на Семинара в сряда бе ръководено от проф. Седат Орнек от Турция.

Доклад на тема „Румънска народна орнаментика“ изнесе Р. Вулканеску. Той разгледа проблема въз основа на археологически и етнографски материал, като подчерта, че човешкото тяло или неговите части по-добре изразяват магичните идеи на примитивните хора. Авторът се спира на човешката ръка като най-сложната част от тялото в аспекта, в който той третира проблема, и по-специално като магически инструмент от най-висша степен. Проф. Р. Вулканеску говори за класификацията на антропоморфните елементи, както и за десакрализацията на някои мотиви.

Д-р Паул Дроджану прочете доклад на тема „Етнологията: от екзотиката към героичното“. Той посочи важното място на етнологията днес като обхваща и разнообразна наука, включваща етнографията, фолклора и изучаването на народното изкуство. От чужда наука за науката етнологията се превърна в нормална наука за нормалното. Като преминава от екзотичното към хуманизма, тя показва, че в областта на културата има не само различия в общността, но и съвместно съжителстване на еднакви ценности.

За Българската народна архитектура говориха с арх. Багра Георгиева. Тя се спира върху основните народни архитектурно наследство — селищното, жилищното и дворното строителство. След като разгледа тези важни елементи от народната култура, тя подчерта, че новите политически, икономически и социални условия настъпили у нас след 9 септември 1944 г., се отразиха съществено и върху българската архитектура, върху градоустройството и общественото развитие на съвременните селища, жилища и дворове.

Закривайки заседанието, О. Орнек изрази своето голямо задоволство от участието си в семинара, на който то се запознал с колеги и е получил впечатления от българската етнография и фолклористика. Той посочи високото научно равнище на изнесените доклади.

Трябва да се отбележи обстоятелството, че във връзка с прочетените доклади и през трите дни на деловата работа на семинара се състояха оживени дискусии. По разглежданите проблеми отнесе взеха както всички чуждестранни гости, така и почти всички български участници.

Високата оценка, която заслужи семинарът на младите етнографи и фолклористи от балканските страни, пролича най-добре в заключителното слово на директора на Етнографския институт с музей при БАН чл. кор. проф. д-р В. Хаджиниколов, който изтъкна неговото успешно прогичане. Изслушани бяха повече от десет доклада и бяха направени много изказвания. В тях бяха осветлени проблеми на палесетнографията, на историческата етнография, бяха демонстрирани възможности на най-младото направление в етнографията — етнографията на съвременността. Направени бяха интересни приноси и изводи. Най-радостното е, че семинарът протече при оживена дискусия. Положителен е и фактът, че гостите при оживена дискусия. Положението на българската етнографска наука. Той изрази увереност да се запознаят със състоянието на българската етнографска наука. Той изрази увереност, че подобни семинари би трябвало да се утвърдят като традиция и по възможност да се провеждат периодично във всяка балканска страна. Семинарът е важно средство за укрепване на взаимните връзки за развитието на балканската етнографска и фолклористична наука, за задълбочаване на дружбата и сътрудничеството между младите специалисти, между нашите народи.

В. Хаджиниколов посочи необходимостта в бъдеще участието на младите да бъде представители и от другите балкански страни — Югославия и Албания, млади балканисти от страните на Дунавския басейн. Накрая В. Хаджиниколов благодари от името на ръководството на ЕИМ на организаторите на семинара. Посочи активното участие на В. Търкова-Займова, която като секретар на Националния комитет по балканистика имаше много положителна роля в дискусията. Той благодари на присъстващите за тяхното дейно участие.

В програмата на семинара бяха включени и две екскурзии — до Рилския манастир и до Пловдив, които дадоха възможност да се проведе обзорно етнографско наблюдение на съвременното състояние на народната култура.

“Haberler: Türk Dil Kurumunca Düzenlenen Konuşmalar Dizisi” 1980 *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Nisan, C: XLI, S: 343, s. 255-256.

○ Türkiye Yazarlar Sendikasının 14 Şubat'ta Muhsin Ertuğrul Tiyatrosunda düzenlediği "Sinema-Edebiyat İlişkileri" konulu açık oturumu Attilâ Dorsay yönetti, konuşmacı olarak Lütü Akad, Bilgesu Erenus, Aziz Nesin, Halit Refiğ ve Vedat Türkali katıldılar.

○ Federal Almanya'da Türk yazarlarıyla Türk işçilerinin bir araya geleceği bir söyleşi gezisi düzenlendi. Geziye Fakir Baykurt, Füzruzan, Hasan Hüseyin, Yaşar Kemal, Aziz Nesin çağrıldılar.

○ 1966 yılından beri Amerika Birleşik Devletleri'nin Iowa Eyaletinde üniversiteye bağlı olarak sürdürülen "International Writing Program" (Uluslararası Yazı İzlenesi)ne bu yıl Türkiye'den Leyla Erbil katıldı. 1 Eylül'den 1 Ocak 1980'e dek haftada iki kez yapılan top-

lantılarda, birçok ülkeden gelen ozanlar, yazarlar kendilerini, ülkeleri yazımını tanıtıcı konuşmalar yaptılar, çeviri, okuma çalışmalarına katıldılar.

○ Fransız Akademisininin Roman Büyük Ödülü Henri Coulonges'un *L'Adieu a la femme sauvage* adlı yapıtına verildi.

○ "XIX. Dünya Tiyatro Günü", bu yıl da 27 Mart'ta kutlanmıştır. "Dünya Tiyatro Günü" dolayısıyla yayımlanan ulusal bildiriye bu yıl, ilk Türk kadın tiyatro sanatçısı olarak, Bedia Muvahhit yazmıştır. Bildiride, Bedia Muvahhit, tiyatro sanatının "barış ve sevginin birleşmesiyle doğduğunu"nu belirtmiştir.

Özcan YALIM

Haberleri

Türk Dil Kurumunca Düzenlenen Konuşmalar Dizisi

Türk Dil Kurumu geçen yıl olduğu gibi bu yıl da bir "Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları" dizisiyle "Hafta Sonu Konuşmaları" dizisi düzenlemiştir.

"Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları" 5 Mart'ta başlamış, o gün Dr. Ömer Demircan'la Dr. Ahmet Özen, sesbilim ve görevsel sesbilim üzerine konuşmuşlardır. 12 Mart'ta Dr. Cengiz Tosun dilin ses yönü ve incelenmesi üzerinde durmuş, 19 Mart'ta Prof. Dr. Nevin Selen dilin sesbirim dizgesini anlatmış, 26 Mart'ta da Doç. Dr. Bengisu Rona, Türkçenin ses dizgesini ele almıştır. "Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları"nın sonuncusu 2 Nisan'da "Lehçe ve Ağız Gereçlerinin Toplanması" konulu bir açık oturum olacak, Prof. Dr. Sedat Veyis Örneç, Doç. Dr. Semih Tezcan, Dr. Ayşe Yılmaz, Dr. Kayahan Erimer'in konuşmacı olarak katılacakları açık oturumu Doç. Dr. Mustafa Canpolat yönetecektir.

Öte yandan, "Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları" dolayısıyla CHP Genel Başkanı Sa-

yan Bülent Ecevit, Türk Dil Kurumuna bir tel-yazı göndermiştir. Sayın Ecevit'in telyazısı şöyledir:

"Sayın Cahit Külebi
Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı
Kavaklıdere-Ankara

Çağrınız için teşekkür ederim. Türk Dil Kurumunun Türk dilinin özleşmesine ve özleşerek gelişmesine katkılarını daha da etkinleştirme doğrultusunda düzenlediğiniz dilbilim ve dilbilgisi konuşmalarının önemli bir destek oluşturacağına inanıyorum. Bu inançla size, Türk Dil Kurumunun değerli üyelerine, dilbilim ve dilbilgisi konuşmalarına katılan sayın konuşmacı ve konuklara mutluluk ve esenlik dilerim. Saygılar sunarım.

Bülent Ecevit
CHP Genel Başkanı"

Türk Dil Kurumunun düzenlediği "Hafta Sonu Konuşmaları"da 22 Mart'ta başlamıştır. Bu konuşmaların ilki "Öz Türkçe Üzerine Tartışmalar ve Dilimizdeki Gelişmeler" konulu bir açık oturum olmuş, Emin Özdemir'in yö-

nettği açık oturuma konuşmacı olarak Ömer Asım Aksoy, Doç. Dr. Mustafa Canpolat ve Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu katılmıştır. 29. Mart'ta da Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, Japon dilinin gelişimi ve değişimi üzerinde durmuştur.

"Hafta Sonu Konuşmaları"nın nisan ve mayıs izlencesi de belli olmuştur: 5 Nisan'da Ali Rıza Önder, "Anayasa Dili ve Bugünkü

Türkçe"; 12 Nisan'da Prof. Dr. Şerafettin Turan, "Kültürel Gelişmelerde Türkçe"; 19 Nisan'da Atilla Özkırmı, "Okullarda Yazın ve Dil Öğretimi"; 26 Nisan'da Prof. Dr. Orhan Öztürk, "Hekimlik Terimleri Üzerine"; 3 Mayıs'ta Ali Yüce, "Söyleşi"; 10 Mayıs'ta Mehmet Salihoglu, "Ölümünün 23. Yılında Nurullah Ataç".

MANTIKSAL ANLAM KURAMI

Bir Giriş Denemesi :

Kaplamsal Yorumlama

Prof. Dr. Teo Grünberg - Dr. Adnan Onart

100 lira

MADENCİLİK TERİMLERİ KILAVUZU

Yeni Çıktı

50 lira

LEYLÂ İLE MECNUN

Fuzulî'den aktaran

Aziz Nesin

Yeni Çıktı

30 lira

Sahibi : Türk Dil Kurumu adına Prof. Dr. Şerafettin TURAN Sorumlu
Yönetmen : Cahit KÜLEBİ Yazı Kurulu : Adnan BİNYAZAR,
Ruşen KELEŞ, Mustafa Şerif ONARAN, Ali PÜSKÜLLÜOĞLU

Muhterem Seher Horasanlı (ÖRNEK)
Hanımefendiye an derin Saygıla-
rıyla. 13.7.1990 Kutlu Özen

Sivas Folkloruna Gönül Verenler:

Prof.Dr. SEDAT VEYİS ÖRNEK
(1929 - 1980)

Kutlu ÖZEN

Giriş: Değerli bilim adamı Sedat Veyis Örnek'i on yıl önce yitirdik... Sedat Veyis Örnek, halkbilim ve etnoloji dalında Profesörlük payesine ulaşmış bir bilim adamımızdır. Bu memleketin çocuğudur; Zara doğumludur... Böyle olmasına rağmen onu pek az kişi tanır. Bunda mütevazi kişiliğinin de rolü vardır. Gözlerden uzak kalmayı tercih etmiştir... Anadolu'yu karış karış gezmiş; Anadolu insanıyla oturup, kalkmış, onların sevgilerini üzüntülerini paylaşmış fakat alan çalışması bitir bitmez yine odasına kapanıp kalmıştır. Eserlerini bu mütevazi çalışma odasında bir bilim adamının belgeselliğiyle, bir sanatçının duyarlılığı ile hazırlamıştır. Türk folklor ve etnolejisine çok değerli eserler kazandırmasına rağmen sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Biz bu yazımızda kendisinden pek az söz eden, mütevazi bilim adamı Sedat Veyis Örnek'i anlatmaya çalışacağız.

HAYATI

Sedat Veyis Örnek, 1929 yılında Zara İlçesi'nde doğmuştur(1). Ahmet Örnek'in tek erkek çocuğudur. Ailesine "Şehzadecğulları" denilmektedir(2). Dareneli Veyis Efendi'nin torunudur. Kız kardeşi Seher (Örnek) Horasanlı'nın ifadesine göre aile 1. Dünya Savaşı yıllarında zahire ticareti için Darende'den Zara'ya gelmiş ve buraya yerleşmiştir. Ailenin soy-kütüğü meşhur âlim-mutasavvıf Şeyh Hamidî Velî/Somuncu Baba(1329-1412)'ya ulaşmaktadır(3).

Sedat Veyis, ilk öğrenimini Zara'da, orta öğrenimini Sivas'ta yaptı. 1948 yılında Sivas Lisesi'nden mezun oldu(4).

Örnek, Devlet adına burslu okuma şansını Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde bulduğundan üniversite eğitimini Ankara'da tamamladı. 1953 yılında İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu(5).

Kız kardeşinin ifadesine göre Yedeksubaylık eğitimini Seferihisar'da yapan Örnek, kendi isteği ile Kore'ye gitti (1955) ve askerliğin kalan bölümünü de burada tamamladı (6). Askerlik dönüşü (1956) lisansüstü eğitim görmek üzere kendi imkânlarıyla Almanya'ya gitti. Tübingen'deki Eberhard-Karl Üniversitesi'nde dinler tarihi ve etnoloji alanında yaptığı doktorasını 1960 yılında tamamlayıp yurda döndü (7). 1961'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Etnoloji Kürsüsü'ne asistan olarak girdi (8). Aynı fakültede 1966 yılında doçentlik, 1971 yılında profesörlük ünvanlarını kazandı. Ölümüne kadar da aynı fakültede öğretim üyesi olarak çalıştı (9). Bu arada Elazığ Fırat Üniversitesi (10) ile İzmir Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde folkler/halkbilim dersini okuttu (11).

Viyana (1963), Bonn (1969), Marburg ve Göttingen (1974) Üniversiteleri ile araştırma enstitülerinde alanıyla ilgili çalışmalar yaptı (12) ve konuk profesör olarak bulundu (13).

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Toplumsal Bilimler Komitesi'nde görev aldı (14). Türk Dil Kurumu ve Kültür Bakanlığı Yüksek Danışma Kurulu üyeliklerinde bulundu (15).

Örnek, folklerle ilgili eğitim verecek kürsülerin oluşturulması için de büyük çaba harcamıştır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki Etnoloji Kürsüsü'nün kaldırılıp Sosyal Antropoloji ve Halkbilim kürsüleri olarak ikiye ayrılmasını sağlamıştır. 1980'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Halkbilim Kürsüsü'nü kurmuştur (16).

Prof.Dr. Sedat Veyis Örnek'i 15 Kasım 1980 günü yitirdik. Cenazesi Fakülte'de yapılan bir törenden sonra Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verildi (17).

a. YAZI HAYATI

Sedat Veyis Örnek'in yazı hayatı Sivas Lisesi'ndeki öğrencilik yıllarından başlar. Ali Rıza Balaman, Sedat Veyis'in o yıllarını şöyle anlatır: "...Babası bir kahve dükkânı işletir, kendisi de o zaman Sivas'ta yayınlanan Hakikat gazetesinde gece işçisi olarak çalışırdı. Gazetede çalıştığı ilk yıllar onun yazı hayatının da başladığı dönemlerdi. Aynı gazetede 1948 yılında ilk hikâyesi "Bir Tutam Saç" adıyla ve kendi imzasıyla yayınlandı" (18). Seher (Örnek) Herasanlı ise ağabeyinin Hakikat gazetesinde yayınlanan ilk hikâyesinin "İnce Dert" başlığını taşıdığını söylemektedir. Ona göre Sedat Veyis, yazı hayatına "Postacı" adlı bir şiirle başlamış, bunu Hakikat'te okuyan

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Veyis'i çok beğenmiş, onunla tanışmış ve Sedat Veyis'in ölümüne kadar süren bir dostluk kurmuştur.

Muhlis Nafiz Günay ise "Sedat Veyis Örnek, Sivas basınına küçük fıkralarla girmiştir" demektedir(19).

Sedat Veyis Örnek daha sonraki yıllarda hikâye, eleştiri, oyun, çeviri ve kitap tanıtma yazılarını Varlık, Yeditepe, Değişim, Su, Türk Dili gibi dergilerde yayımlamıştır.

Sedat Veyis Örnek daha çok oyun yazarı olarak tanındı. Kurt, Oyunu(1960), Pirinçler Yeşerecek(1968), Manda Gözü(1969) ; Tancred Dorst'tan çevirdiği "Sur Dibinde" ile S. Mrozek'ten çevirdiği "Polisler" adlı oyunları Devlet Tiyatroları'nda oynandı(20).

"Kurt" adlı oyununda Anadolu törelerini, "Pirinçler Yeşerecek" adlı eserinde ise Kore savaş anılarını işledi.

b. FOLKLOR HAYATI

Sedat Veyis Örnek, hayatı boyunca folklor çalışmalarını bilimsel bir temele oturtmaya çalışmıştır. Özellikle "Türk Halkbilimi" adlı kitabı, kaynaklar ve belgeler açısından alanındaki en yetkin örneklerdendir. Sedat Veyis Örnek, eserinin önsözünde şöyle diyordu:

"... Aslında halkbilim(folklor), ülkemizde bu alanda çalışan beş on kişinin dışında yanlış anlaşılmiş, bu yanlış giderek konuya ilgi duyanlara da aşılarmıştır. Öyle ki, bugün yaygın kullanışıyla "folklor" denilince sadece halk oyunları, halk türküleri ve bunlarla ilgili gösteriler anlaşılmakta ; bu yanıştan kaynaklanan bir "folklorculuk" modası kimi derneklerden okullara, resmî kuruluşlardan turistik bürolara, radyo, televizyon ve basın gibi haberleşme araçlarına değin geniş bir alanda etkisini sürdürmektedir. Oysa "folklor", en yalın anlatımla bir ulusun ya da belirli bir bölge halkının, bir kentin, bir ilçenin, bir köyün maddi ve manevî alandaki geleneksel kültür türlerini ve yaşama biçimlerini bilimsel yöntemlerle derleyen, sınıflayan, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir birleşime vardırılmayı amaçlayan bilim dalıdır"(21).

Sedat Veyis Örnek, "Türk Halkbilimi" adını taşıyan bu eserinin dışında altı önemli eser daha yayımlamıştır.(Bkz. Kitapları). Bunlardan "Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki" adını taşıyan eseri Sivas yöresinde yapılan bir alan çalışmasının ürünüdür.

Ayrıca bu eserlerin dışında folklor ve etnoloji alanında yazmış olduğu bilimsel yazıları da bulunmaktadır. (Bkz. Makaleleri.)

Daha önce de temas ettiğimiz gibi Sedat Veyis Örnek sadece eser yazmakla kalmamış, folklerle ilgili eğitim verecek kürsülerin oluşturulması için de büyük çaba harcamıştır. 1980'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Halkbilim Kürsüsünü kurmuştur.

Sedat Veyis Örnek, samimi bir Atatürkçüydü. Atatürk'e gönülden inanmıştı.

Üniversitelerdeki öğretim üyeliği sırasında yüzlerce öğrenci yetiştirmiş, bunlardan kimisi kendi dallarında gerçek birer uzman olmuştur.

Bir kaç yabancı dil bilen Sedat Veyis Hoca'nın epey genç yaşta ölümüyle Türk folkleri ve etnolojisi yeri pek doldurulmayacak bir değerini yitirmiştir. Aradan geçen on yıl bunu göstermiştir.

Türk folkler ve etnolojisine ölümsüz eserler kazandıran Sedat Veyis Örnek'i saygı ve rahmetle anarım. Bu biyografik araştırmamı hazırlamanda verdiği bilgilerle ve dökümanlarla bana yardımcı olan Sayın Seher (Örnek) Herasanlı'ya teşekkür ederim.

KİTAPLARI (Folklor-Etnoloji):

1. Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki; A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Yay., Sayı: 174, Ankara-1966, 139 s.
2. 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane; Gerçek Yay. 100 Soruda Diz., İstanbul-1971, 231 s.
3. Etnoloji Sözlüğü; A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Yay.: 200, Ankara-1971, 268 s.
4. Anadolu Folklorunda Ölüm; A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Yay.: 218, Ankara-1971, 149 s.
5. Budunbilim Terimleri Sözlüğü; Türk Dil Kurumu Yay.:388, Ankara-1973, 92 s.
6. Türk Halkbilimi; T. İş Bankası Kültür Yay.:180, Ankara-1977, 262 s.
7. Geleneksel Kültürümüzde Çocuk; T. İş Bankası Kültür Yay.: 206, Ankara-1979

BİLİMSEL YAZILARI

1. İlkelerde Dinsel Temel Kavramlara Genel Bir Bakış; DTCT Der., XX/3-4, Ankara-1963
2. Etnolojinin Tarihçesi, Başlıca Ekelleri ve Görevleri; Antropoloji Der., 4. Sayı 1967-1968(1969), s. 165-194
3. Türk Halkbiliminin Sorunları; Türk Dili Der., 257. Sayı, 2/1973, s. 385-391
4. Anadolu Folklorunda Yas; I. Uluslararası Türk Folkloru Semineri Bildirileri, Ankara-1974, s.399-409
5. Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma; Beğaziçi Üniv. Halkbilim Yıllığı, İstanbul-1975, s.101-112
6. Eğitim ve Öğretimde Halkbilim, Cumhuriyet Gaz. 2 Ekim 1980

Dipnotlar ve Kaynakça:

1. S.V.Örnek, Türk Halkbilimi adlı eserinde doğum tarihini 1927; Türk ve Dünya Ünlüleri Ans. 11 Eylül 1927; Behçet Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nde 1928; A.Rıza Balaman, 1929 olarak vermektedir. Kız kardeşi Seher (Örnek) Horasanlı ise ağabeyinin doğum tarihinin 1929 olduğunu söylemektedir.
2. Burhan Karapınar, Prof.Dr. Sedat Veyis Örnek, ZARA (Halk Eğitim Merkezi Bülteni), Sayı:7, Kasım 1989, s. 9
3. Sedat Veyis Örnek'in kızkardeşi Sayın Seher (Örnek) Horasanlı ile 8 Temmuz 1990 pazar günü kendi evlerinde yaptığımız konuşma.

4. S.Veyis Örnek'in Sivas Lisesi'nden mezuniyet tarihi bütün kaynaklarda 1949 yılı olarak geçmektedir. Halbuki Sivas Lisesi Mezuniyet Defteri'nde Sedat Veyis Örnek 1948 yılı mezunları arasında yer almaktadır. Bkz. Sivas Lisesi 100. Yılı (1887-1987), Yıllık, Kutlutaş Yay. Ankara-1988
5. Dr.Ali Rıza Balaman, Halkbilimci Sedat Veyis Örnek'in Ardından, Ege Üniv. Sosyal Bil. Fak. Dergisi, 2(1981)'den ayrı basım, s.343
6. Seher (Örnek) Herasenli, a.g.k.
7. Türk ve Dünya Ünlüleri Ans., Fas. 78, Sedat Veyis Örnek mad., s. 4358 (Anadolu Yayıncılık)
8. Türk ve Dünya Ün.Ans., s.4358
9. Balaman, a.g.m., s.343
10. Türker Acaroğlu, Prof.Dr.Sedat Veyis Örnek, Türk Folkloru, Sayı: 17, Aralık 1980, s.4
11. Balaman, a.g.m., s.343; S.V.Örnek bu görevini 1971-79 yılları arasında yapmıştır.
12. Türk Halkbilimi, arka kapaktaki biyografi.

13. Türk ve Dünya Ün. Ans., s.4358
14. Acaroğlu, a.g.m., s.4
15. Oktay Akbal, Ölümler ve Biz, Cumhuriyet Gaz. 23 Kasım 1980; Balaman, a.g.m., s.344
16. Türk ve Dünya Ün. Ans., s.4358-59
17. Acaroğlu, a.g.m., s.4; Balaman, a.g.m., S.Veyis Örnek'in ölüm tarihini 14 Kasım 1980 Cuma sabahı olarak vermektedir.
18. Balaman, a.g.m., s. 343
19. Muhlis Nafiz Günay, Sedat Veyis Örnek (Neşredilmemiş hatıra, A.Turan Alkan arşivi)
20. Türker Acaroğlu, a.g.m., s.5
21. Örnek, Türk Halkbilimi, s.7

Yitirdiklerimiz, 1980 “Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek”, *TDK*.

YİTİRDİKLERİMİZ:

PROF. DR. SEDAT VEYİS ÖRNEK

Kurumumuzun Yönetim Kurulu üyelerinden, değerli bilim adamı Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, 15 Kasım 1980'de Ankara'da yaşama gözlerini yummuştur.

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, 1927'de Sivas'ın Zara ilçesinde doğmuştur. Sivas Lisesini bitirdikten (1949) sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girmiş, 1953'te de burayı bitirmiştir. Askerliğini Kore'de yapmıştır. Prof. Dr. Örnek, Almanya'da Tübingen Üniversitesinde dinler tarihi ve budunbilim (etnoloji) alanında doktora yapmıştır (1960). Yurda dönüşünde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine budunbilim asistanı olarak girmiş (1961), daha sonra doçent (1966) ve profesör (1971) olmuştur.

1963 ve 1979'da Viyana'da, 1969'da Bonn'da, 1974'te Marburg ve Göttingen'de üniversite ve araştırma enstitülerinde budunbilimle ilgili çalışmalar yapmış olan Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Budunbilim (Etnoloji) Kürsüsü öğretim üyesiydi, bu yıl kurulan Halkbilim Kürsüsüne de başkan olmuştu. Ayrıca İzmir'de Güzel Sanatlar Fakültesinde ve Elâzığ Fırat Üniversitesinde de dersler vermekteydi.

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, kendini bilimsel çalışmalara vermeden önce, yazın dergilerinde bir öykücü olarak yer almıştı. *Varlık* ve başka dergilerde ilgi çeken öyküleri yayımlanmıştı. Ayrıca, bir oyun yazarı olarak da görünmüştü. Oyunlarından *Kurt* (1964/65) İstanbul Şehir Tiyatrolarında, *Pirinçler Yeşerecek* (1969) Ankara'da Devlet Tiyatrosunda oynanmıştı. Türkiye Radyolarında da *Manda Gözü* adlı oyunu yayımlanmıştı.

Dergilerde kalan yazıları dışında, yayımlanmış yapıtları şunlardır: *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* (1966), *Etnoloji Sözlüğü* (1971), *İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane* (1971), *Anadolu Folklorunda Ölüm* (1971), *Budunbilim Terimleri Sözlüğü* (1973), *Türk Halkbilimi* (1977), *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* (1977).

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, herkesçe sevilen, sayılan bir insan, çok değerli bir bilim adamıydı.

Anısı önünde saygı ile eğiliriz.

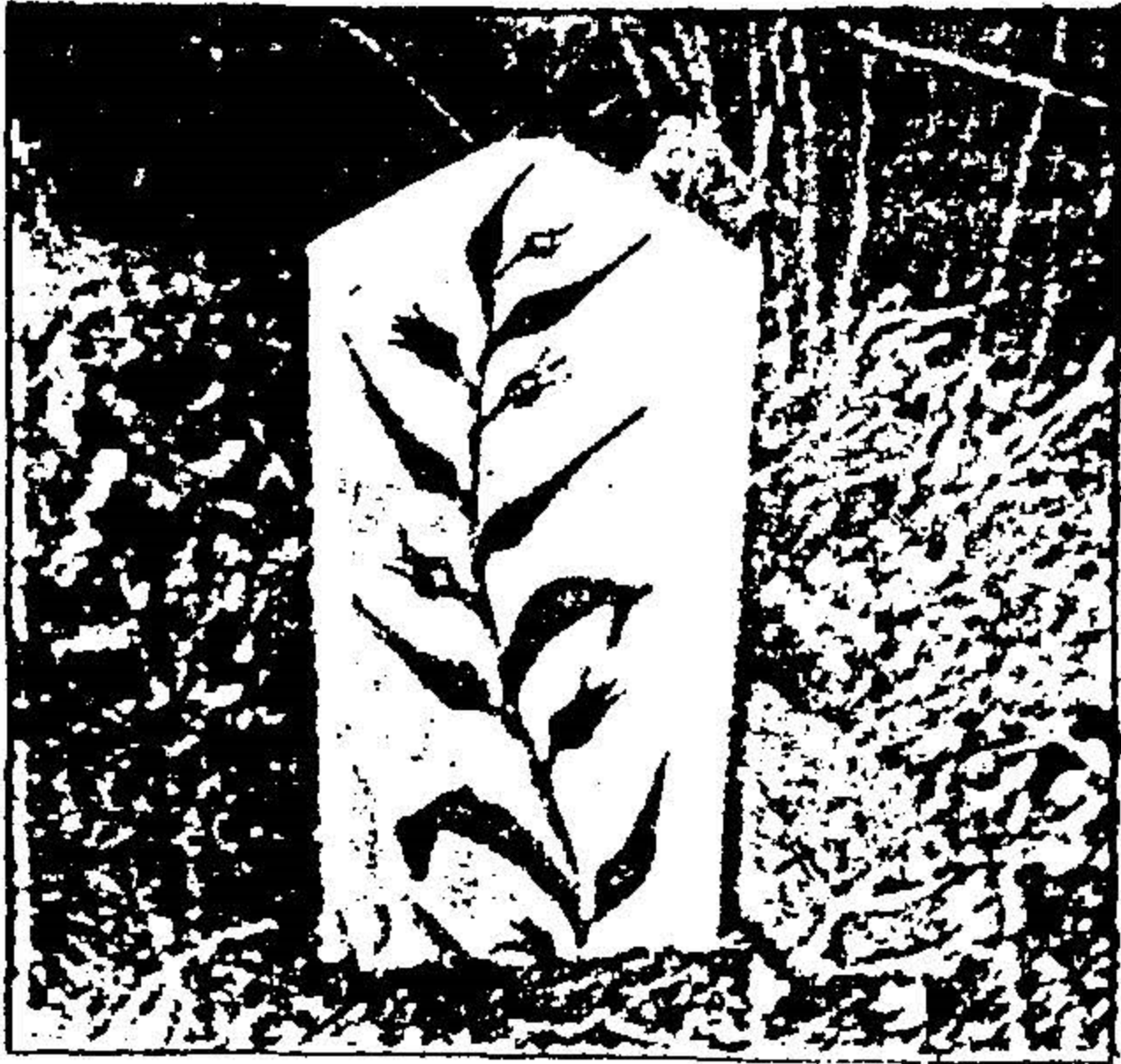
Oral, Zeynep 1980 "Sedat Veyis Örnek, Bir Yaşam Boyu Türk Halk Bilimi", *Milliyet Gazetesi Aktüalite Eki*, Sayı 33 (106), 17-18.

SEDAT VEYİS ÖRNEK

BİR YAŞAM BOYU TÜRK HALK BİLİMİ

①

②

Sedat Veyis Örnek'in objektifinden yaşamın evreleri: (1) Bir dükkânda yan yana satılan beşik ve tabut. (2) Çiçekli mezartaşı. (3) Bayramlık çiyimiyile tezekler önünde bir çocuk.

GEÇTİĞİMİZ hafta önemli bir bilim adamımızı yitirdik: Sedat Veyis Örnek. İçinizden kaçı onu tanıdınız, kitaplarını okudunuz ya da adını duydunuz, biliyorum. Ben onunla hiç

karşılaşmadım. Yalnız bildiğim, onun yazdıklarını, onun kitaplarını okuduktan sonra, çevreme, toplumuma yepyeni gözlerle bakmaya başladığım... Onu okuyanların, çevrelerini, bu ülkeyi, bu ülkenin insanlarını daha çok sevdiklerine, ya da daha çok sevmeye başladıklarına da inanıyorum. Eninde sonunda sevmek, daha çok tanımak değil de nedir ki. İşte onun yazdıkları, bize yöreleri, yörelerin insanlarını tanıtıyor, daha yakından tanıtıyordu.

DÜNYAYI ALGILAMA...

Sedat Veyis Örnek, 15 Kasım sabahı, 53 yaşında yaşama gözlerini yumdu. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Halkbilimi Kürsüsü kurucusu ve başkanıydı. Başlıca yapıtları şöyle sıralanabilir: "Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki" (1966), "Etnolojik Sözlüğü" (1971), "İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane" (1971), "Anadolu Folklorunda Ölüm" (1971), "Türk Halkbilimi" (1977) Başka bir deyişle tüm yaşamını halkbilimine vermişti Sedat Veyis Örnek.

"Halkbilim, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddî ve manevî alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da birleş-

③

(Sayfayı çeviriniz)

me vardırımıyı amaçlayan bir bilimdir" diye tanımlıyordu halkbilimi Sedat Veyls Örnek. (Türk Halkbilimi - İş Bankası Kültür Yayınları).

"Bir ülkenin, bir yöre halkının, bir etnik grubun yaşamının bütününü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını, çevresini ve dünyayı algılayışını açıklamada,

Geleneksel ve töresel yaşamı düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren bir dizil beceriyi, beğeniyi, yaratıcı, töreyi, kurumu, kurumlaşmayı göz önüne sermede...

Bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla da zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, âdetler zincirini saptamada, bu zincirin köstekleyici ya da destekleyici halkalarını tek tek belirlemede...

Halk kültürünün atar damarını yakalayıp, bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada halkbilimin rolü ve önemi birinci derecededir." diyordu. Sedat Veyls Örnek. Bırakın bunların tümünün önemini, yukarıda paragraflara ayırıp sıraladıklarımın yalnız birinin bile ne müthiş bir önem taşıdığını düşünün. Ve isterseniz biraz geriyeye dönüp, yeniden okuyun şu son alıntıyı... İşte Sedat Veyls Örnek, tüm çalışmalarını bu müthiş yolda yoğunlaştırmıştı.

● YOZLAŞMADAN YAKINIRDI

En çok "folklor" sözcüğünün asıl anlamını yitirip, yozlaşmasından yakınıyordu: "Halkbilim, uzun bir süreden beri ülkemizde çoğu zaman sadece yerel halk oyunlarını, türkülerini, gösterilerini kapsayan, dar ve yanlış bir alana sıkıştırılmış, giderek yol ve zararlı bir 'folklorculuk' modasının gelişip yayılmasına yol açılarak, 'folklor' terimi bilimsel anlamından saptırılmıştır.... Bunda, sözde 'folklorcuların', kurumların, derneklerin, sanayi kuruluşlarının, turistik büroların, basın, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının da bağışlanmayacak rolleri olmuştur, halen de olmaktadır" diyordu. Ve bu konularda devletin bir kültür politikası olmamasına dikkatleri çekiyordu.

Artık Sedat Veyls Örnek, yakınamıyacak, çeşitli konulara dikkatlerimizi çeke-meyecek. Ama kitapları, eserleri, yazdıkları... onlar sürdürecektir bu görevi bundan böyle. Ve bakalım biz, radyolarımız, televizyonlarımız, basınımız gibi iletişim araçlarımızla, turistik bürolarımızla, derneklerimiz, sanayi kuruluşlarımız ve devletimizle, biz neleyapacağız? Onun uyarılarına, onun önerilerine ne karşılık vereceğiz...

Halkbilimin, giderek yerellikten ve ulusallıktan evrenselliğe geçip, insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaya yöneldiğine inanan Sedat Veyls Örnek'in önünde saygıyla eğiliyoruz.

Hızlan, Doğan 1980 “Ağzı Avşar Elması Yavrum”, Cumhuriyet Gazetesi, 31 Ocak.

“Ağzı Avşar elması yavrum,,

Doğan HIZLAN

1979 çocuk yılını geride bıraktık. Bu yılda çocukların mutluluğu, daha iyi beslenmeleri ve daha rahat bir yaşam sürmeleri için birşey yapılamadıysa da onlarla ilgili hikâye kitapları ve romanlar yayınlandı. Hiç kuşkusuz çocuğun bizim geleneksel kültürümüzdeki yerini irdeleyen bir çalışmanın gereksinimi her zaman duyuldu. Sedat Veyis Örnek'in Geleneksel Kültürümüzde Çocuk adını taşıyan incelemesi bu boşluğu dolduruyor.

Örnek'in derlemeye, araştırma mayaya dayanan bu çalışması Anadolu'nun çocuğa bakış açısını yansıtmakla kalmıyor, bir toplumun çocuğa yaklaşımını, ona verdiği değerleri belirleyen ölçütleri toplamlarını sunuyor.

Önsöz'de bu çalışma için 575 kaynak kişiye başvurulduğu belirtiliyor. Çeşitli yörelerden kişiler kısırlıktan çocuğa konulan ada, iyileştirilmesine kadar çeşitli öğeleri içeren bilgilerle Anadolu'da çocuk olgusuna açıklık getiriyorlar.

Önsöz'de de belirtildiği üzere, bu çalışmanın içindeki malzeme öğretmenlerden tutun, psikiyatlara, toplumbilimcilerden doktora kadar çeşitli uzmanların yararlanacağı bir malzemedir. Toplumunu, toplumunun çocuk olgusuna bakışını öğrenirlerse varacakları yargının, yapacakları çalışmanın da güvenilir ve sağlıklı olacağı inancındayız.

Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, kaynak kişilerin ağzından birçok saplantılarımızı sergiliyor. Sözelimi erkek evladı yeğlemek gibi. Bakın Pülümür'den biri ne diyor: «Kızı çok sevmez ki, doğurmak için çareler alalım. Kız elalemizin ocağını tütürür, bizim ocağımızı oğlan tütürür. Bizde kız tüketicisi, sömürücü olarak görülür.» Bu sözler ekonomik düzenimizde kızın yerini belirlemesi açısından da bir önem taşımaktadır.

Çocuk konusuna eğilen birçok kişi bu araştırmadan çocuğu, asıl halkı öğreneceklerdir. İnançların bütünlüğü bir halk dünyası görüşünü buradan

■ Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, Sedat Veyis Örnek, Türkiye İş Bankası-Yayınları, 175 lira.

öğrenmek mümkündür. Sözelimi adların yıldızına inanan hal kımız bazı isimlerin çocuğa ağır geldiğini söyler ve onu değiştirir.

Gelenekleri yalnızca bilisizlikle (cehaletle) açıklamak yeterli bir neden olmuyor. Altında yatan toplumsal kökenlere de eğilmek gerekiyor. Sedat Veyis Örnek'in bu çalışması bizde geleneğin yaşayan yanının niçin yaşadığının yanıtını vermiş

oluyor.

Bir kadının çocuğun adı konusunda söyledikleri inançla birlikte taşıdığı çelişkiyi de göstermesi yönünden ilgi çekicidir. «Bir komşunun çocuğu çok zayıftı. Hiç ilerlemiyordu. Hocaya sordular. İsmi Zuhâl koyn dedi. İsmi değiştikten sonra çocuk iyileşti. Ama bunlar fasa fiso şeyler.»

Beşik-kertmesi denilen küçüktan evlendirme olayı konu-

“Milliyet Sanat Dergisi,,nin ilk sayısı şubat ayında çıkıyor

Milliyet Sanat Dergisi şubat ayında ilk sayısını «Yeni Dizi, Sayı 1» çerçevesinde yayınlayacaktır. Ülkü Tamer yönetimindeki bir kadro tarafından hazırlığı uzun zamandır sürdürülen derginin yine aynı boyutlarda, bu kez 128 sayfa, bir kitap biçiminde çıkartılacağı, ayrıca dört sayfalık kuşe kâğıdına basılmış özel bölümlerin de bulunacağı bildirilmiştir.

Milliyet Sanat Dergisi'nin ilk sayısında Abdi İpekçi Röportaj Yarışması'nda ilk üç dereceyi paylaşan yapıtların yanı sıra Gültekin Çizgen'in fotoğraflarına yer verilecektir. Sinema, tiyatro, kitap, sergi, opera, bale ile öteki görsel ve plastik sanatlar ürünlerinin tanıtımıyla birlikte yurt içi ve yurt dışı sanat haberlerinin de yer alacağı «Milliyet Sanat Dergisi»nin ilk sayısında Oktay Akbal, Füzuzan ve Aziz Nesin'in birer öyküsü yayınlanacaktır. Dergide ayrıca Oğuz Alkon, Orhan Burian, Metin And, Engin Çizgen, Hikmet Dizdaroğlu, Konur Ertop, Vedat Günyol, Nedim Gürsel, Talât Sait Halman, Atilla İlhan, Alpay Kabacalı, Onat Kutlar, Sait Maden, Elif Naci, Sabiha Tansug, Mina Urgan, Hilmi Yavuz ile Çetin Yetkin'in yazıları bulunmakta, Mümtaz Soysal «Abdi, Adamı» başlıklı bir yazıyla yer almaktadır. Melih Cevdet Anday, Özdemir Asaf, Yusuf Atılgan, Edip Cansever, Necati Cumali, Kemal Özer'in şiirleri, Feruh Doğan, Mistik, Turhan Selçuk'un çizimleri ile yer alacağı dergide Hakkı Alacakaptan, Üner Birkan, Mehmet H. Doğan, Daniyal Eric, Osman N. Karaca, Ahmet Köksal, Kaya Özsegin, Atilla Sav, Emel Ceylan Tamer ve Faruk Yener çeşitli konularda değerlendirmeler yapmaktadır.

sunda da unutulmaz belgeler var kitapta.

Biz Sedat Veyis Örnek'in araştırmasının bir başka yanına değinmek isteriz. Yerel dilde kullanılan sözcükler zengin bir sözlük oluşturuyor bu kitap aracılığıyla. Romancılarımız, öykücülerimiz çocuk üzerine yazdıklarında bu sözcüklerden yararlanarak zengin bir dil dağarcığı, bir kavramlar toplamı elde edebilirler. Çocuğun organlarından tutun adlarına kadar bir çok sözcük yazarlarımızın za bir derleme sözlüğü kadar hizmet götürmektedir.

Örnek'in araştırmasının beni ilgilendiren bölümü Atasözleri ve Özdeyişler, Deyimler bölümü oldu.

Ninniler'den sonra masallardan da halkbilimcileri, masal severler ayrı bir lezzet alacaklardır.

Sedat Veyis Örnek'in Geleneksel Kültürümüzde Çocuk, çocuk yılının en önemli araştırması bence. Yalnız bir toplumda çocuk olgusuna bakış, bilim gözüyle vermekle yetinmiyor, başka bilim dallarına ve sanatımıza zengin malzemeler sunuyor.

Başvuru kitaplığımızın önemli bir yapıtı olacak.

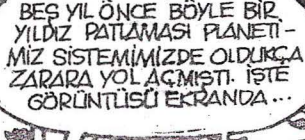
«Dünden Bugüne Edebiyatçılarımız» başlıklı bir ansiklopedik sözlük hazırlanıyor

Genç kuşak öykücü ve çevirmenlerinden Mustafa Banel yaklaşık 1000 yazar ve oranın yer alacağı «Dünden Bugüne Edebiyatımız» adlı bir ansiklopedik sözlük hazırlanmaktadır.

ABeCe Yayınları arasında yer verilecek olan ansiklopedik sözlükte yazar ve ozanların öğrenim durumları, çalıştığı işyerleri, ilk ürünün adı ve yayın tarihi, bugüne dek ürün verdiği dergi ve gazeteler, kitapları ve aldığı ödüller ile yılları anlatılmaktadır. Çalışmanın bu yıl içinde yayın yaşamına gireceği bildirilmiştir.

GARTH

MARTIN STORM

BEŞ YIL ÖNCE BÖYLE BİR YILDIZ PATLAMASI PLANETİMİZ SİSTEMİMİZDE OLDUKÇA ZARARA YOL AÇMIŞTI. İŞTE GÖRÜNTÜSÜ EKRANDA...

Canda, M. Şerefettin 1980 “Geleneksel Kùltürümüzde Çocuk”, *Anadolu Gazetesi*, 16 Mart, Sayı 3172, 3.

Geleneksel kültürümüzde -ÇOCUK-

Dr.M.Şerefettin Canda

«Geleneksel Kültürümüzde Çocuk» adlı yapıtı (kitabı) okuyoruz. Türkiye İş Bankası Kültür yayınlarından Yazarı Prof. Dr. Sedat Vevis ÖRNEK. Eederi 175 TL, 413 yaprak ve ikinci hamur kağıda 5 000 adet S. Toraman Matbaasında, Ankara'da basılmış. Daha ilk bakışta yapıtın geniş bir inceleme ve araştırma ürünü olduğu izlenimi alınmakta.

Okunduğunda bu yargı doğrulanmakta. 1979 Dünya çocuk yılında da bu özgün yapıtı yayımlanması anlamlıdır.

Yapıtın dış kapağı da oldukça iyi hazırlanmış. Ön yüzünde Anadolu'dan çeşitli çocuk görüntülerini yansıtan resimler özgün renk ve desenleri ile çok güzel. Ayrıca Dünya çocuk yılı ve Türkiye İş Bankası simgeleri de kullanılmakta. Kapağın arka yüzünde ise yazarın bir resmi ile yazarı ve yapıtı tanıtıcı bir yazı yer almaktadır. Buradan yazarın HALK BİLİM, FOLKLOR ve ETNOLOJİ alanlarında birçok yayını bulunduğunu öğrenmektedir.

Yapıtla ilgili tanıtıcı bazı satırlar da şöyle : Bu kitapta sergilenen gerçek ülkemizin 230 değişik yerleşme biriminde yaşayan 575 kaynak kişiden bilimsel teknikler

uygulanarak derlenmiştir. Çocukla ilgili anneye ilgili yüzlerce açıklayıcı örnek, töre, adet uygulama, işlem, ninni, ağıt oyui, masal vb. «Geleneksel Kültürümüzde Çocuk» başta halk bilimciler olmak üzere, doğum ve çocuk uzmanı doktorların, kültür ve kişilik konusunda çalışanların, prikiyatristlerin ruhbilimcilerin, topumbilimcilerin, eğitimcilerin, çocuk gelişimiyle uğraşanların ana babaların, geleceğin kuşaklarını yetiştirmekle yükümlü Kurum, kuruluş ve yöneticilerin yararlanacakları sistemli ve zengin bir gereci içermektedir.»

Yapıtın ön sözünde ise «Çocukla ilgili zengin bir halkbilimsel gereci sergileyen bu kapsamda bir çalışmanın ilk kez yapıldığı» bildirilmektedir.

Ayrıca yine ön sözde şu görüşler yer verilmektedir «Geleneksizliği ağır basan bir çocuk konusundaki eğilimlerini, uygulamalarını, tutum ve davranışlarını hesaba katmadan köklü bir atılım, eğitim ve değişime gidilemeyeceğini belirtmek isteriz.»

Yazar kaynak kişilerde şöyle seslenmekte : «Nice sıkıntıya, acıya, sevinci, coşkuyu özümleyen, yaşlarının gerçeklerinden çekip çıkardıkları, süzüp aktardıkları buncu bilgiyi büyük bir cömertlikle veren bu insanlara şükranların en hası sunulur ancak.»

XII bölümden oluşan yapıtın son kısmında kaynak kişi künyelerini, yer adları dizini ile araştırmada kullanılan soru kâğıtlarının bir örneği bulunmaktadır.

Giriş bölümünde araştırmacının ve kaynakların ışığında toplumumuzun çocuk konusundaki adet, töre ve inançları toplu olarak değerlendirilmekte ve daha ayrıntılı bilgi isteyenler için ilgili kaynaklar bildirilmektedir.

Haber Servisi 1980 “Hemşehrimiz Sedat Veyis Örnek’i Kaybettik”, *Anadolu Gazetesi*,
18 Kasım, Sayı 3380, 1-4.

NE MUTLU
YÜKÜM DİYENİ

18
KASIM
1980

SAU

Anadolu

YIL : 12

GENÇLÜK BAĞIMSIZ SIYASİ GAZETE

SAYI 3100

HERGÜN

4

Sayfa

500 Krş

BASIN
MİLLETİN MÜFTÜREK
SENİDİR. BAŞLI BASINA
DİR KUVVEYİ BİR GÜÇ
DİR ÖZGÜRDÜR

K. ATATÜRK

Hemşehrimiz Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'i yitirdik

Örnek dün Maltepe Camiinde kılınan öğle namazını müteakip Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verildi

Prof. Örnek DTC Fakültesi Halkbilim Kürsüsü Kurucusu ve Başkanı bulunuyordu

HABER SERVİSİ Prof. Doktor Sedat Veyis Örnek'i kaybetmiş hemşehrimiz Örnek'in vefatını haberi

● BUGÜN

Sedat Veyis Örnek

Ömer Cabit YILDIZ

Ağabeylerden, dostlardan birşey dahi yitirdik. Değeri bir saat, gücü bir asrıdır. İki. Yalnız

dün kâşâhâk bir topluluğun kâşâhâk üyesi maltepe camiinde kılınan öğle namazını müteakip Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verildi.

1928 yılında Zaire'da doğan hemşehrimiz Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek fakültesi Halkbilim Kürsüsü'nde doçentlik görevini sürdürmektedir. 1968 yılında Doçent, 1972 yılında da Profesör olan hem

şehrimiz Sedat Veyis Örnek'in bilim, edebiyat ve tiyatro üzerine çok sayıda yapıtları bulunmaktadır. En son bilimsel yapıtı olan «Gençlik ve Kültürümüzde Çocuk» ismiyle yayımlanmış kitabında yer almıştır.

DTC Tarih ve Coğrafya Fakültesi halkbilim kürsüsü kurucusu ve başkanı olan hemşehrimiz Sedat Veyis Örnek'in ölümü bütün

şehrimiz üyeleri tarafından üzüntüyle karşılanmıştır. Arkası Sayfa 4'de

Atatürk'ün 100. Doğum Yılı Kutlama ve Danışma Kurulu çalışmalarına başladı

HABER SERVİSİ Cumhuriyetimizin kuruluşunu 100. Önder ve büyük Devlet Adamı Mustafa Kemal Atatürk'ün 100. Do-

ğum yıldönümünü 1981 yılında Ankara'da gerçekleştirilen Atatürk'ün 100. Doğum Yılı Kutlama ve Danışma Kurulu çalışmalarına başlamıştır. Ankara'da gerçekleştirilen Atatürk'ün 100. Doğum Yılı Kutlama ve Danışma Kurulu çalışmalarına başlamıştır. Ankara'da gerçekleştirilen Atatürk'ün 100. Doğum Yılı Kutlama ve Danışma Kurulu çalışmalarına başlamıştır.

Hemşehrîmiz Prof. Dr. Sedat Veyis örnek

Örnek için dün saat 11.00
da Dil Tarihi ve Coğrafya
Fakültesinde bir tören dü-

zenlenmiştir. Öğle namazın
dan sonra Cebeci ayni me-
zarlığında toprağa verilmiş
hemşehrîmiz Sedat Veyis
Örnek'in ailesi yakınları ve
arkadaşlarına başsağlığı,
kendisine tıvırlan rahmet
ilerdir.

Hemşehrîmiz Örnek aynı

la Türk Dil Kurumu Yöne-
tim Kurulu üyesiydi.

Gemerekte

yapılan törende ele geçi-
rildiği ve Cumhuriyet Sey-
ahına verildikleri de be-
lirulmiştir.

Gemerekte
bir şahıs

Yıldız, Ömer Cahit 1980 “Sedat Veyis Örnek”, *Anadolu Gazetesi*, 18 Kasım, Sayı 3380, 1.

● BUGÜN

Sedat Veyis Örnek

Ömer Cahit YILDIZ

Agabeylerden, dostlardan birini daha yitirdik. Değerli bir yazar, güçlü bir araştırmacı idi. Yalnız Sivas'ımızın değil, Türkiye'mizin yalıtıldığı örnek kışkırtıcı biriydi.

15 Kasım 1980 Cumartesi günü saat 20.30 ha berlerim televizyonunda 'ti'yurdum. Haberlerim bitimine yakın bir anda çok sevdiğim, çok saydığım ve kendisine çok inandığım Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'in fotoğrafı ekranda görünür. Anı haberi yıldırım gibi çarptı beni. Bir süre kendime galeme dim. Bende bıraktığı izlenimler, yarım gibi gelip geçti. Sivas'a son gelişimde Örnek'i sevdiğim arkadaşları ile birlikte görüşme-şim. Tabii ki Ödemiş'ten salınamızla geçen o kısa süre hiç mi hiç unutmam. O anda Cumhuriyeti gazetesinde yayımlanan ve eğitimi ile ilgili yazısını o yazının Sedat Veyis'in en yakın dostlarından biri olan Nihat DOĞAN'ın sunmuştu. Anı geçen yazı Anadolu Gazetesinde de kısa yayımlanmış. Biz öğretmenlerle öğretmen velilerine içtenlikle önerilerle buluşuyorduk. Kim derdi ki bunlar değerli düşünür Sedat Veyis Örnek'in kendisi kendindeki son anıları olacaktı. Düşünceler deriyordu daha üstün düşünülür.

Genç kardeşim siz nasıl değerlendirirsiniz. O değerli çevreniz o değerli üyesi o değerli anılarınız var ki saymakla bitmez. O tatlı ve anlamlı söyleşilerini de ağzından tane tane dökülen o edebi anlatımın dostlarımızın canla canla aktardığı nasıl unutulabilir. Hem kimler unutar?

Siz nasıl değerlendirirsiniz. Sivas'ımızın incileyen folklor araştırmamız Türk Dil Kurumundaki işlevi siz. İş Bankası yayınevimizden «Geleneksel Kültürlerimizde Çanak» adlı bilimsel yapıtını nasıl unutulabilir.

Tamamını aydın kışkırtıcı birini daha yitirdik. Hem çok çok erken.

«Örnek» kardeşim, agabeyim dostum. Siz Türk halkına o değerli inancınızın ki tüm yaşam gücü nizi onun yaşamından esil lenerek alıyordunuz. En son makalesinde bile «Öğretmenlere velilere en büyük örnek okul aile birlikleri diyoruz. Bu birliklerden yararlanarak Türk folklorunu incelemeyi öğretmelerden istiyordunuz. Çok sevdiğinizi halk deyişinden bir tüme»/A siz anlatıyorum. (1. el yazması) «Çok muhabbetimiz ayrılık getirir» Si siz dostlarımızla yaptığımız sözlü (muhabbet) dostca söyleşilerimiz bu değerli erken lakı sonun bir ayrılık getirmeyi kien düşünemedik. Anımadığım kadarıyla Nihat Doğan ve Ayhan İlgin mi Muddis Günay mı, Hakkı Çağdaş mı, Hızır Zeyrek mi, Ömer Cahit Yıldız mı? Kim düşünmelidir? Siz öyle evlilik öyle sayılmaz bir kışkırtıcı ki, saydığınız gibi alınacak örnek güçlerle doluydunuz.

Türk Dil Kurumundaki etkinliğiniz uliyordunuz. «Cahit, bu konudaki çaban için teşekkür ederim. Ankara'ya gelince Kuruma uğra. Seni de yerleri ile tanıştırdım. Hem Sivas'ımızın folkloru çok zengin. Bu konuda çalışmalarını beklerim» diyen ve benim gibi birçaklarına güç veren unutulmaz bir dostum «Unlu halk unvanı Veyis'in DOSTLAR BENİ HATIRLASIN» dediği gibi şimdi onun ruhunu dostlarımız bekliyor.

Edebiyat ve araştırma alanında yeri doldurul

(Devamı Sayfa 4'de)

Çağdaş, Haluk 1980 “Sedat Veyis’te Öldü”, *Anadolu Gazetesi*, 19 Kasım, Sayı 3381, 1.

Sedat Veyis'te öldü

Av. Halük ÇAĞDAŞ

Kişinin uyum yapamadığı, tek duygusu olay ö-
lüm acısıdır. Bir türlü alınamadığı, tabirini yit-
tiği ve beyininden silinmediği kasasını anımsı
unutamadığı ölmü.

Unutmayan salarda alıp götürme kimli de-
gerleri de üstüne üstlük. İşte Sedat Veyis Örneğin
yitirmesi Türk Bilim yapması için çok büyük acı
olan değerlerden biri idi. Kanlıları önce bilimsel
yapılarından ve aynı kemik olmaları nedeniyle
tanıdım. İlk karşılaşmamız 9 Temmuz 1976 günü
Sivas Belediyesi'nin büyük olan Fazıl Hüsnü Dağ-
larca'ya onursal hemşehricilik belgesini verdiği gün
yapılan törende oldu. Dağlarca ile beraber gelmiş
herli Sivas'a, daha doğrusu bu mutlu olayın hazir
lanmasında payı vardı. Bu tanışmamızdan sonra
Anadolu Gazetesi'nde çıkan sürekli yazılarını ve
folklorla yönelik çalışmalarını izledim daha son-
ra bana söylemişti.

Sivas'a son geliş, ziyaretim bu yılın yaz ay-
larından birinde oldu. Önce bir özel işleri bilimsel
amaçla ziyareti bu ziyaretinde pek çok dostları ile
de buluşma olanağı buldu. Nitekim çok kısa süreli
kaldığı bu son ziyaretinde değerli bir gününü de
bize ayırmak istediğini gösterdi. Aşhan İğilim, Hür-
rim Zeyrek, Ömer Cahit Yıldız, beraber çalışmaları
dostları tanıştırdı. Konuşmalarımızın ekserini bi-
limsel konular tartışmasına kapandı, o günün al-
tıncı olayların değerlendirilmesindeki öçülülüğü
ne nezaket kurallarına uymasındaki titizliğine, bir
bilim adamına yakışır, ağır başlılığına ve komu-
nizmine derinlikle dikkat ettim. O ay çıkan folklor
la ilgili bir yazımı okuduğumu ve çalışmalarının
ne düzeyde olduğunu sordum. O günlerde merkez
folkloru üzerinde çalışıyordum. Ve iyi bir raslan-
tı ile değerli araştırmacı Müjgan Uçar'ın verdiği
kendi kitabı «Anadolu folklorunda ölmü» adlı yapısı
üzerinden dikkatini yoğunlaştırıyordum. Yanıt ola-
rak bu denli net bir yanıt okuduktan sonra açtı
çünkü bu konudaki çalışmalarını belki de son vatece-
ğini söyledim. Mutlu oldu. Belki biraz da duygu-
sal davranmışım. Ankara'ya dönüşünde arıza
gün olarak bu yazıtını gönderacağını söyledi. Ger-
çekten Ankara'ya gider gitmez de gönderdi. Birin-
ci sayfasına «Sevgi ve Dostlukla» diye yazmıştı.
Ne denli değerli şimdi bu kitap benim için.

Hava alanında uğurlayışımı da anımsıyo-
rum. Omuzunda çantası kahverengi giysileriyle, pa-
nı parlı saçlarıyla ince tavırlarıyla, uçağına martli-
venterine doğru yönelmişti.

Ne demek, ne söylemek, en iyisi yukarıda
sözümlü ettiğim kitabının ilk sayfasına yazdığı di-
şeleri arzularıyla yazıyı noktalayışım.

«Ölmü Ölmü, Herak Ölmü,

Evdan eve gelen ölmü

Her duvarı bozma ölmü»

Doğan, Nihat 1980 “Bir Demet iek Sedat Veyis rnek’e”, *Anadolu Gazetesi*, 21 Kasım,
Sayı 3383, 1.

Bir Demet Çiçek

«Sedat Veyis ÖRNEK» e

Nihat DOĞAN

37. Yıl. Dile kolay bir ömür. Çocukluk yıllarında okul sıralarında, başlayan arkadaşlık ve yaşam boyu devam eden dostluk.

Bazı dostluklar vardır. Çeşitli nedenlerle kesilir. Araya ayrılıklar girer, dargınlıklar girer. Gözden uzak olan örneği anılar da silinirler olur..

Araştırma 37 yıl devam eden bir dostluğun zamanın ve anı ölümlü duygulanması nın getireceği çöküntü kolları acı olayı deşil yaşamak, düşünmek dahil insanı ürpertiyor.

Belirli düzeyde ulaştın kişilerle yapılan görüşmeler, kısa süreli sohbetler hatıralar silsiresi diye yazılır çizilir uzun süre anı olarak anlatılır. Bu özelliği insan psikolojisinin duygusallığı daha doğrusu dramatizmdir. Bu durumda rol oynamak ve alınmamak, zin etme takılmak ve takılmamak meseleleri olan kimse için daha zor olur.

Veyis için yazı yazmak, hem de ölümlü mü dile getirmek benim için ne kadar zor. Yüzlerce, binlerce hatıra denizinde bulguların yazmak kolay iş değil.

Sivas Belediyesi'nin ünlu öğretmen Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya hemsahlık berası nedeniyle Çağdaş Dayanışma Derneği ile birlikte düzenlediği gün bantı alınan anılar arasında Veyis'in konuşmasında dün görürüm dolu dolu dinledim. Çağdaş Dayanışma Derneği Başkanı olarak Dağlarca gününe katkılarımız nedeniyle bana sayın diyor da, teşekkür ediyordu.

Bu topluluğun karşısında nezaket kurallıyla ve ilk defa bana söyleniyordu. Bizim 37 yıllık dostluğumuz içerisinde bu kelimelerin yeri yoktu.

Sivas'ta bulunduğum süreler içerisinde ne zaman gelse günlerimiz hemen hemen beraber geçirdi. Çocukluğumuzdan kalın anılarla çocuklar, güldürdük.

Son olarak bir ay önce Sivas'a gelmiş ti. Tınsadüfen ilac sıralarından yakın arkadaşımız olan ve halen İstanbul'da Avukatlık yapan Raci Kadıoğlu'na Sivas'ta bulunuyordu. Veyis ile Raci ilac yıllarından sonra hiç görüşmemişti. Belediye lokantasında yemek yiyecektik. Bir gün önce yiyeceği Veyis ile beraber kebap yemiştik. Ben Doğan'ın kebablarımızı iyi olan derken: Ve yis, «Nihat kebap haak çok geliyor. Ben de yaşam» demiştil. Dindemende yerisin diye sarar etmiştim. Demek ki lokmalar Veyis'e huyumeye başlamıştı.

Politik yaşamın nedeniyle Ankara'da 9 yıl kalmıştım. Aynı şehirde olsanızda karşın çok az görüşmüştük. İşlerim çok fazlaydı. Bir gün Kızılay'da karşılaştık. Uzak şehirlerden gelmişlerim özlemi için diyorlardı Veyis: «Ne oluyoruz. Çankaya'dan inemez oldum..» Bu duyguları anımsayıp sonra sık sık olmasında buluşma olmasını bulabiliyorduk.

Yazı hayatına daha doğrusu deneme lerine sohrimende yayımlanan Ülke Gazetesinde başlamıştık. Lise yıllarımızdı. Veyis'in ilk hikayesi çıkmıştı. Cihollar parkında (Kongre Üsanesinin karşısındaki park) tebrik edip kucaklaştık. Daha sonraları bu na şimili Sivas Ezzanını olan (O zaman p astaneyilli) köpüde pasta yiyerek kutlamıştık.

Bunu de zorluyordu. Hikaye deneme lerim vardı. «BİR DEMET ÇİÇEK» diye bir hikayemi onun haberi olmadan ve «Sedat Veyis ÖRNEK'e» hitabıyla gazetesine vermiştim. Hikayemi çıktığı zaman yitir be haber olmuş. Köpüde pastasında pasta yemiştik.

Hayatı günler.. Yazmak ta zor. Konu usunakta. O'nun mevr. rona gidip «BİR DEMET ÇİÇEK» koymak daha zor...

Karadeli, Vedat 1980 "Sedat Veyis rnek", *Anadolu Gazetesi*, 25 Kasım, Sayı 3386, 1.

● BUGÜN

Sedat Veyis Örnek Av. Vedat KARADELİ

Lise ve Fakülte yıllarının boş zamanlarını Sivas gazete idarehanelerinde geçirmekle birçok dostlar edindiğini ve faydalı bilgiler kazandı olduğunu zamanla daha çok anlamaktayım.

Birgün götüre bir yekilde Sivas basını ile ilgili olarak (ki muhtemelen henüz ele alınmış) Sivas gazete idarehanelerine (muhtemelen odalarına) girme yeti verilmesi ve bunlardan kimlerin gölüp geçtiği konuyla ilgilı belirlenmelidir. Çünkü bir sayın ünite insan için detaylarının da belirlenmesinde fayda olacağı bilinmektedir.

Sivas idarehanelerinden en önemlisinin Nihat Doğan'ın gözüne ismiyle çıkartıp gazetesinin yönetim merkezleri olduğu bilinen bir gözüktür. Ben Sedat Veyis Örneği burada tanıdım. Burada sevdim ve burada kardeşlik aşkıyla bağlarımı kurduğum. Ve son günleri kadarda bu saygınlık ile veda ettilim.

1960 yıllarında ilmi çalışmalarından bahsedip zamanlarda gazete idarehanelerine götüre biraz sebebten sonra daha dinlenmek için çok sevdiği muca kızı oyununa ilmi topuk edirdi. Nihat Doğan Muhlis Nafiz Günay - ben Sedat Veyis Örnekle, Ethem Beyin oynadığını muca kızı oyununu izlemek o lanakoz. Ne güzel günlerdi onlar. Nihat Ağabey Sedat Veyis'ten. Sinoloji demek diye başlayan laboratuvarı söylet, Veyis ağabeyde, oğlundan hiç ek sık etmediği bir gazeteden kastıyla resmi gösterir di. Gülmekten gülmekten yüzler gelirdi.

Günler anıları tasvirlerle günler uzaktan vız gözüyle ve yalınca müzikleriyle gölüp geçti. Sonra kısa karalamalar nasıldı. İyininin, tektar gülmekten içim var haydi allahlarımızla, sifiri sını arkasında saklanac üzlemlerle zaman gölüp geçti.

21 Ekim 1960 Antalya — İnce Kum

Yaz gününden kadına bir veda. Başında kaskı Sedat Veyis Örnek. kumara uzanmış ve dostlarıyla dinlenmekte. Beni gözülece hemun eyeye kalkan, Oğlum Cem'e (Oğlum bu ancak Ni vaa m yücütüldüğü deşirlerden birisi haydi ölüp öp hakayın) siberler birimden hemun, Cem'in gülerinden öptü, sonra Sivas'ın sını aşık topukun daki öngestüğü gölü tabiatlağı ilangisizlikten sını sınık ve gülerle kumu Nihat Doğan'a kadar güldü. Yukarıdaki muca kızı anılarını bir kere daha yasa dik ve birgün tekrar Sivas'a gölüp, Ethem beyin parkında yine o aşkın altında Nihat ağabeyi muca kızı oynamaya kaskı verildi. Aradan henüz 1 ay geçmemiş ki, 7 Kasım 1960 akşam haberlerinde duyulan acılı sınılar Sedat Veyis Örnek bu gün öldü. Sonra cenazesinde dostlarla buluşma ve son uğurlayış anıları bir kere daha onun başına...

Bugün Sedat Veyis Örnek atamızda yok. Kayımlı saygın bir ağabeyi kaybetmişim yanında deşir bir ilmi alanında genç yaşta en verimli döneminde kaybetmiş bulunmaktayım. Bu Sivas için bir kayıp olacağı kadar ülkemiz içinde bir kayıp olmaktadır. Görek çalışmalarıyla gerekçe üyütle ve bunalımlarıyla haklı bir ünle erlenen Sedat Veyis Örnek'in bu vasıfları yanında hakiki bir dost kalmış ki bir ağabeydi. Bu yönüyle de ünümüz büyüktür. Onu her yönüyle uncağı ve tabii olarak onun ruhumdaki hayatlı ilahde, onun süre gülerini de ünümüzün gülmektir.

Ekmekçi, Mustafa 1980 “Çeşitleme”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Kasım, 10.

ANKARA NOTLARI

Mustafa
EKMEKÇİ

Çesitleme...

Profesör Sedat Veyis Örnek'in ölümünün birinci yıl-
dönümünü günü, DTCF Tiyatro Bölümü öğrencileri,
onun «Türk halkbilimi» adlı yapıtından uyarlanan
«Ölüm - doğum - evlenme» adlı oyunu oynadılar. Kurgu-
yönetim; Yeşim Müderrisoğlu'nun, sahne denetimi, Er-
gin Orbey'in. Ergin Orbey ile öğrencileri, «Belgelerle
Kurtuluş Savaşı» oyunundan sonra, bu oyunu da ger-
çekten iyi oynadılar. Gülerken gözlerimden yaşlar bo-
şandı. TV yöneticilerinin akılları varsa, bu oyunu da,
tüm vatandaşlara gösterirler. «Belgelerle Kurtuluş Sa-
vaşı» nasıl beğenilmişti? Bu da öyle. Oyunu, tiyatro
Kursüsü Uygulama Sahnesinde seyrettik. Fakülte Dekan-
ı Prof. Yaşar Yücel ile Prof. Seveda Şener, daha bir
öğretim üyesi, önce konuşmalar yaptılar. Sonra, Sedat
Veyis Örnek'in Anadolu'nun çeşitli yörelerinden çektiği,
doğum-evlenme-ölümle ilgili renkli fotoğraflar gösteril-
di. Sonra da gençler, oyunu oynadılar. Tahsin Saraç,
Necati Zekeriya, Ayhan Cermen birlikteydiler. Necati Ze-
keriya, genç oyuncularını Üsküp'e çağırıyor. düşünüyor.
O da oyunu çok sevdi. Öğrencileri, Seda Veyis Örnek'i
yaşattılar. Seveda Şener;

— Sedat Veyis Örnek bir yerlerden bizl seyrediyor-
dur, dedi.

Metin And, DTCF Tiyatrosuna «Yoksul Tiyatrosu»
diyor. Oyle ya, parası yok pulu yok. Oyunu da paralı
göstermiyorlar. Kimi öğrenciler, apartman komşularını,
arkadaşlarını çağırmışlar. Biz de oyunculardan
Rengin Samurçay'ın çağrılısıydık..

Cuma günü sabah, Mamak'ta TÖB-DER duruşma-
sındaydım. Almanya'dan gelen genç bir Alman avukat
da duruşmayı izledi. Avukatlar savunma yapıyorlardı.
Önce Halit Çelenk konuştu. Ardından sırayla, Şükri
Günel, İlhan Dişçi, Günfer Karadeniz, yazılı savunmayı
okudular. Duruşma sırasında sanık öğretmenlerden İl-
hami Şen, yargıca elini kaldırarak, hasta olduğunu ha-
ber verdi. Yargıç, İlhami Şen'in dışarı çıkarılmasına
izin verdi. Hastalanan öğretmen, az sonra döndü, yerine
oturdu. Yüzü sapsarıydı. Soruşturdum, tansiyonu çık-
mış. Duruşma bitince, arkadaşları koluna girip gö-
türdüler.

Alman avukat Dr. Jurgen Fisher'e, konuşmaları bir
öğretmen çevirdi. Fisher, yargıcın izniyle, dinleyiciler
arasına değil, gazetecilerin, avukatların arasına otur-
tuldu. Böylece, duruşmayı rahat izledi. Ancak, duruşma
sirasında konuşmak yasak olduğu için, çevirmen sözlerin
Almancasını kağıda yazıp, Fisher'in önüne koyuyordu.
Alman avukata, 141-142'yi anlatmak epeyce zor oldu.
Arada, Fisher'le azıcık konuştuk. Frankfurt'ta, «Alman
Avukatlar Birliği»nin üyesiymiş. Birliğin 1500 üyesi var-
mış. Alman Öğretmenler Birliği ile Avukatlar Birliği,
orada dayanışma içindeymiş. Birlik, Türkiye'deki TÖB-
DER davasını izlemek için, Dr. Jurgen Fisher'i, tüm
masraflarını karşılayarak göndermiş..

Alman avukat Dr. Jurgen Fisher, sanıklara savun-
ma için tamnan onbeşer dakikalık süreyi az bulduğunu
söyledi.

Yugoslav Büyükelçi Recep Cih, cuma günü öğle-
yin Büyükelçilikte, Yugoslavya'nın Kurtuluşunun kırk
birinci yıldönümü dolayısıyla bir kokteyl verdi. MGK
üyesi Nurettin Ersin, Devlet Bakanı İlhan Öztrak, İçiş-
leri Bakanı Selahattin Çetiner, Sağlık Bakanı Necmed-
din Ayanoğlu da oradaydı. Öğle saatinde verilen kokteyl
çok kalabalıktı. Bir köşede, eski Senato Başkanı Sırrı
Atalay ile eski Meclis Başkanı Kemal Güven konuş-
uyorlardı. Kokteyle, sanatçılar da çağırılmışlardı. Talip
Apaydın, Tahsin Saraç, Orhan Asena, Necati Zekeriya,
Cahit Kulebi, Mahmut Tali Ongören, Gülten Akın,
Mustafa Şerif Onaran bir aradaydılar. Talip Apaydın
söyledi, onun «Kurtuluş Savaşı» adlı yapıtından da da-
va açılmış..

Danışma Meclisine giren Mahir Canova da oradaydı.
— Ben, Mahir Canova'yım! dedi.

Andi içerken, «Lâik» sözcüğünü atladığı için, Baş-
kan ona andi yineletmişti. Mahir Canova'yı görünce ne-
den Devlet Tiyatroları Genel Müdürünü anımsadım bil-
mem. Yıllardır Genel Müdürlük koltuğunu korumasını
beceren kişi anımsanmaz mı? Ziya Demirel'le uğraştı
son olarak. Yılların sanatçısı Ziya Demirel, Danıştay'da
açtığı davayı kazandı. Ama, Genel Müdürün, bu kararı
da uygulatacağım kimse sanmıyor..

Devlet Tiyatrosunda olduğu gibi, Devlet Opera ve
Balesinde çalışan sanatçıların da başları dertte. Genç
genç sanatçılar, Opera Genel Müdürü Yalçın Davran'ın,
son emeklilik yasaından yararlanarak, kıyımlara başla-
vacığından korkuyorlar. Genel Müdür, bir yandan kı-
yımları hesaplarken, bir yandan da sanatçı açığını ka-
patmak için emekli olmuşları çalıştırmaktaymış. Emekli
olmuş sanatçılar, dolgun bir ücret alabilmek için, yeni-
den sahneye dönmek isteyebilirler. Ama, sanatçının ye-
tişmesi, gelecek kuşakların hazırlanması daha önemli
değil mi? Kıyımın doğramanın sanat dünyasında yapıl-
ması ne acı.

Önceki yıl, Yalçın Davran, solistlerle yaptığı bir
toplantıda:

— İzmir Operasını açmam, sanatçıya gereksinimim
var. Sanatçımı dağıtmam! demiş.

Böyle derken bir yandan da sanatçı kıyımına geç-
mek doğru mu?

Kongar, Emre 1980 “Bir Bunlu Cumartesi Daha”, *Türk Dili Dergisi*, Aralık, Cilt XII,
Sayı 348, 599-600.

du. Yaşamı boyunca da bu kuruluşları yılmadan savundu. Kara eller, kara yürekli onun yaşamına son vermeselerdi, sanıyorum bilimsel alanda oldukça ağır basacak daha pek çok yapıt verecekti.

İlk gençlik yıllarında, şiir ve öyküler yazmaya özendiğini söylledi. Hatta, R. Ayhan takma adıyla arkadaşlarının karşısına bir öykü yazarı olarak çıkmayı çok istediğini, fakat o yıllarda buna olanak bulamadığını söylemişti. "R. Ayhan" takma adıyla bir iki toplum-bilimsel deneme yazısı yazdığını 1943'te çıkan *Değirmen* dergisinde okumuştum. Sanırım ileride araştırmacılar, bu takma adla başka bir yerlerde yazılar yazmışsa, onları da bulacaklardır.

Tütengil Hoca'mızın düşüncel yapısını, kişiliğini gücüm yettiğince anlatmaya çalıştım. Yetkili kişiler elbette bilimsel varlığını değerlendireceklerdir. Onun ak bir evrende dinleniyor olduğuna inanarak anısına saygılar sunuyor, onu öldürenlerden çok, öldürtenlere karşılıklar yağdırıyorum.

Sami KARAÖREN

BİR BUNLU CUMARTESİ DAHA

Cumartesileri seviyorum. Cumartesi günleri benim kaçış günlerimdir. Çirkinliklerden, kötülüklerden, acımasızlıklardan kaçırım cumartesileri. Toplumsal sorunları, bireysel sıkıntılarımı bile unutmaya çalışırım. Toplum-bilimci olmanın getirdiği bilinçli ve bilinçaltı toplumsal sorumluluklarımdan, insan olmanın yol açtığı bireysel sıkıntılarımın uzaklaşırım. Çocuklarıma sığındığım günlerdir cumartesi günleri. İlkokul birinci sınıftaki ikizlerim ile, ortaokul birdeki oğlumun "masumluk"ları en güçlü sığınak gibi gelir bana.

Bir günahkârın üç "masum"a sığınağıdır benim için cumartesi günleri. Ortak eylem içinde yıkanmadır, arınmadır toplumsal ve bireysel pisliklerden. Ortak eylemin birikimli toplamındaki "masumiyeti", bu "yıkanma" işleminin temel ögesi görürüm. Aritmetik oran-

lardaki "altın haç" gibi, estetik değil ama, aktöresel bir simgedir benim için dörtte bir olmak. 1 bölü 1.618 oranına karşı 1 bölü 4 oranı bana daha çekici gelir. Kalan 3 bölü 4 oranındaki "masumiyettir" tüm umudum.

"Nerede" arındığımı bile unutmaya çalışırım cumartesi günleri. "Kiminle" arındığım önemlidir çünkü benim için.

Ah, "eytişimsel bütünlük": İzin vermez ki senin "nerede" arındığını unutmama. Çocuklarımla gittiğin sinemadaki şiddet filmi, bir gezginci satıcının kafasız kabalığı, ya da salt insanın ölümlülüğünden gelen çirkinlik, hiçbir an peşini bırakmaz. Çünkü, "üç masum" ile giriştiğin "pisliklerden arınma" işlemi, sana o pislikleri bulaştırın toplumun içinde ve o pislikleri taşıyan seninle birlikte uygulanmaktadır.

Sedat Veyis Örnek, bu arınma işlemlerinden birine tanık olmuştu. Hem de patlayan bir otomobil lastiğinin çok kısa sürede değişmesinin gerektiği, zorunlu bir "baskı ve gerginlik" anında. Sonradan, "bir baba ile oğulun, bir otomobilin lastiğini sanki bala yapar gibi bir güzellik ve uyum içinde değiştirdiğini ilk kez gördüm" demişti. Birden dünya daha temiz ve güzel olmuştu benim için. Sedat Veyis Örnek'in bir gözlemini dile getirmesi, benim bir yıllık "arınma" çabama eş etki yapmıştı.

Yine bir cumartesi öğrendim Sedat Veyis'in ölümünü. "Arınma izlenemizin" kitapçı dolaşma aşamasında Remzi İnanç verdi haberi. Oğlumla taş kesildik. İkizler için farkında değildiler. "Bu haberi anneye alıştırtarak verelim" dedim. Anlamadıkları bir öneriye "masumiyetleri" içinde boyun eğdiler.

"Bütün insanlar ölümlüdür.", "Sedat Veyis Örnek de insandır.", "Öyleyse, Sedat Veyis Örnek de ölümlüdür."

Hayır, hayır, hayır... Bin kez hayır! *Etnoloji Sözlüğü*'nü yapan adam ölmez. *Türk Halk Bilimi*'ni Türk kültürüne armağan eden kişi ölmez. *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* adlı yapıt bir "ölümsüzlük belgesidir".

Ölü evi. Sedat Veyis'in bilimine ve kişiliğine uygun bir töre düzeni. Havada elle tutulur bir geleneksellik. Ve Şerafettin Turan: "O, halkbilimi yöntemi ile Türk toplumunun geleneklerini, özgün bir yöntembilim anlayışı içinde dile getirirdi." diyor.

Remzi İnanç "Başımız sağolsun" dedi-

ğinde, İlhan Erdost'tan söz ediyor sanmıştım. Onu da iki gün önce görmüştük.

Aslında çirkin olan, pis olan, ölüm değil, "srasız ölüm". Rahmetli annem, "Allah srasız ölüm vermesin" derdi. Yirmi bir yaşındaki oğlumun ölümünü gördü.

Sedat Veyis'in srasız ölümü, bana başka bir srasız ölümü, Bedrettin Cömert'i anımsattı. "İnsan ne denli ben-özekçi" diye düşünürken, ölü evinde Şerafettin Turan, "Sedat Veyis de, Bedrettin de öncü idiler. Birinin estetik'te yaptığını, öteki halkbiliminde yapıyordu." deyince, çağrışımının, ben-özekçilikle değil, nesnel koşullarla ilgili olduğunu anladım. Demek Bedrettin'i anımsamak, Sedat Veyis ile ortak yönleri olmasındanmış, insan bilincinin oynadığı oyundan değil.

Bunlu bir cumartesi daha. Ne ikizlerin civiltisi, ne oğlumun çekingen atılganlığı içinde, beni biraz da kendine geri çekerek "arındırma" çabası içinde verdiği, "balıklarım doğurdu" muştusu, bungunluğumu dağıtabiliyor. Hatta biraz da şımarıkça bir kırgınlık ve kızgınlık: "Biz, dost yitirmenin, insan yitirmenin acısını tadarken, herif, balıkların doğurması ile ilgileniyor."

Tam bu anda Sedat Veyis, İçel'den 69 yaşında Cemile K.'nın ağzından sesleniyor: "...çocuğu çok seversen bahtsız, çok söylersen arsız, aç bırakırsan hırsız olur..."

Dil ve Tarih'in Tiyatro Kürsüsünde "sanat sosyolojisi" derslerine başlayınca, Sedat Veyis ile "aynı dalga boyunda" buluşma olasılığımız da artmıştı. O, bütün toplumsal bilimciliği içinde, insan sevgisini, bu varlığı ince ince çözümlenerek doyururdu. Yazdığı her tiyatro yapıtı, bu ince çözümlenelerin, sağlam bir kurgusalılık ve güzeldüyu içinde sahneye dökülmesiydi.

Devlet Tiyatrolarının "ilk gece"lerinde buluşurduk onlarla. Eşi, eşimle sınıf arkadaştıydı. Doyurucu bir oyundan sonra, dostluğumuzun da, derinine bilincine varmak için, geceyi uzatırdık: İyi cins bir içki, iyi cins bir sigara (her ikimiz de günlük sigaralarımızı sağlık nedeniyle sayılı içerdik) ve mutlaka, Sedat Veyis'e "memleketinden" yollanmış, yörel özelliği olan bir yiyecek.

Aileden konuşurduk. İnsanlardan, yaşımdan, sanattan. Çirkinlik ve kötülükleri

görmezden gelirdik bilinçle. Bir oyundu oynanan aramızda: Güzele ve iyiye yönelme oyunu. BAŞARILI BİR OYUNDU BU. Gecenize iyi ve güzel egemen olurdu gerçekten. İzlemiş olduğumuz sahne oyunu kötü bile olsa, tadımızı kaçırmazdı, kaçıramazdı bizim.

Sedat Veyis Örnek, ardından Türk toplumuna binlerce öğrenci, pek çok inceleme araştırma ve sahne oyunu bıraktı. Kalıtının en güzelini ise bana ve oğluma armağan etti: İyilik ve güzellik içinde, "bale gibi uyumlu" bir baba-oğul ilişkisi.

Emre KONGAR

Kitaplar

SEDAT VEYİS ÖRNEK'İN SON KİTABI

"Son kitabı" sözü Sedat Veyis Örnek'e uyar mı? Kara ölüm her şeyi uyar bulur insan-oğluna. Elli bir yaşındaydı ama, otuz beşinde sanırdınız. O genç görünümünün altında bir olgunluk, bir ağırbaşlılık... Böyle erdemli bir dost da ayrıldı aramızdan. Dayan yüreğim dayan...

*

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek iki alanda ürün vermiştir: Tiyatro yapıtları,¹ kendi alanıyla ilgili araştırmalar.² Hangi alanda olursa olsun, yapıtlarının ana kaynağı halktır, halkın birikimleridir. Özellikle oyunlarında insanlık değerlerine, insanı erdemli kılacak evren-

¹ Oyunları: Kurt (1964/1965), Piriçler Yeşerecek (1969), Manda Gözü (1969).

² Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki (Ankara 1966); Etnoloji Sözlüğü (Ankara 1971); İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane (İstanbul 1971), Anadolu Folklorunda Ölüm (Ankara 1971, 2. baskı 1979), Budunbilim Terimleri Sözlüğü (Ankara 1973), Türk Halkbilimi (Ankara 1977).

Binyazar, Adnan 1980 "Sedat Veyis Örnek'in Son Kitabı", *Türk Dili Dergisi*, Aralık, Cilt XII, Sayı 348, 600-602.

ğinde, İlhan Erdost'tan söz ediyor sanmıştım. Onu da iki gün önce görmüştük.

Aslında çirkin olan, pis olan, ölüm değil, "srasız ölüm". Rahmetli annem, "Allah srasız ölüm vermesin" derdi. Yirmi bir yaşındaki oğlumun ölümünü gördü.

Sedat Veyis'in srasız ölümü, bana başka bir srasız ölümü, Bedrettin Cömert'i anımsattı. "İnsan ne denli ben-özekçi" diye düşünürken, ölü evinde Şerafettin Turan, "Sedat Veyis de, Bedrettin de öncü idiler. Birinin estetik'te yaptığını, öteki halkbiliminde yapıyordu." deyince, çağrışımının, ben-özekçilikle değil, nesnel koşullarla ilgili olduğunu anladım. Demek Bedrettin'i anımsamak, Sedat Veyis ile ortak yönleri olmasındanmış, insan bilincinin oynadığı oyundan değil.

Bunlu bir cumartesi daha. Ne ikizlerin civiltisi, ne oğlumun çekingen atılganlığı içinde, beni biraz da kendine geri çekerek "arındırma" çabası içinde verdiği, "balıklarım doğurdu" muştusu, bungunluğumu dağıtabiliyor. Hatta biraz da şımarıkça bir kırgınlık ve kızgınlık: "Biz, dost yitirmenin, insan yitirmenin acısını tadarken, herif, balıkların doğurması ile ilgileniyor."

Tam bu anda Sedat Veyis, İçel'den 69 yaşında Cemile K.'nın ağzından sesleniyor: "...çocuğu çok seversen bahtsız, çok söylersen arsız, aç bırakırsan hırsız olur..."

Dil ve Tarih'in Tiyatro Kürsüsünde "sanat sosyolojisi" derslerine başlayınca, Sedat Veyis ile "aynı dalga boyunda" buluşma olasılığımız da artmıştı. O, bütün toplumsal bilimciliği içinde, insan sevgisini, bu varlığı ince ince çözümlenerek doyururdu. Yazdığı her tiyatro yapıtı, bu ince çözümlenelerin, sağlam bir kurgusalılık ve güzeldüyu içinde sahneye dökülmesiydi.

Devlet Tiyatrolarının "ilk gece"lerinde buluşurduk onlarla. Eşi, eşimle sınıf arkadaşydı. Doyurucu bir oyundan sonra, dostluğumuzun da, derinine bilincine varmak için, geceyi uzatırdık: İyi cins bir içki, iyi cins bir sigara (her ikimiz de günlük sigaralarımızı sağlık nedeniyle sayılı içerdik) ve mutlaka, Sedat Veyis'e "memleketinden" yollanmış, yörel özelliği olan bir yiyecek.

Aileden konuşurduk. İnsanlardan, yaşımdan, sanattan. Çirkinlik ve kötülükleri

görmezden gelirdik bilinçle. Bir oyundu oynanan aramızda: Güzele ve iyiye yönelme oyunu. BAŞARILI BİR OYUNDU BU. Gecenize iyi ve güzel egemen olurdu gerçekten. İzlemiş olduğumuz sahne oyunu kötü bile olsa, tadımızı kaçırmazdı, kaçıramazdı bizim.

Sedat Veyis Örnek, ardından Türk toplumuna binlerce öğrenci, pek çok inceleme araştırma ve sahne oyunu bıraktı. Kalıtının en güzelini ise bana ve oğluma armağan etti: İyilik ve güzellik içinde, "bale gibi uyumlu" bir baba-oğul ilişkisi.

Emre KONGAR

Kitaplar

SEDAT VEYİS ÖRNEK'İN SON KİTABI

"Son kitabı" sözü Sedat Veyis Örnek'e uyar mı? Kara ölüm her şeyi uyar bulur insan-oğluna. Elli bir yaşındaydı ama, otuz beşinde sanırdınız. O genç görünümünün altında bir olgunluk, bir ağırbaşlılık... Böyle erdemli bir dost da ayrıldı aramızdan. Dayan yüreğim dayan...

*

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek iki alanda ürün vermiştir: Tiyatro yapıtları,¹ kendi alanıyla ilgili araştırmalar.² Hangi alanda olursa olsun, yapıtlarının ana kaynağı halktır, halkın birikimleridir. Özellikle oyunlarında insanlık değerlerine, insanı erdemli kılacak evren-

¹ Oyunları: Kurt (1964/1965), Piriçler Yeşerecek (1969), Manda Gözü (1969).

² Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki (Ankara 1966); Etnoloji Sözlüğü (Ankara 1971); İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane (İstanbul 1971), Anadolu Folklorunda Ölüm (Ankara 1971, 2. baskı 1979), Budunbilim Terimleri Sözlüğü (Ankara 1973), Türk Halkbilimi (Ankara 1977).

sel duygulara yer vermiştir. Kendi doğasını tümüyle yansıtmıştır bu ürünlere. Bilimsel araştırmalarına da kendi çevresinden başlamış,³ genel konulara yönelmiş, “son kitabı”nda olduğu gibi kültürümüzü daha derinliğine kavratıcı birikimlerin gün yüzüne çıkmasına çalışmıştır. Bu çalışmalarının en son ürünü *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*⁴ adını taşımaktadır. Geçen yıl, “çocuk yılı”na da denk getirilerek yayımlanan bu araştırmasında Örnek, çocuğu geleneksel kültürümüzün bir ögesi olarak değerlendirmekte, çocuk-ana ilişkisini gerek fiziksel, gerek sağlık, gerekse töresel-inançsal açıdan, Anadolu kültür birikimleri içindeki yerine oturtmaktadır.

Araştırmayı gerçekleştirmek için, Örnek, öğrencilerden yararlanmış, 575 kaynak kişiye başvurulmasını sağlamıştır. Başvurulan kişilerin yüzde doksantı kadındır. Öbür kesimi de erkekler ve çocuklar oluşturmaktadır. Kadınların büyük oranda kaynak kişi olarak kullanılmasını, onların çocukla ilişkilerine bağlamaktadır. Kaynak kişilerin çoğu “evlat sahibi” olmuş, “torun mürüvveti görmüş”tür. Örnek, araştırmanın nesnel ölçülere dayandığını, güvenilir olduğunu belirtmek için bu bilgileri özellikle vermek gereksinimi duyuyor. “Denenmiş bir yaşam birikiminin özünden süzülen” bilgiler veren bu kaynak kişiler, Örnek’in en sağlam dayanağıdır. Halkın gerçeği, bir ülkenin gerçeğidir. Çağdaşlaşma süreci içindeki toplumlar için bu birikimlerin önemi büyüktür. Sedat Veyis Örnek bütün çalışmalarında bu gerçeği gözden uzak tutmamıştır. Bu nedenle kuramsal bilgilerden çok, uygulamalı yöntemlerle insanımızın gerçeğine yaklaşmıştır. *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* bu yönüyle de özgünlük taşıyor.

Örnek, “bu derlemede çocuğun ana rahmine düşme öncesinden başlayarak askere gidişine değin uzanan bir dizi halkbilimsel aşama, uygulama, âdet, inanma, töre ve tören”in yer aldığını belirtmektedir. Ona göre, çocukluğun son sınırı askerlik dönemidir. Araştırma, bu alanı kapsıyor. Bu döneme değin, çocukta bütün aşamalar, çevresinde gelişen töreler,

gelenekler, ayrıntılarıyla saptanıyor. Araştırma yöneticisi olarak Örnek, her davranışın temelindeki *cult*'e, *ritual*'e inmeye çalışıyor, günümüzde geçersizleşmiş birtakım uygulamaların kökenindeki gerçeği irdeliyor. Ama onun temel amacı, Anadolu kültür birikiminde varolagelen töreleri saptamaktadır. Sözelimi kadınların, çocuk ana rahminde iken, aldıkları fiziksel ve inançsal önlemden tutunuz, sağlıklı ilgili tüm önlemlere değin, her şey bu araştırmada, yaşam biçimini belirleyen bir öge olarak yorumlanmaktadır. Örnek, ayrıca bütün bunları; davranışları, tutumları, inançları, töreleri, törenleri, alınan önlemleri bir bir ayırmakta, bunların *dil* üretimi yönünden değerlendirmesini de yapmaktadır. Çocukla ilgili atasözleri, deyimler, sevmeye ve okşama sözleri, kargışlar, ninniler araştırmada geniş yer tutmaktadır. Örneğin şu sevgi ve okşama sözlerinden yapılacak birkaç seçme bile, insanımızın çocuğu sevmedeki yoğun duygusunu göstermektedir:

*Ağzı Avşar elması yavrım, ağzımın tadı,
anan esirin olsun, anan itin olsun, balım, bağım
bahçem, bahçemin çiçeği, boyuna kurban
olduğum, cülüğüm, dikili ağacım, gözümün yağı,
kadife yanaklım, kalbimin yağı, keklüğüm, keklük
bakışlım, keklük nakışlım, kınalı kuzum,
kömür gözüm, kuşüzümüm, önünde öldüğüm,
pınar gözüm, süzme balım, tadım tuzum, uğruna
kurban olduğum, üzüm gözüm, varım yoğum,
yolumu öldüğüm.*

Sevgisinde içtenlikli olan, taşkın duygularla çocuğunu yüreğine sokan Anadolu insanı, kargışında da acımasızdır. Öfkelenişine daha acımasız betimlemeler kullanıyor:

*Adın batsın, adın ortadan kalksın, adın sa-
nın kurusun, ağzın kilitlensin, afata gelesin, ak
güne hasret kalasın, aklın delinsin, bal yiyesen
zehir gusasan, boyuna boz ipler ölçüle, canevin-
den bulasın, ciğer bağlarından yanasın, ciğerin
ağzına gelsin, ciğerlerin döküle, ciğerlerin kusa-
sın, defterin dürüle, dirin gitsin, ölüne gelsin,
emdiğin süt burnundan gelsin, etin gönün su kese,
gök ekin misali biçilesin, gün güneş görmeyesin,
güverip yeşermeyesin, kanın içine aksın, kara kan
kusasin, karartın kalka, ölüp ölüp dirilesin,
südüklüğün tutulsun, yiğit ölümüne gelesin.*

Ninniler de insanımızın ne denli sevecen ve gerçekçi olduğunu göstermektedir:

³ Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, Sivas'ın Zara ilçesinde doğmuştur.

⁴ *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Ankara 1979, 413 s.

*Adı sarı, kendi sarı
Her çiçekten alır arı
Benim yavrum oğul balı
Oğulsuzlar neyle malı
Ninni yavrum ninni*

*

*Çamdan beşik oydurayım ninni
İçine gül koydurayım ninni
Bey babana göndereyim ninni
Hu hu hu benim yavrum ninni*

*

*Oğlan oğlan oğlancık
Çükünün ucu gök boncuk
Almış gitmiş elin gancığı
Baka kalmış anacığı
eee... eee... yavrum, eee...*

*

*Şu dağlarda merdin mi var
Ceran ağlar kurdun mu var
Senin de ah benim gibi
Güzel yavrum derdin mi var
Ninni yavrum ninni*

*

*Uzun uzun çam dalları
İradı babanını yolları
Baban harçlık yollamazsa
Nice olur anağın halları*

Yalnızca yukarıya alınan örnekler bile, insanımızın gerçekçi ve duygusal yönlerini, çocukla ilişkilerinde nasıl bir ruhsal durumda bulunduğunu, yaşadığı toplumsal ve ekonomik ortamı yansıtmaya yeter. Örnek, araştırmasının her evresinde bu örnekli yöntemi uyguluyor. Anadolu'nun aşağı yukarı bütün kesimlerinden, köylerinden, kentlerinden, kasabalarından toplanan veriler, kültürel yorumlar yapmaya elverişli bir yöntemle bir araya getirilmiştir. Alan çalışması diyebileceğimiz bu yerinde saptamalar, toplanan verilerin özgünlüğünü de kanıtlamaktadır. Hiç kuşku yok ki, Anadolu kültürü üzerinde çalışanlar, Örnek'in bu araştırmasına dayanarak daha sağlıklı yorumlar, daha nesnel değerlendirmeler yapabileceklerdir. Çünkü bu veriler, insanımızı yaşamsal bütünlük içinde yansıtmaktadır. Böylece, Anadolu insanını, yaşadığı bugünkü ortam içinde de kavrama olanağı veriyor bu araştırma. Toplanan veriler, kaynağa inme gereksinimi yarattığı için, Anadolu kültür tarihinin yazılmasına da ışık tutacak niteliktedir.

İşte yukarıdan beri tanıtmaya çalıştığımız bu araştırmasıyla bile Sedat Veyis Örnek'in

nasıl bir bilim adamı olduğu anlaşılmaktadır. Kısa yaşamına bunca önemli yapıtlar sığdıran Örnek, bu alanda çalışacaklara en güvenilir kılavuz olacaktır.

Adnan BİNYAZAR

KÜLEBİ'NİN YANGIN'I

Külebi'nin eski kitaplarının adlarını herkes bilir. Onları anmayacağım burada. Son kitabı *Yangın*¹ üzerine birtakım şeyler söylemeye çalışacağım.

Yeni Dergi'nin 35'inci sayısında, Külebi'nin şiiri üzerinde durmuştum. O yazıda, birtakım saptamalar yapmıştım. Bu saptamaların birçoğunun biçimsel olduğu söylenebilir; ama, içerik konularına da değinmiştim. Özellikle de Külebi'deki ses ögesi üzerinde durmuştum. Son kitabındaki kimi şiirler, bu saptamalara ek yapmamı gerektirmiştir. Bunların arasında, aşıklarımızın kullandığı koşma biçimi ilk kez bu kitabında kullanılmıştır: "Ceyhun Atuf Kansu İçin Köylü Biçeminde Ağıt" Bunun yanında, "Bilinmeyen" gibi, değişik bir biçim denemesi görülen şiiri de belirtmeliyiz. İkiser dizeden oluşan birimlerden kurulu bu şiirde, ikiliklerin ikinci dizeleri ayrıç içinde olduğu gibi yakın ikilikler arasında bir uyak kaygısı da bulunmamaktadır; varsa, bir rastlantıdan doğmuştur. "Bir Batakılık Türküsü" de, dizelerin içinde birçok noktalama iminin bulunması ve bu biçimiyle dizelerin bir iki tümceden kurulmuş olarak gözlenmesi, bu durumun kesintili bir ses düzeni yarattığıdır. Dize sonlarında ve içinde "..dik", "..duk" ya da "..du", "..di" gibi seslerin bolluğu göze çarpmakta ve bu seslerden bir düzen kurmaya yönelmiş görünmektedir.

Yangın, 1960 yılından bu yana yazılan şiirlerin bir toplamı sayılmalıdır. Geniş bir zaman parçası içinde yazılan bu yirmi iki şiirde, yazıldıkları bu sürenin çalkantılı toplumsal yaşamımızı buluyoruz. Bir sayılama yaparsak, 1960 yılından 2, 1970 yılından 1, 1971 yılından 2, 1972 yılından 1, 1974 yılından 2, 1975 yılından 2, 1976 yılından 1, 1977 yılından 3, 1978

¹ Cahit Külebi, *Yangın*, şiirler, Derinlik Yayınları, İstanbul 1980, 61 sayfa, 50 lira.

Binyazar, Adnan 1980 “Sanatçı, Bilim Adamı, Sedat Veyis Örnek’i Yitirdik” *Milliyet Sanat Dergisi* Aralık.

Sanatçı, bilim adamı Sedat Veyis Örnek'i yitirdik

Adnan Binyazar

*Ölüm ölüm hezen ölüm
Evden eve gezen ölüm
Her düzeni bozan ölüm
(Uşak, halk söylemesi)*

Kimi kişiler vardır, doğanın tüm kaçınılmaz yasaları bilinir, gene de onlara "ölüm" yakıştırılmaz. Kişiliklerinde ölümsüz çizgiler vardır. Sesleri, soluk alışları, ses gibi sonsuz güleç yüzleri gözlerden, kulaklardan gitmez. Öyle bir "kul" idi Sedat Veyis Örnek.

Onu görünce dünyayı dolduran tüm seslerden daha etkili bir sessizlik ortamında bulurdunuz kendinizi. O sessizliğin yarattığı bir ağırbaşlılık ve erdemlilik. Sessiz dururdu ama konuşurdu. Dedikodu yaptığını gören olmamıştır ama insanoglunu en iyi değerlendirenlendendi. Çevresi hem insan doluydu hem de büyük kalabalıklar içinde yalnızdı.

"Pirinçler Yeşerecek" adlı oyunu ile tanıştım Sedat Veyis'i. Oyun için şöyle demişim, 1969'da. "Olay 1955'te Kore'de geçer (Askerliğini Kore'de yapmıştı). Yaşamak için doymak zorunda olan kadınlar, bunu sağlamak için kendilerini satarlar işgal ordularının askerlerine. Bu durumdan yararlanan çıkarıcılar belirir alanda. Bir asker, kadındaki insanlığı duyar yüreğinde; ona, özellikle çocuğuna yardım etmek ister. Bu örgü içinde savaştan bir kesit alıyor Sedat Veyis Örnek. Nerde olursa olsun, savaşın getirdiklerinin değişmediği düşüncesini de işliyor bu yolla." En düşük kesimde bile, yitmekte olan insanlığı bulmaya çalışırdı. Hangi ortamda olursa olsun, insanın tükenmeyeceği kanısında idi. Onun tükenmediğini kanıtlamak için de yoğun ve köklü çalışmalara girişirdi. "Kurt" ve "Manda Gözü" adlı oyunlarında da aynı amacı gütmüştür. Kötülükleri sergileyerek "insan"ın tükenmeyen o evrensel varlığını yüceltmıştır.

En verimli çağında aramızdan ayrılan (15 Kasım) Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, sanatçılığı ile bilim adamlığını bağdaştırmış kişilerden

biriydi. Halkçı görüşle yaklaşıyordu insana da, insanın ürettiklerine de. Bilimsel çalışmalarının temel konusu, halk birikimleridir. Onun halkçılığı, halk yanlısı görünmekten başka bir şeydir, gerçek halkçılıktır. Halkçı görünüp halkı sömürenlere gerçek halkçılığın örneklerini vermiştir. Daha ilk yapıtlarında, nasıl yüce bir amaç güttüğü hemen anlaşılır.

Örnek'in gözü, kişiyi bilgiç gösteren kuramsal bilgilerde olmamıştır. Anlaşılır olanı anlaşılabilir kılmamış, görünür olanların üstüne görünmezlik perdesini çekmemiştir. Araştırma ve incelemelerinde Anadolu güneşinin parlaklığı vardır. Halk tüm üretimiyle bu araştırmaların içine sinmiştir. İlk yapıtını kendi çevresini inceleyerek vermiştir: "Sivas Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki" (1966). 1927'de Sivas'ın Zara ilçesinde doğan Örnek, kendi çevresinin kültürel değerlerini ortaya koyarak başlamıştır işe. Yani, kendi ürettiği toprakta yeşermiştir, toprağını seven bir bitki gibi. Gittikçe alanını genişletmiş, kendi bilim dalıyla ilgili bir sözlük de hazırlamıştır: "Etnoloji Sözlüğü" (1971). Halkı bilgilendirmeyi amaçlayan "İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane" (1971) adlı yapıtı da, toplumların yaratıcılık kaynak-

larını göstermesi yönünden önem taşımaktadır.

"Anadolu Folklorunda Ölüm" (1971), yaşamın bu son evresi üzerine halkın uygulamalarını, dilsel biçimlemelerini ve ölüm karşısındaki duyarlılığının kaynaklarını içermektedir. Bu yapıtların ardından da "Türk Halkbilimi" (1977) ve "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk" (1979) gelmiştir. Halkbilimini "bir ulusun ya da belirli bir bölge halkının, bir kentin, bir ilçenin, bir köyün maddi ve manevi alandaki geleneksel kültür ürünlerini ve yaşama biçimlerini bilimsel yöntemlerle derleyen, sınıflayan, çözümlenen, yorumlayan ve son aşamada bir bireşime vurdurmayı amaçlayan" bir bilim dalı olarak tanımlayan Örnek, bu kavrama açıklık da getirmiştir. Toplumda yerleşik halkbilimi kavramını örneklerle genişletmesi yönünden bu yapıtı ayrı bir önemi vardır. "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk" ise bu alanda yapılmış en özgün araştırmadır. Şimdiye değin benzeri de yapılmış değildir.

Sedat Veyis Örnek, çalışma alanının da gereği, kültürümüzü oluşturan ve böylece yaşam biçimimizi belirleyen tüm ulusal birikimlerimizin kökenine inmeyi amaçlamıştır. Ulusallaşma süreci yaşayan toplumlar için önemi büyüktür bu tür çalışmaların. Zengin kültürel kaynaklara sahip bulunan toplumlar, bu birikimlerinin bilincine vararak, başka toplumların yarattığı kültürel baskıdan kendilerini kurtarabilirler. Başka bir deyişle, kültür emperyalizminden kurtulmak için, onun yayılacağı yerlerde kültürel varlıkları gün yüzüne çıkarmak gerekir. Örnek'in araştırmaları bu yönden de değer taşır.

Halkın kültür üretimine çok değer verdiği içindir ki, halkın yaratma geçtiği yer neresi ise, o orada idi. Görkemli törenlerden çok, Anadolu'nun ağaç diplerinde bir bardak ayran içmeyi yeğlerdi. Halkın solugunu ülkemizin soluguyla, bilimin soluguyla birleştirmeye çalışırdı. Şimdiki deyimle, "güzel insan" diyorlar ya, o güzel insanların en güzeliydi. O yalnızca bir halk çocuğu değildi, çağdaş bir halktı. Onun gidişyle, varsa eğer, öbür dünya daha halklaşacak, daha çağdaşlaşacak, daha insanlaşacaktır. Başınız sağ olsun ey dünyahlar! Gözünüz aydın olsun öbür dünyahlar!

Turan, Şerafettin 1980 “Sedat Veyis Örneç İçin”, *Türk Dili Dergisi*, Aralık, Cilt XLI (348), 570-571.

SEDAT VEYİS ÖRNEK İÇİN

ŞERAFETTİN TURAN

15 Kasım 1980'de bilim ve kültür dünyamız, yeri kolay kolay doldurulamayacak bir öncüsünü, Türk Dil Kurumu, Türkçenin özleşmesi ve gelişmesine gönül vermiş çalışkan bir üyesini, özdeksel sorunların ağır bastığı günümüzde her şeye karşın insancıl değerlere önem veren çevreler ise seven bir "can"ını yitirdi.

Sedat Veyis Örnek, hiç kuşkusuz ki halkbilim alanında ülkemizin en önde gelen araştırmacılarından ve bilim adamlarından biri idi. Yolunu kendisi açan, tuttuğu yolda ilerleyip kendi çabasıyla öncü durumuna yükselen bir bilim adamı. Anadolu'nun bağrından kopan birçok genç gibi o da çocukluğunda düşlediği "tiyatro sanatçısı" olamamış. Olayların sürüklemesiyle yükseköğrenimini bir başka dalda görmüştü. Bununla birlikte diplomanın her şey demek olmadığını kanıtlarcasına, doktora öğreniminde etnoloji ve folklorla yönelen Veyis Örnek kısa sürede bu alanın yetkili ve verimli bir temsilcisi olmuştu.

Veyis Örnek, tek yönlü bir bilim adamı değildi. Uzmanlaşmanın alabileceğine arttığı ve sınırlarının daraldığı çağımızda belirli bir alanda kuyu kazmanın, insanları dargörüşlülüğe sürüklediğini görerek ve kendi yeteneklerinin de elverişliliğinden yararlanarak halkbilim dışındaki alanlarda da ilgilenmiş ve çok yönlü bir insan oluvermişti. Sosyal bilimlerin her alanında ve kültür kavramının içerdiği her dalda belirli bir bilgi düzeyine ulaşmış olmasına karşın o büyük alçakgönüllülüğü nedeniyle bunları saklar, yalnızca tiyatroya karşı tutkusunu oyun yazarı olarak sürdürmek isterdi.

İlgi alanı çok geniş olan Sedat Veyis, çevresindeki her şeyle ve her kişiyle ilgilenirdi. Bulduğu topluluklarda ise ilgi toplardı. Çok dikkatli bir gözlemciydi. Olayları ve kişileri şaşmayan sağduyusuyla ve yarılgıya düşmeden değerlendirebilirdi.

Eskiyle yeniyle en iyi bağdaştırabilen kişilerden biriydi. Geçmiş yüzyıllardaki Türk yaşantısı hakkında geniş bilgisi vardı, çağdaş uygarlığın yaşantısını ve yöntemini de yerinde inceleme olanağını bulmuştu. Bunun sonucunda da eski değerleri günün koşulları içinde yeniden değerlendirmeyi bilmişti. Bu yüzden evinde ve işyerinde eski eşyalar donatım ve süsleme aracı olarak yeni bir anlam kazanmışlardı.

Veyis Örnek gerçekçi idi. Ne, çok iyi bildiği geçmişin tuttuğu olarak kalmıştı, ne de gelecek'e varolmanı görmezlikten gelerek uçup varılabileceği kantısında idi.

Sanlı, Sevgi 1980 “Dolu Dolu Yaşamış Bir Bilim Adamı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Aralık, Sayı 20230, 4.

DOLU DOLU YAŞAMIŞ BİR BİLİM ADAMI:

Sevgi SANLI

0 dayla mutfak arasında mekik dokurken, müezzin akşam ezanı, spiker akşam ajansı okurken bir haber çalınıyor kulağıma. Olamaz... Sedat Veyis Örnek... Olamaz! Ellerim donuyor. Ellerime ölüm geldi. Gözlerim donuyor. Gözlerime ölüm uğradı. Ağlıyınmıyırım. Sabahın üçünde yatağımdan uğrayıncaya kadar sel gibi taşıncaya kadar. Sedat Veyis'in o hafif puslu, kelim, sıcak sesini işitiyorum.

— Aklını başına al akıllıca yan.

Çocuk çocuğunun önü sıra az yan, saklıca yan.

— Sana akıllıca yanmamı nasıl beklersen Veyis? Daha ca gün önce sapsağlamdım.

— Ölümle misafir, apansız gelir.

Ölüm de, kalım da bizim için.

— Biliyorum. Biliyorum ya, yakasız gömleği yakıştırıyorum sana.

Gelmez yola gitmeğe acelelen ne?

— Çok yaşa, az yaşa, akıbet gelir başa. Haydi sil gözünün yaşını. Ölenin ardından ölmüş mü var? Geç masanın başına, çalış. Nasılsa gözünü uyku tutmayacak.

Sedat Veyis Örnek

“ÖLÜM ÖLÜM HEZEN ÖLÜM / EVDEN EVE GEZEN ÖLÜM / HER DÜZFNİ BOZAN ÖLÜM”

Kendine bir salep pişir... Sonra başla yazmağa.

— Neye yarar? Sen okumayacak olduktan sonra...

Sedat Veyis Örnek'le, Ankara'daki Oda Tiyatrosu'nda ilk çevirisi oynandığı sırada tanışmıştım. Tanker Dorst'dan Türkçeleştirdiği «Sur Dibi» (1962-63 mevsimi) Dil ve Tarih — Coğrafya Fakültesinde, Etnoloji

PROF., DR. SEDAT VEYİS ÖRNEK, (1927-1980) KENDİNİ PAMUKLARA SARIP SARMALAMAYACAK KADAR AKILLI BİR ADAMDI: (Fotoğraf: S. Ozan SAĞDIÇ)

asistanıydı. Almanya'dan yeni dönmüş, tiyatroya çok meraklı genç bir asistan. Tübingen Üniversitesi'nde dinler tarihi ve halk bilim alanında doktora yapmıştı. "Sur Dibi" sanatçılarıyla sahne gerisinde çalışan bizlere Sivas ismi birer ağızlık armağanı ettiğini anımsıyorum. Daha sonra M'rozek'ten çevirdiği «Polisler» tiyatrodaki yankılar uyan-

dırdı. Kendi oyunu «Pirinçler Yeşerirken» de Kore savaşının cephe gerisi dramlarından birini çok ince, çok etkili bir biçimde sergiliyordu. (Askerliğini Kore'de yapmıştı).

Sedat Veyis Örnek'in sağlam bir bilim adamı kadar, sağlam bir yazar oluşu, bilimsel yapılarının bilim çev-

releri dışında da rahatça okunabilmesine yol açıyordu. «Sivas ve çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batı İnançları ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki 1933» sı sık başvurduğum kaynaklardan biridir. Bu kılaptan yararlanarak yazdığım bir masalı Sedat Veyis Örnek'e gönderdiğim zaman, şu sözlerle karşılık vermek inceliğinde bulunmuştu: «Çocukların dünyasına kocaman bir pencere açmışsın.» Elimin altındaki kılaptan biri de «Anadolu Folklorunda Ölüm 1971». Örnek bu etraflı araştırmaya girmeden önce, bir kalp krizi geçirmişti. Genç yaşta ölümle yüz yüze gelmek yeni bir boyut kazandırdı ona, derinleştirdi, güzelleştirdi. Kendini pamuklara sarıp sarmalamayacak kadar akıllı bir adamdı. Dolu dolu yaşadı. Dolu dolu eser verdi. Etnoloji Sözlüğü (1971) İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane (1971), Budun Bilim Terimleri Sözlüğü (1973), Türk Halkbilimi (1977).

Zekâsı, olgunluğu, dengesi ile Türk Dil Kurumunun en seçkin, en saygın üyelerinden biriydi. Üniversite'de profesör ünvanına onur veren öğretim üyelerinden biri olduğuna şüphe yok.

Altın yüzük parmağında Kaput glyer tırnağında Burda bir muallim ölüğünde Atatürk'ün örneğinde

Akbal, Oktay 1980 "Ölümler ve Biz", *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Aralık, Sayı 20232, 2.

EVET HAYIR

OKTAY
AKBAL

Ölümler ve Biz

Ülkemizin yaşadığı bunalımlı dönemlerden birindeydik. Cumhuriyet'te çıkan bir yazının üzerine her dönemin önde gelen kişilerinden biri beni ağır biçimde suçlayıcı, daha doğrusu o günlerin güçlü kişilerine 'hedef olarak gösterici' bir yazı yazmıştı. Önüne gelenin suçlandırıldığı, acılar içinde yaşatıldığı bir dönemde böyle bir suçlama çok tehlikeliydi. Nitekim bir kaç gün sonra gazetemiz de kapatılmış, arkadaşlarımız gözaltına alınmıştı. Ertesi gün bir yanıt yayınladım. O yazarı şunu söyledim: "Seni de tanırız, beni de..." O akşam telefon çaldı. Arayan CHP İstanbul Milletvekili Orhan Eyüboğlu idi. Yazıları okumuş, beni hedef gösteren kişinin amacını, neye varmak istediğini anlamış, özet olarak şunları söyledi: "Sizi, kişiliğinizi biz biliyoruz. O kişinin amacını, kişiliğini de çok iyi biliyoruz." Yaşamda bazı anlar vardır, bir dostluk bir anlayış beklersiniz. Sizi köşeye sıkıştırmak, başınızı dertlere sokmak isteyen kötü niyetli insanlara karşı yanınızda yer alan kişilerin varlığı, onların sözleri sizin için büyük değer taşır. Orhan Eyüboğlu'nun o akşam telefonda söyledikleri de güç verici, rahatlatıcı bir değerdedi. Daha sonra Genel Sekreter, Bakan oldu. Görüştük, konuşup tartıştık.

Cumartesi gecesi bir yürek bunalımı geçirmiş, gece yarısı ölmüş. Dün de cenazesini kaldırdık. Şu yaşam ne kadar hızlı geçiyor. Bir bakıyorsunuz kişiler yok oluvermiş. Durup dururken, öylesine... Eyüboğlu, CHP'nin 'emekçilerindendi. Hangi görevde olursa olsun Atatürk ilkelerine bağlı olarak çalışan, görevinin hakkını veren, yerini dolduran bir kişi... Altmış iki yaşındaymış! Bir politika adamı için ileri bir yaş mı bu? ABD Başkanlığına yetmişini aşmış birini seçmediler mi? Eyüboğlu'nun anısı en başta CHP'lilerin içinde uzun yıllar yaşayacaktır.

★

Kısa bir süre için Frankfurt'taydım, önceki hafta. Türkçe bir gazetede bir ölüm haberi okudum, dönüp kaldım. Halkbilimci Prof. Dr. Sedat Veyis Örnekte de bir yürek bunalımıyla ayrılmış dünyamızdan... Daha önce de böyle bir bunalım geçirmiş, bir süre dinlenmişti. Sonra iyileşmiş, çalışmaya başlamıştı. Örnekte adı gibi 'örnek' kişilerdendi. Belki çok ünlü değildi, belirli bir aydın çevresinin, bilim dünyasının insanıydı, ama dost ve insan olarak benzeri az bulunur bir insandı. Yıllardır Türk Dil Kurumu Yönetim Kurullarında birlikte bulunduk. 1978 - 80 arasında Kültür Bakanlığı Danışma Kurulunda da... Son yapıtlarından biri 'Türk Halkbilimi' adını taşır. Türkiye İş Bankası yayınlarında çıkan bu ilginç yapıtta, Türkiye'de halkbilimin durumunu belirlemişti. Önsözde şöyle diyordu: "Aslında halkbilim, ülkemizde bu alanda çalışan beş on kişinin dışında yanlış anlaşılabilir, bu yanlış gidererek konuya ilgi duyanlara da aşılabilir. Öyle ki bugün yaygın kullanışla 'folklor' denilince sadece halk oyunları, halk türküleri ve bunlarla ilgili gösteriler anlaşılabilir." Örnekte, öyküler ve oyunlar da yazdı. 'Örnekte' bir dost, bir aydın olarak yaşadı. Ardında güzel anılar, yapıtlar bıraktı.

★

Uğur Muncu'nun 'Generalin Ölümü' yazısını okurken 'İşte benim düşündüklerim' dedim. Gerçekten de Emekli Tuğgeneral İsmail Hakkı Kurtböke Kemalist Devrimin bir generaliydi. Ömrünün sonuna kadar öyle kaldı. Muncu'nun yazdığı gibi "Ne bir bankanın Yönetim Kurulundan bol rakamlı temettü paylaştı, ne de tüccar odalarından adına kesilmiş çekler aldı." Atatürk ordusunun bir askeri, yüksek rütbelere yükselmiş bağımsızlık savaşının bir eşi idi. Arkadaşımız Oktay Kurtböke'nin babası olarak arada bir 'Cumhuriyet'e gelirdi. Hepimizin saygı duyduğu bir kişiydi. Yıllardır gazetemizi izleyen, yazılarımızı sürekli okuyan bir aydın olur... O da, ardında güzel duygular, anılar bıraktı. Az şey midir, yaşamı boyunca 'onur'lu kalmak ve 'onur'lu ölmek!.. Çevresinde, ardında saygılı anılar, sevgili izlenimler bırakmak...

★

Ölümler, ölümlerle ilgili değil yaşıyoruz! Yaş her-
ledece ölüm yamuklarımızda gelip yerleşiyor. Tanı-
dıkları, dostları, arkadaşları, sevdiklerimizi, say-
diklarımızı hep gözde tutuyor. Bu gün herkesin sı-
rası gelecek dercesine!..

Özcan, A. Şerif 1980 “Örnek İnsan, Sedat Veyis Örnek”, *Anadolu Gazetesi*, 5 Aralık,
Sayı 3395, 2.

Örnek insan, Sedat Veyis ÖRNEK

1953 yılında henüz gücünü yitmemiş, şifasızdan tedavi edilmiş ve kırık bacakları iyileşmiş ve fakat her şeyiyle tam bir insan ve bilim adamı olarak bu vatana hizmet etmeye devam eden, emsalsiz, hatırlanmaya layık emsal arkadaşlarımızın örnek şahıslarıdır. İlk girişim sanatçı yetenekli müzisyen, yetmiş beş yaşında sesle tam bir muffed. Sıymakla bitmeyen başarılarıyla SEDAT VEYİS ÖRNEK'in başarılarını öğrenmek için haberin 18 Kasım akşamı yayınlanacağı izlenim.

Baş yarısından beri arkadaşlarımızın verdiği edebî duygularla eşlik, yakındık (Çünkü) yitirilmesi için içinde duyulmuş olan yakınlık yakatacağı.

Diğer Tarih - Coğrafya (Halk Bilimi Kurumları) kurucuları ve başkanı olarak çalışmaya girişen bu insan bu değeri kaybetmiş. Bu başarılı arkadaşlarımızın en yakınları benim yakını olduğum için şifasızdan tedavi ka-
lar.

Halk bilimi alanında yolumun herçerk yetenekli ve tam bir insanın insanlığına yapmış (Halkın insanları ve bu yasa ile insanların insanlığına katkıları) (Din insanı insanlığı) (Kendisiyle halkla birlikte) Ve daha güncel olarak bilim kadriyle halk için makaleleri yakında tam bir ve onun başarılarında kültür hizmetlerine ken din adıyla VEYİS'in diğer başarılarıdır.

Özellikle başarılarında bu insan ve başarılarında da diğer bir insan gibi başarılarında örnek ve diğerleri olarak kendilerini insanlığın insanlığına katkıları için. Kıymetli insanları insanlığına katkıları ve diğerleri için arkadaşları öğretmenleri ve öğrencileri olarak yakınlık yakatacağı.

Sıvasımızın yayınlanacağı diğer bilim adamları arasında yayınlanacak bu değeri arkadaşlarımızın insanlığına katkıları.

A. Şerif ÖZCAN

Özsezgin, Kaya 1980 “Gerçek Bir Halkbilimcinin Ardından”, *Cumhuriyet Gazetesi*,
10 Aralık, Sayı 20239, 4.

Gerçek bir halkbilimcinin ardından...

Kaya ÖZSEZGİN

Bir süre önce yitirdiğimiz Sedat Veyis Örnek'le tüm karşılaşmalarımı ve ayaküstü söyleşilerimi toparlasam birkaç saati aşmaz. Ama onun kişiliğinde gerçek bir bilim adamıyla tanışıklığım, dostluğum çok eski yılları kapsıyor. Şimdi önümde duran kitapları, dost yüzleriyle bana gülümsüyorlar. Halkbilim ve etnoloji konusunda ülkemizde 1910'lardan daha geriye gitmeyen bilimsel çalışmaları, çağdaş bir görüş ve beğeni doğrultusunda bir bakıma yeniden yönlendirmiş, zengin halkbilim kaynaklarımıza dikkati çekmiş olan bu kitaplar, temelde insan ve yöre sevgisinin gönül ve bilinç ortaklığıyla ele alındığı incelemelerdir. Halkbilim konusuna, kısır ve bağnaz değerlendirmeler açısından bakmıyordu o. 1977'de çıkan «Türk Halkbilimi» kitabının önsözünde, bu kavramın konuya ilgi duyanların da içinde bulunduğu geniş bir kesimce yanlış anlaşıldığına değiniyor ve yaygın deyimle «folklor» denilince salt halk oyunlarının ve halk türkülerinin akla geldiğini, bu yanıltan kaynaklanan «folklorculuk» modasının giderek günümüzde yaygınlaştığını belirtiyordu. Oysa ona göre halkbilimin sınırları bu kadar küçük bir alana indirilemezdi. Halkbilim, bir ulusun ya da belirli bir bölge halkının, bir kentin, bir

ilçenin, bir köyün, maddi ve manevi alandaki geleneksel kültür ürünlerini ve yaşama biçimlerini bilimsel yöntemlerle derleyen, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir birleşime vardırmanın amaçlayan bir bilim dalıydı. Böylesine geniş ve ayrıntılı bir araştırma alanının bilimsel yöntemlerle taranması, belirlenmesi ve işlenmesi, tek bir kişinin ya da kuruluştan üstesinden geleceği bir iş değildi. Ancak alanın uzmanı olan kişilerin bir araya gelmesiyle, her tür araç ve gerecin değerlendirilmesiyle konunun temeli atılabilir, gelecek kuşaklara temelli bir kaynak bırakılabilirdi. Öyle iken, Sedat Veyis Örnek'in Türk halkbilimine ilişkin çalışmaları, ileride konuya eğilecek uzmanların, bilim adamlarının yararlanacakları bilimsel yaklaşımları içermektedir. Kuşkusuz Ziya Gökalp'ten bu yana, gene onun deyimle «halkiyat» üzerine bazı çalışmalar yapılmıştı. Halkbilim ve etnolojinin, ulusal kültürümüz içindeki yerine ve bu yerin önemine ilk dikkati çekenlerden biri Ziya Gökalp'ti. Cumhuriyetten sonra kurulan Halkevleri, bu noktadan hareketle halkın maddi ve mane-

vi kültür kabınlarını derleme, araştırma, toplama işinde kurumsal bir işlevi gerçekleştirdi. Ne var ki bu etkinlik, Halkevlerinin kapatılmasıyla gerçek amacına ulaşamadı, yarıda kaldı. Oysa Anadolu toprağının zengin tarih mirası, yaşam ayrıntıları, maddi ve manevi kültür kaynakları, köklü ve sistematik bir halkbilim araştırmasını gerektirecek düzeyde idi. Halkbilim kavramıyla iç içe yaşayan, yaşamış olan bizim gibi toplumların çağdaş kültür verileri içinde de, bu araştırmalara ışık tutacak değerler vardı.

İşte Sedat Veyis Örnek, bir yandan halkın kendi içinden ürettiği orf, âdet ve gelenek biçimlerine, yaşam türlerine dikkatli gözlemine yöneltir, bu konudaki belgeleri titizlikle derlerken, öte yandan bu gelenek biçimlerinin ve yaşam türlerinin yansıdığı çağdaş kültür ve sanat değerlerine de duyarlı antenlerle yaklaşıyordu. Kültürün tarih içindeki akıştan ve etkileyici yönlerine açıldı.

Sedat Veyis Örnek, pek az bilim adamına özgü bir çalışma yöntemiyle, halk kültürünün atarlamalarını yakalamıştı. Kendisinden sonra geleceklere, bu dananın önemini göstermiş olması bile, saygıyla anılması için yeterli bir nedendir.